

Empola Nzima za Yeézu Kristu nko óokwo zayaandikilwe na Luka **Obweébeembezi**

Echitabu echi chikaandikwa na Luka. Luka akeenda omuuntu bunaanka, óogwo akaba naayétwa Teofilo, ayizuke amazima habwo obulami bwa Yeézu, hamo ne emilimo yoómwe na amahano áago akaba akozile. Echo nicho chikakola ayaandike echitabu choómwe. Káandi, akaandika echitabu echíindi habwo obutaándikilo bwe ekelezia, ha bwéecho nicheétwa nka nikwo, Amakúlu ge Entumwa. Titwína empola nyíinzi habwa Luka, náho nitusoomboókélwa nka nikwo, akaba ali omulaguzi, no buchilo obúundi akalibata hamo ne entumwa Paulo omu emilimo yo kwoólekeelela Empola Nzima habwa Yeézu Kristu (Abakolosai 4:14; 2 Timoteo 4:11; Filemoni 1:24).

Echitabu echi chiina amagaambo agáandi áago gatalasoombweelwe bwooli omu bitabu ebíindi bye Endagano Eénsha, nko kuzaalwa na kwoólekeelela kwa Yohana Omubatiza, kuzaalwa kwa Yeézu na amagaambo go omu buto bwoómwe. Káandi Luka naayoleka engoonzi za Múungu nko óokwo zili aha baantu be engaanda nyíinzi. Yeézu naayoleka engoonzi ezo habwo omuháanda gwo kuteékelela abaantu omu migani, nko omugani gwo Omusamaria omweésigwa (Luka 10) no omugani gwo omwaana ayaabuzile (Luka 15).

Obweébeembezi

¹ Owi isima Teofilo, abaantu béenzi beégumisiliize kwaandika aha buteeka amagaambo áago gakabaho omuli íchwe.

² Amagaambo ago tukagaambilwa na abaantu áabo yaábeesuululukiize amagaambo ago nyini habwa améeso gáabo kuluga aha bubaandizo bwe emilimo ya Yeézu, na abaantu abo nibo bakaba nibasuúgaanisa empola za Yeézu.

³ Neenye káandi, nnyetegeeliize amagaambo ago góona kulugiilila aha bubaandizo. Naábona kuzima nkwaandikile, kuba

⁴ íwe neewe omanyé mazima amagaambo áago okeégeswa.

Obubáasi bwo kuzaalwa Yohana Omubatiza

⁵ Herode obuchilo akaba ali omukáma we éensi ya Yudea, akaba aliho omugabe* oómo, izíina lyoómwe Zakaria, we embága yo obugabe ya Abiya. Mukazíwe náwe akaba ali owo olugaanda lwo omugabe Haruni,[†] izíina lyoómwe Elizabeti.

⁶ Bóona bábili bakaba bali abagololoke omu méeso go Omukáma Múungu. Bakaba beekomya ebilagilo byoómwe byóona, omu kubigomookela hatéena amabála goóna góona.

⁷ Bakaba batazeéle omwaana, habwo kuba Elizabeti akaba ali omuguumba, na bakaba baákokweele bwooli.

* **1:5 1:5 Omugabe:** Habwo obusoomboози bwooli, osome echigaambo cha *Abagabe* omu *Obusoomboози* habwa *Amagaambo Agagumile*. † **1:5 1:5 Haruni:** Akaba ali mudugu wa Musa, akaba ali omugabe mukúlu owo kubaanza. Okuluga 28:1-3.

⁸ Chilo chimo, lukaba luli olubo lwe embága ya Zakaria kukola emilimo ya abagabe omu méeso ga Múungu.

⁹ Kwiingana no obuteéka bwo obugabe, Zakaria akatoozibwa kuza omu nzu yo Omukáma Múungu,‡ amwoóteze omwo obubáani.

¹⁰ Zakaria obuchilo yaataahilemo kwoóteza obubáani, abaantu béenzi bakaba bakobile ahéelu, abalikusaba Múungu.

¹¹ Entúlo éemo, Zakaria yaásuululukilwa na maléeka§ wo Omukáma Múungu. Maléeka ogwo, yaáyemeelela olubazu lwo obúlyo lwi itaámbilo lyo kwoóteza obubáani.

¹² Zakaria obuchilo káyaamubwéene, yeétimwa. Yaátína bwooli.

¹³ Náho maléeka ogwo yaámugaambila aáti, “Íwe Zakaria, otatiina! Aga áago waásaba Múungu, yaágahulila. Mukaawe Elizabeti alaakuzaalila omwaana wo obukwaáta, olyamwéeta Yohana.

¹⁴ Omwaana ogwo niwe alileetelela mube na amanulilwa bwooli. Abaantu béenzi balaánulilwa kuzaalwa kwoómwe.

¹⁵ Naába mukúlu omu méeso go Omukáma Múungu. Atanywa evíini* nali choóna chóona éecho chilikutamiiza. Aleezuzwa no Omwooyo Mutakatíifu, nóobu achili omuunda ya nyina.

‡ **1:9 1:9 Omu nzu yo Omukáma Múungu:** Habwo obusoom-boozi bwooli, osome echigaambo che Éenzu ya Múungu omu Obusoomboozi habwa Amagaambo Agagumile. § **1:11 1:11**

Maléeka: Habwo obusoomboozi bwooli osome Obusoomboozi habwa Amagaambo Agagumile. *

1:15 1:15 Evíini: Habwo obusoomboozi bwooli osome Obusoomboozi habwa Amagaambo Agagumile.

16 Alaasubya abaantu béenzi ba Iziraeli aha Mukáma Múungu wáabo.

17 Alaámweebeembelela Omukáma, aloónze abaantu kumunyegeza, ayina amagala no Omwooyo gwa Múungu nko óokwo akaba ayinágo Eliya.† Alyaábakwaátanisa abazéele na abáana báabo, na abazilwa alyaábakola babe na amasala go kumugomookela Múungu.”

18 Zakaria yaámubúuza aáti, “Íinye na mukaanze twaákokweele! Ndaachimanyaho iínta echi-gaambo echo?”

19 Maléeka yaágaamba aáti, “Níinye Gaburieli, óogwo ndikweémeelela omu méeso ga Múungu. Ansiindikile kunu, nnyize kukugaambila amagaambo ago amazima.

20 Náho tokakuunzile amagaambo gaanze, áago mazima galaákolwa. Mbweénu, kubaandiza óobu noóba omutita. Tolihicha kugaamba kuhicha kuhika obuchilo óobwo amagaambo ago galikolwa.”

21 Mbweénu, abaantu abaabeele nibamuli-indilila Zakaria, baásobelwa habwo kubona óokwo yeéliilwe omwo omu nzu ya Múungu.

22 Káyaalugilémo, talahikize kuhooya nábo. Baámanya abweene ameezaho omu nzu ya Múungu. Akaba naabooleka ne ngalo, náwe yaázeendelela kuba omutita.

23 Ebilo byoómwe byo kuheéleza omu nzu ya Múungu obuchilo byaáhwéele, yaázeenda omúka.

† **1:17 1:17 Eliya:** Abayahudi bakaba nibategeza kwíza káandi omubáasi Eliya, kuloonza kwíza kwa Masihi. Malaki 3:1; 4:5-6.

24 Aheezile, mukazíwe Elizabeti yeemucha éenda. Yaámala améezi ataanu bweeseléke, yaágaamba nka nikwo,

25 “Omukáma Múungu niwe yaánkolela aátyo no kuúmpweela. Yaanyiháho ensóni omu baantu.”

Obubáasi bwo kuzaalwa Yéezu

26 Éenda ezo obuchilo yaáhikize améezi mukáaga, Múungu yaásiindika maléeka Gaburieli omu muzihwa gwi izíina lilikwéetwa Nazaréti omu nsi ya Galiláaya,

27 ahíke aha muhalakazi oómo óogwo akaba atakamumanyile omuséeza, izíina lyoómwe Mariamu. Omuhálakazi ogwo akaba asuumbikilwe no omukwaáta oómo, izíina lyoómwe Yozéfu, wo olugaanda lwo omukáma Daudi.‡

28 Maléeka ogwo yaázeenda ahali Mariamu, yaámugaambila aáti, “Niinkusúula, íwe oyina omugisa bwooli! Omukáma Múungu ali hamo neewe.”

29 Náwe yaázululukilwa bwooli habwa amagaambo ago, yaáteekuza omu muganya, “Echi chisuulo chiina nsoonga chi?”

30 Náho maléeka ogwo yaámugaambila aáti, “Íwe Mariamu, otatiina, Múungu yaákubonesa embabazi.

31 Léeba, olaatwáala éenda, olaazáala omwaana wo obukwaáta, olyamwéeta Yéezu.

32 Alyáaba mukúlu, alyaáyétwa Mutábani wa Múungu Óogwo Ali Olugulu ya Byóona.

‡ **1:27 1:27 Daudi:** Habwo obusoomboozi bwooli osome *Obusoomboozi habwa Amagaambo Agagumile.*

Omukáma Múungu alaamuha echitébe chi ikuzo lyo obutégeki bwo omukáma Daudi, iíse enkúlu.

³³ Alyáaba mukúlu we enzáalwa za Yakobo ebilo byóona. Obukáma boómwe tibulihwa nakáti.”

³⁴ Mariamu yaámubúuza maléeka aáti, “Aga galaákolwa gáta kunu íinye ntakumumanya omuséeza?”

³⁵ Maléeka yaámugalulila “Omwooyo Mutakatíifu alyaákwiizáho, no obuhicha bwa Múungu Óogwo Ali Olugulu ya Byóona bulyaákusweeka. Bityo, omwaana óogwo olizaála aláaba omutakatíifu na alyaáyétwa Mutábani wa Múungu.§

³⁶ Léeba! Mudugu waawe Elizabeti, óogwo bakaba bamweéta omuguumba, omu bukeékulu bwoómwe atweele éenda yo omwaana wo obukwaáta. Okwéezi oku no kwa mukáaga.

³⁷ Ensoonga Múungu tichiliho éecho alikulemwa kukola.”

³⁸ Mariamu yaámusubiza, “Íinye ndi omuzaánakazi wo Omukáma Múungu, bibe hali íinye nko óokwo waágaamba.” Ahonyini, maléeka ogwo yaázeenda.

Mariamu naazeénda kumwaángalucha Elizabeti

³⁹ Omu nchilo ezo nyini, Mariamu yaáloonza oluzeendo, yaázeenda bwaangu omu muzihwa gúmo omu nsi ya amabaanga ga Yuda.

⁴⁰ Yaátaaha omu nzu ya Zakaria, yaámwaángalucha Elizabeti. ⁴¹ Elizabeti obuchilo yaáhuliile echisuulo cha Mariamu, omwaana

§ 1:35 1:35 **Mutábani wa Múungu:** Habwo obusoomboози bwooli osome *Obusoomboози habwa Amagaambo Agagumile.*

óogwo akaba ali omuunda yoómwe yaáguluka. Ahonyini, Elizabeti yeezuzwa no Omwooyo Mutakatíifu.

⁴² Niho yaágaamba ahi iláka liháango aáti, “Omu bakázi bóona, íwe níwe ófuuhilwe! No omwaana óogwo olaazáala, náwe ayína omugisa.

⁴³ Ínye ndi oóha, nóobu nyina wo Omukáma wéetu yéeza kuunyaangalucha?

⁴⁴ Obuchilo naáhulila echisuulo chaawe, ahonyini omwaana óogwo ali omuunda yaanze yaáguluka habwa amanulilwa.

⁴⁵ Íwe ófuuhilwe, habwo kuba weékiliza amagaambo áago Omukáma Múungu yaákugaambila galaákolwa!”

Oluzina lwa Mariamu

⁴⁶ Mariamu yaágaamba aáti,
“Omuganya gwaanze nigumusíima Omukáma Múungu,

⁴⁷ no omwooyo gwaanze nigumunulilwa Múungu, Omuchuúnguzi waanze.

⁴⁸ Habwo kuba abubweéne obulemwa bwo omuzaánakazi woómwe.

Kuluga óobu abaantu be enzaalwa zóona balyaányéta owo omugisa.

⁴⁹ Múungu owo obuhicha bwóona yaánkolela amahano,

ni izíina lyoómwe ne elitakatíifu.

⁵⁰ Naazeendelela kubazilila echiganyizi abaantu be enzaalwa ne enzaalwa áabo abaliku-mukoondookela.

⁵¹ Akozile amagaambo mahaango habwa amagala goómwe, abanagile abeene ihagi.

⁵² Abagwiisize abakúlu kuluga aha bitébe bi ikuzo
lyáabo lyo obutégeki,
abafula abeenamwiile.

⁵³ Abeena enzala abahaagisize kuzima,
abahíte ababiingile engalo zili busa.

⁵⁴ Azunile Abaiziraeli abazáana boómwe,
habwo kwiizuka kubazilila echiganyizi.

⁵⁵ Nko óokwo yaalagéene na Ibrahimú isíchwe
enkúlu ne enzaalwa zoómwe zóona, ebilo
byóona.”

⁵⁶ Niho Mariamu yeékala owa Elizabeti améezi
asatu, yaámala yaásuba owoómwe.

Kuzaalwa kwa Yohana Omubatiza

⁵⁷ Echilo cho kweéchuungula kwa Elizabeti
káchaahikile, yaázáala omwaana wo obukwaáta.

⁵⁸ Abatúuzi boómwe na abanyalugaanda,
obuchilo baáhuliile okwo Omukáma Múungu
yaámuziliile echiganyizi, baánulilwa hamo náze.

⁵⁹ Ogwo mwáana, káyaahikize echilo cha
munáana, beeza kumusála ikóba,* baáyeenda
bamuluke izíina lya Zakaria, nke iíse.

⁶⁰ Náho, nyina yaáyaanga, yaágaamba, “Mmahi!
Naalukwa izíina Yohana.”

⁶¹ Baásubya, “Kási! Tihaliho mudugu wéenyu
óogwo alikwéetwa izíina elyo!”

⁶² Baámubúuza iíse habwo kumwoóleka ne
ngalo, kuba abagaambile izíina éelyo alikweenda
kumwéeta omutábani.

⁶³ Yaábasaba echibaáho, yaáchaandika aáti,
“Izíina lyoómwe nilyo Yohana.” Bóona baásobelwa.

* **1:59 1:59 Kumusála ikóba:** Habwo obusoomboozi bwooli
osome Obusoomboozi habwa Amagaambo Agagumile.

⁶⁴ Ahonyini akanwa kaákomoololwa, olulími lwaágololoka, yaábaanza kuhooya káandi, yaámukúza Múungu.

⁶⁵ Abatúuzi bóona baátína bwooli. Echigaambo echo chaakumuuka bwooli omu nsi yóona ya mabaanga ga Yudea.

⁶⁶ Bóona áabo bahuliile, baaba nibeebuúza báti, “Omwaana ogwo naába omuntu wa kazeendele chi?” Bakagaamba bátyo habwo kuba mazima, Omukáma Múungu akaba ali hamo náze.

Oluzina lwa Zakaria

⁶⁷ Zakaria iíse wo omwaana ogwo, yeezuzwa Omwooyo Mutakatíifu. Yaásohoza obubáasi nka nikwo,

⁶⁸ “Omukáma Múungu wéetu wa Iziraeli akuz-
ibwe,
habwo kuba ayizile no kubachuúngula abaantu
boómwe.

⁶⁹ Atuheéle Omuchuúnguzi owo obuhicha
kuluga omu lugaanda lwo omuzáana woómwe
Daudi,

⁷⁰ nko óokwo yaabeele agaambile aho kala
habwo omuháanda gwa ababáasi boómwe
abatakatíifu.

⁷¹ Akatugaambila nka nikwo, alaátuchuúngula ku-
luga aha babisa béetu,
no kuluga omu ngalo za abo abalikututamwa.

⁷² Yaágaamba nka nikwo alaábazillila echiganyizi
besiichwe enkúlu,
no kwiizuka endagano[†] yoómwe entakatíifu éezo
yaalagéene nábo.

[†] **1:72 1:72 Endagano:** Habwo obusoomboozi bwooli osome
Obusoomboozi habwa Amagaambo Agagumile.

73 Endagano ezo niyo akamulahilila isiímwe
enkúlu Ibrahímu,

74 nkokwo atubonesa íichwe,
atuchuúngule kuluga omu ngalo za ababisa béetu,
tube nitumugomookela obutazila butíini,

75 tuli omu kukola amazima omu méeso goómwe
omu butakatíifu ebilo byéetu byóona.

76 Íiwe mwáana waanze, olyáaba nooyétwa
omubáasi wa Múungu Óogwo Ali Olugulu
ya Byóona,

olyaámwiibeembelela Omukáma, kumuloongeza
omuháanda.

77 Mala olyaábamanyisa abaantu boómwe nka
nikwo balichuúngulwa,
habwo kuganyilwa ebiheno byáabo,

78 kwiingana ne chiganyizi chiháango cha
Múungu wéetu.

Obuchuúnguzi obwo bulyaátwiizila nko
omwaanga gwi izóoba lilikusohola,

79 na gulyaábamulikila abali omu nsiimbaazi,‡
abali omu lwaágalalo no obutíini bwo olufu.

Alaátweebeembelela, tuzeénde omu muháanda
gwo obuhóolo.”

80 Bityo omwaana ogwo Yohana yaákula,
yaábonesa amagala aha Mwooyo Mutakatíifu.
Yaázeenda kwiíkala omu nsi yo obwoóma,
kuhicha obuchilo óobwo yeéyolekile aha
Baiziraeli.

‡ **1:79 1:79 Abali omu nsiimbaazi:** Ensoonga yaáho ne eéti áabo
abatakumumanya Múungu.

2

Kuzaalwa kwa Yéezu Kristu (Matayo 1:18-25)

¹ Omu bilo éebyo yaazeelwe Yohana, Kaizáari* Augusto akasohoza oluhamo nka nikwo abaantu bóona abali ahaansi yo obutégeki bwoómwe, bazeénde kweéyaandikisa.

² Okweéyaandikisa oku kukaba kuli okwa mbele, omu buchilo Kurenio óobu akaba ali omwaanaángwa we éensi ya Siíria.

³ Nikwo, abaantu bóona baázeenda kweéyaandikisa, buli baantu omu iboma lyáabo.

⁴ Yozéfu náwe akaluga omu iboma lya Nazaréeti omu nsi ya Galiláaya, yaáhanama kuzeenda omu nsi ya Yudea omu muzihwa gwa Betlehemu. Habwo kuba Betlehemu nicho echaalo cha Daudi, na Yozéfu akaba ali owo lugaanda lwoómwe.

⁵ Obuchilo óobwo yaázeenzile kweéyaandikisa akaba ali hamo na Mariamu, óogwo akaba amusuumbikile. Na Mariamu akaba ayine éenda.

⁶ No omu buchilo obwo bakaba bali aho Betlehemu, omwáanya gwo kuzáala kwo ogwo Mariamu gwaáhika,

⁷ yaázáala omutábani wo obuzigeezo, yaámusweekelela omu myéenda, yaámubyaámika omu káato ko kunyweésezamo ente. Habwo kuba, tibalabonesize echiseenge omu nzu yo kubyáama abazenyi.

Abalísa kweésulukizwa na maléeka

* **2:1 2:1 Kaizáari:** Habwo obusoomboozi bwooli osome *Obusoomboozi habwa Amagaambo Agagumile.*

⁸ Omu mbúga ya aho, bakaba balimo abalíisa abaabeele nibeekala omwo nibaléeba ebituungaánwa byáabo omu chilo.

⁹ Ahonyini, beesulukizwa na maléeka wo Omukáma. Ni ikuzo lyo Omukáma lyaábamulikila enkási zóona, baázila okweétimwa kuháango bwooli.

¹⁰ Náho maléeka ogwo yaábagaambila, “Mutatiina! Léeba, niimbamanyisa empola nzima bwooli za amanulilwa maháango ha baantu bóona,

¹¹ kuba leélo eli, omu iboma lyo omukáma Daudi, Omuchuúnguzi yaázáalwa ha bwéenyu. No ogwo Muchuúnguzi niwe Masihi,† Omukáma.

¹² Ne emanyiso yo kubamanyisa ebyo, niyo ezi: nimusaánga omwaana omucheche asweékeliilwe emyéenda za abacheche, abyaamikilwe omu káato ko kunyweésezano ente.”

¹³ Ahonyini, ahali ogwo maléeka, haabonekanáho ebihuumbi bya abalwaanila ngoma bya bamaléeka bazeenzíbe kuluga omu igulu, baaba nibamukúza Múungu báti,

¹⁴ “Múungu ali omu igulu akuzibwe!

No omu nsi, obuhóolo bube ha baantu áabo alikweenda!”

¹⁵ Abo bamaléeka, kábaabeele baásubileyo omu igulu, abalíisa beégaambila, “Tuzeénde Betlehemu, tubone kuleeba ebyo nka nikwo Omukáma yaátugaambila.”

¹⁶ Nikwo baázeenda nibeéluka, baábasaanga Mariamu na Yozéfu, baámubona mwáana

† **2:11 2:11 Masihi:** Habwo obusoomboozi bwooli, osome echigaambo cha *Kristu* omu *Obusoomboozi habwa Amagaambo Agagumile*.

omucheche alyaamile omu káato ko kunyweésezamo ente.

¹⁷ Na kábaabeele baámubweene omwaana ogwo, baábamanyisa abaantu empola zóona zo mwáana, éezo yaábagaambiile ogwo maléeka.

¹⁸ Na bóona abaahuliile áago baagaambíilwe na abo balíisa, baásobelwa bwooli.

¹⁹ Náho, Mariamu yaágabíika ago góona omu muganya gwoómwe, yaázeendelela kugateékuza.

²⁰ Kábaabalíile, abalíisa abo baásuba, kunu nibamukúza Múungu, hali byóona éebyo baáhuliile no kubona. Nko óokwo baagaambíilwe na maléeka, nikwo bityo byóona byaábéele.

Yeézu naahikílizwa hali Múungu

²¹ Omwaana ogwo Yeézu, obuchilo yaáhicha echilo cha munáana, baámusala ikóba, baámuluka izíina, Yeézu. Nilyo izíina éelyo ogwo maléeka akaba yaámuhéele, obuchilo nyina akaba atakatwéele éenda.

²² Mbwéenu, kwiingana no óokwo byaabeele nibyeendelwa omu bilagilo bya Musa, ebilo byo kweéyeza‡ kwáabo byaaba byaáhika, Yozéfu na Mariamu baátwáala ogwo mwáana Yeézu okwo Yerusaléemu, babone kumuhikiiliza ha Mukáma.

²³ Habwo kuba, chaandikilwe omu bilagilo byo Omukáma nkokwo, “Buli mwáana wo obuzigeezo wo obukwaáta, naayeéndelwa atoózwe kuba omu-takatíifu ha Mukáma Múungu.”

2:22 2:22 Osome Amagaambo ga Abaláawi 12:2-8. ‡ **2:22 2:22** **Kweéyeza:** Habwo obusoomboozi bwooli, osome echigaambo cha *Obutába no obulofo* omu *Obusoomboozi habwa Amagaambo Agagumile*. **2:23 2:23** Osome Okuluga 13:2, 12.

24 Hamo ne ebyo, bakaba nibeénda basohoze echo chitáambo cho kweéyeza, echilikugaambwa chíti omu bilagilo byo Omukáma, “Musohoze echitáambo che ebiiba bibili, nali amáana ábili ge ebiiba.”

25 Na aho Yeruzaléemu, hakaba haliho omuuntu oómo, izína lyoómwe ali Simeoni. Náwe akaba ali omugololoke omu méeso ga Múungu, na akaba naamukoondoókela, kunu naaliindilila kuleeba okuchuúngulwa kwa Abaiziraeli. Omwooyo Mutakatíifu akaba ali hamo náze,

26 na akaba yaámanyisizwe no Omwooyo Mutakatíifu nkokwo talifwa, obuchilo atakamubwéene Masihi wo Omukáma.

27 Na abazéele boómwe kábaamutwéele Yeézu omu nzu ya Múungu, babone kukola nko óokwo ebilangilo bilikubalagila, Omwooyo Mutakatíifu yaámweebeembelela Simeoni nko óokwo ataa-hemo omwo.

28 Aho yaámwaanaankula omu mikonóye ogwo mwáana Yeézu, kunu naamusiingiza Múungu aáti,

29 “Íwe Omukáma, mukúlu wa byóona,
óobu onkuúndile ínye omuzáana waawe,
íínfwe omu buhóolo.

Nko óokwo waalagéene, waábihicha,

30 habwo kuba neébonela obuchuúnguzi bwaawe,

31 óobwo waáloongize omu méeso ga abaantu bóona.

32 Óobwo buchuúnguzi no omwaanga gwo kwoóleka

omuháanda gwaawe abo Abanyamahaánga, §
káandi abaantu baawe Abaiziraeli nábo babone
ikuzo.”

³³ Ebigaambo éebyo yaágaambile Simeoni
byaábasobeza íise na nyina.

³⁴ Aho Simeoni yaábafuuha, yaámugaambila
Mariamu, nyina wo omwaana ogwo aáti, “Léeba!
Óogu mwáana, atiilwého na Múungu nkokwo
naabagwíisa Abaiziraeli béenzi, mala naabakuza
Abaiziraeli abáandi béenzi. Káandi alyáaba
emanyiso elyaangwa na abaantu,

³⁵ kuhicha ebyaabeele byeéselekile omu
miganya yáabo bimanyiike kuba aha bwéelu.
Neewe omu muganya gwaawe noosáasa bwooli,
nko ochumisilwe no olubaadi.”

³⁶ Na aho hakaba haliho omubáasi oómo,
omukeékulu bwooli, izíina lyoómwe ali Ana,
muhalala wa Fanwéeli, wo olugaanda lwa Ashéri.
Ogwo Ana akahicha emyáaka musaanzu yoónka
ali hamo ne eéba, niho íiba kufwa.

³⁷ Mala yaaba omukázi akaambwiile kuhicha
amakamo ge emyáaka makúmi munáana ne eéna.
Akaba asigala omwo nyini omu nzu ya Múungu,
kunu naamusaba nyemisana no omu chilo ha
chisiibo cho obutalya.

³⁸ Omu buchilo óobwo Simeoni naahóoya na
Mariamu, Ana yaaba yaáhika aho, yaábaanza
kumweésiingiza Múungu, no kugaamba
empola zo omwaana ogwo ha baantu bóona
abamutegiize nkokwo Múungu alyaáchuúngula
Yeruzaléemu.

§ 2:32 2:32 **Abanyamahaánga:** Habwo obusoomboozi bwooli
osome *Obusoomboozi habwa Amagaambo Agagumile.*

³⁹ Yozéfu na Mariamu, kábaabeele baámazile kukola ebilangilo byóona byo Omukáma okwo bilikulagila, baásuba omúka omu iboma lya Nazaréeti, omu nsi ya Galiláaya.

⁴⁰ Ogwo mwáana yaákula, no kuba na amagala, kunu naayizuzwa amasala no kufuuhwa na Múungu.

Omwaana Yeézu omu nzu ya Múungu

⁴¹ Abazéele ba Yeézu bakaba bazeenda Yeruzaléemu buli mwáaka, omu mazenyi ga Paásika.*

⁴² No obuchilo Yeézu óobu akaba ali omwaana we emyáaka ikúmi ne ibili, baázeenda náze okwo omu mazenyi kwiingana no obuteéka bwáabo.

⁴³ No obuchilo bwe ebyo bilo bikulu kábwaahweele, abo bazéele bo ogwo musígazi Yeézu baba baásuba nibatáaha omúka kuluga okwo omu mazenyi, náho weényini omusígazi aba yaasigalilayo okwo omu chikaali cha Yeruzaléemu. Na abazéele boómwe tibalamanyile echo,

⁴⁴ náho bakateékuza nkokwo ali hamo na bazeenzíbe áabo baabeele nibasuba hamo omúka. No obuchilo kábaabeele baázeenda oluzeendo lwe echilo chimo, bali omu muháanda, baábaanza kumuloondela omu banyalugaánda na abanywáani báabo.

⁴⁵ Na kábaamubuzilwe, baásuba Yeruzaléemu, kunu nibamuloondela.

* **2:41 2:41 Paásika:** Habwo obusoomboozi bwooli osome *Obusoomboozi habwa Amagaambo Agagumile.*

⁴⁶ Omu chilo cha kásatu, baámusaanga omu nzu ya Múungu, ayikeele ahagáti ya abeégesa. Akaba naabahuliliza, naababuúza amabúuzo.

⁴⁷ Abaantu bóona abaahuliile nko óokwo yaa-bele naagaámba, baásobelwa bwooli habwo kweétegeéleza kwoómwe, na habwa akasubize koómwe.

⁴⁸ Abo bazéele boómwe, obuchilo kábaamubwéene, nábo baásobelwa bwooli. Nyina yaámugaambila, “Íwe mwáana waanze, na aha nsoonga chi! Kutukolela oótyo? Léeba íiso neenye, tubeele twiina okutahwa tahwa bwooli omu kukuloondela!”

⁴⁹ Omwaana náwe yaábasubiza, “Ha bwaáchi mubele nimuundoondela? Timukusoom-bookelwa nkokwo ni lwaampaka íinye kuba omu nzu ya Táata waanze?”

⁵⁰ Okwo kusubya kwa Yeézu, abo bazéele boómwe tibalasoombokilwe.

⁵¹ Kábyaahwéele ebyo, yaázeenda nábo omúka, owaabo Nazaréeti, náwe yaaba naabakoondoókela. Ago góona agaabeele nigakolwa, nyina woómwe akaba naagabiika omu muganya gwoómwe.

⁵² Yeézu akazeendelela kukula, naayoongela omu masala, yaaba naayeéndwa na Múungu na abaantu.

3

*Yohana naaloónza omuháanda habwa Yeézu
(Matayo 3:1-12; Mariko 1:1-8; Yohana 1:19-28)*

¹ Gukaba guli omwáaka gwe ikúmi ne itaanu nka nikwo Kaizáari Tiberio akaba naatégeka muzihwa gwe Echirúumi. Pontio Pilato akaba ali omutégeki wa Yudea na Herode* Antipasi akaba ali omukáma we éensi ya Galiláaya. Na Filipo, mweene wáabo Herode akaba ali omukáma wa Iturea na Tulakoniiti. Lisania weényini akaba ali omukáma wa Abileene.

² Obuchilo obwo, Anasi na Kayafa nibo baabeele bali abagabe abakúlu.

Mbwéenu, omu buchilo obwo, Yohana omwaana wa Zakaria, akaba ali omu nsi yo obwoóma. Obuchilo akaba ali okwo, yaásoomboolelwa empola kuluga ahali Múungu.

³ Yohana, akaba naazeénda kulabila éensi yóona elikuhelelana no omunóna gwa Yorodáani kunu naayatula empola ezo. Akaba naabagaambila abaantu aáti, “Mazima mutamwe ebiheno byáanyu, mubatizwe, Múungu abone kubaganyila.”

⁴ Ago gakahikiilila amagaambo go omubási Isaya, nko óokwo gaáyaandikilwe omu chitabu choómwe, nkokwo:

“Okwo omu nsi yo obwoóma,
heena omuuntu óogwo alikwaambaza ahi iláka liháango:

‘Muguloonze omuháanda gwo Omukáma,
mugolole obulabo óobwo alaahiingula.

⁵ Buli ihoolola, lifulilwe.

Na buli ibaanga no otubaanga, bifufuúlwe.
Emiháanda ezizoongile, zigololwe.

* **3:1 3:1 Herode:** Habwo obusoomboozi bwooli osome Obusoomboozi habwa Amagaambo Agagumile.

Na hóona aheena ameena mache máche,
hasemézwe.

⁶ Niho abaantu bóona balaábona obuchuúnguzi
bwa Múungu.’ ”

⁷ Abaantu béenzi bakaba nibamwiízaho
Yohana, abone kubabatiza. Náho, yaaba
naabagaambila aáti, “Ímwe abo luzáalo lwe
enzóka noóha ayaábahana nka nikwo nimuhicha
kweéliga echihulumuko cha Múungu éecho
echilikwiiza habwo kubatizwa kwoónka?

⁸ Mbweénu, mwooleke ha bikolwa byáanyu nka
nikwo mazima mwaálekeliile ebiheno byáanyu na
nimumutegeza Múungu! Mutabaánza kuzila
nka nikwo Múungu naabeekiliza kamulaaba
nimweebona nka nikwo, ‘Isíichwe enkúlu ni
Ibrahímu!’† Niimbagaambila nka nikwo, Múungu
yaakaáhicha kuhiindula amabáale aga kuba
abáana ba Ibrahímu!

⁹ Óobu omuchwaáziiko gwa Múungu ni nke
enséenya eli aha bitako bye emiti! Na buli muti
ogutakusohoza emisumo mizima, nigunogolwa,
no kunagwa omu mulilo!”

¹⁰ Niho abaantu áabo abaabeele balimo omu
chipípi echo, baámubúuza Yohana, “Mbweénu!
Tukole chiíha?”

¹¹ Yaábasubiza, “Buli ayina amagwáanda ábili,
asohoze límo hali óogwo atéenalyo. Na buli ayina
echookulya, náwe akole aátyo nyini kwoónka.”

¹² Abahaámbya‡ nábo, baamwiizáho Yohana,

3:6 3:6 Osome Isaya 40:5. † **3:8 3:8 Ibrahímu:** Habwo
obusoomboozi bwooli osome *Obusoomboozi habwa Amagaambo
Agagumile.* ‡ **3:12 3:12 Abahaámbya:** Habwo obusoomboozi
bwooli osome *Obusoomboozi habwa Amagaambo Agagumile.*

abone kubabatiza. Baámubúuza, “Íwe Mweégesa, neechwe tukolóho túta?”

¹³ Náwe yaábasubiza aáti, “Kamulaatobesa oluhaambwe, mutaákutobesa ensaagiliza kuchila endeengo éezo elikweendelwa.”

¹⁴ Abalwaanila ngoma nábo baámubúuza, “Neechwe, tuzilého túta?” Náwe, yaábasubiza aáti, “Ataákubáho omuuntu óogwo mulaamwáaka ebiintu byoómwe, nali kumusitaaka aha kumubeéheleza! Náho muhikwe empeéla éezo mulikwaanaankula.”

¹⁵ Abaantu bóona, bakaba nibeebuúza omu miganya yáabo habwa Yohana, habwo kuba bakaba beena echihika nkokwo hamo weényini niwe Masihi.

¹⁶ Náho, yaábagaambila bóona, “Ínye, niimbabatiza ha méenzi kwoónka. Náho alyéeza omuuntu óogwo alikuunchíla ha buhicha, ti-inkwiílwe no óobu kumusumuululila enkóba ze enkeeto zoómwe! Weényini, niwe óogwo alaábabatiza ha Mwooyo Mutakatíifu, na ha mulilo.

¹⁷ Óobu akwaasile olutemele omu ngalo zoómwe abone kweesula ebititi kuluga omu ngano. Engano ezo naazisúuga omu chitála choómwe, náho ameelulo alyaágóocha omu mulilo ogutalilaala nakáti!”

¹⁸ Ha magaambo méenzi ago na agáandi, Yohana akaba naahána abaantu abo, ha kuba-manyisa Empola Nzima za Múungu.

¹⁹ Káyaabaliile, Yohana yaámwaatulila omukáma Herode, ha kuba Herode akamukuúmpula Herodia, mukázi wa mweene wáabo. Yohana

yaámuchaáhukila ha chigaambo echo, na ha bikolwa bíbi ebíindi byóona éebyo akaba naakola.

²⁰ Niho Herode yaáyoongela obubi bwoómwe bwóona, yaaba yaámuchiíngila Yohana omu ibóhelo.

*Okubatzwa kwa Yézu
(Matayo 3:13-17; Mariko 1:9-11)*

²¹ Obuchilo abaantu bóona bakaba baábatiziibwe na Yohana, náwe Yézu yaábatizwa. No omu buchilo óobwo Yézu yaaba naasába,

²² igulu lyaáchiinguka, no Omwooyo Mutakatiifu gwaámuhanaantukila aha lugulu yoómwe ensuso nke echiiiba. Omu igulu omwo nyini, haalugamo iláka, lyaágaamba, “Íwe níwe Mutábani waanze engaanzi, óogwo nnyesiimaho neewe bwooli!”

*Olugaanda lwa Yézu Kristu
(Matayo 1:1-17)*

²³ Obuchilo Yézu naabaánza emilimóye, akaba ayina emyáaka nka makúmi asatu. Abaantu bakaba nibateekuza nkokwo akaba ali mutábani wa Yozéfu.

No ogwo Yozéfu, akaba ali mutábani wa Héeli.

²⁴ Náwe Héeli, akaba ali mutábani wa Matati.

Na Matati, akaba ali mutábani wa Láawi.

Na Láawi, akaba ali mutábani wa Meliki.

Na Meliki, akaba ali mutábani wa Yana.

Na Yana, akaba ali mutábani wa Yozéfu.

²⁵ Náwe Yozéfu, akaba ali mutábani wa Matatia.

Na Matatia, akaba ali mutábani wa Amosi.

Na Amosi, akaba ali mutábani wa Nahumu.

Na Nahumu, akaba ali mutábani wa Esili.

Na Esili, akaba ali mutábani wa Nagai.

²⁶ Náwe Nagai, akaba ali mutábani wa Mati.

Na Mati, akaba ali mutábani wa Matatia.
Na Matatia, akaba ali mutábani wa Semei.
Na Semei, akaba ali mutábani wa Yozéfu. §
Na Yozéfu, akaba ali mutábani wa Yóda.
27 Náwe Yóda, akaba ali mutábani wa Yoanani.
Na Yoanani, akaba ali mutábani wa Resa.
Na Resa, akaba ali mutábani wa Zerubabeli.
Na Zerubabeli, akaba ali mutábani wa Shealitieli.
Na Shealitieli, akaba ali mutábani wa Neri.
28 Náwe Neri, akaba ali mutábani wa Meliki.
Na Meliki, akaba ali mutábani wa Adi.
Na Adi, akaba ali mutábani wa Kosamu.
Na Kosamu, akaba ali mutábani wa Elimadáamu.
Na Elimadáamu, akaba ali mutábani wa Eri.
29 Náwe Eri, akaba ali mutábani wa Yoshua.
Na Yoshua, akaba ali mutábani wa Eliezéeri.
Na Eliezéeri, akaba ali mutábani wa Yorimu.
Na Yorimu, akaba ali mutábani wa Matati.
Na Matati, akaba ali mutábani wa Láawi.
30 Náwe Láawi, akaba ali mutábani wa Simeoni.
Na Simeoni, akaba ali mutábani wa Yuda.
Na Yuda, akaba ali mutábani wa Yozéfu.
Na Yozéfu, akaba ali mutábani wa Yonamu.
Na Yonamu, akaba ali mutábani wa Eliakimu.
31 Náwe Eliakimu, akaba ali mutábani wa Melea.
Na Melea, akaba ali mutábani wa Mena.
Na Mena, akaba ali mutábani wa Matata.
Na Matata, akaba ali mutábani wa Natani.
Na Natani, akaba ali mutábani wa Daudi.
32 Náwe Daudi, akaba ali mutábani wa Yese.
Na Yese, akaba ali mutábani wa Obedi.
Na Obedi, akaba ali mutábani wa Boazi.
Na Boazi, akaba ali mutábani wa Salumoni.

§ 3:26 3:26 **Yozéfu:** Omu Maandiko agáandi haandikilwe háti, Yoseki.

Na Salumoni, akaba ali mutábani wa Nashoni.

³³ Na Nashoni, akaba ali mutábani wa Aminadabu.

Na Aminadabu, akaba ali mutábani wa Aramu.

Na Aramu, akaba ali mutábani wa Hezeróoni.*

Na Hezeróoni, akaba ali mutábani wa Peréesi.

Na Peréesi, akaba ali mutábani wa Yuda.

³⁴ Náwe Yuda, akaba ali mutábani wa Yakobo.

Na Yakobo, akaba ali mutábani wa Izáaka.

Na Izáaka, akaba ali mutábani wa Ibrahimu.

Na Ibrahimu, akaba ali mutábani wa Téera.

Na Téera, akaba ali mutábani wa Nahóori.

³⁵ Náwe Nahóori, akaba ali mutábani wa Selugi.

Na Selugi, akaba ali mutábani wa Rehu.

Na Rehu, akaba ali mutábani wa Pelegi.

Na Pelegi, akaba ali mutábani wa Ebéeri.

Na Ebéeri, akaba ali mutábani wa Shéela.

³⁶ Náwe Shéela, akaba ali mutábani wa Kayinani.

Na Kayinani, akaba ali mutábani wa Arfakisáadi.

Na Arfakisáadi, akaba ali mutábani wa Shéemu.

Na Shéemu, akaba ali mutábani wa Núhu.

Na Núhu, akaba ali mutábani wa Laámeki.

³⁷ Náwe Laámeki, akaba ali mutábani wa Metuséela.

Na Metuséela, akaba ali mutábani wa Enoka.

Na Enoka, akaba ali mutábani wa Yaréedi.

Na Yaréedi, akaba ali mutábani wa Mahalaléeli.

Na Mahalaléeli, akaba ali mutábani wa Kayinani.

³⁸ Náwe Kayinani, akaba ali mutábani wa Enosi.

Na Enosi, akaba ali mutábani wa Séeti.

* **3:33 3:33 Na Aminadabu, akaba ali mutábani wa Aramu. Na Aramu, akaba ali mutábani wa Hezeróoni:** Eyaandikilwe omu Chiyunani, Na Aminadabu, akaba ali mutábani wa Adimini. Na Adimini, akaba ali mutábani wa Arini. Na Arini, akaba ali mutábani wa Hezeróoni.

Na Séeti, akaba ali mutábani wa Adamu.
Na Adamu, akaba ali mutábani wa Múungu.

4

*Yéezu naaleengesibwa ni Isitáani
(Matayo 4:1-11; Mariko 1:12-13)*

¹ Yéezu yaáluga aho aha munóna gwa Yorodáani ayizwíile Omwooyo Mutakatíifu. Akeebeembelelwa no Omwooyo kuhika omu nsi yo obwoóma,

² yaámala ebilo makúmi aána, akaba naaleengesibwa ni Isitáani.* No omu buchilo obwo, talaliile echiintu choóna chóona. Obuchilo káyaamazile ebilo ebyo, enzala ekaba neemuluma.

³ Niho elyo Isitáani kumugaambila liti, “Koólaaba íwe oli Mutábani wa Múungu, lilagile ibáale eli lihiinduke kuba omukaate.”

⁴ Yéezu yaáligalulila aáti, “Omu Maandiko Amatakatíifu chaandikilwe chíti, ‘Omuuntu tiyaákuhicha kutuungwa ebyookulya byoónka.’”

⁵ Kalyaabalíile, Isitáani elyo lyaámutwáala Yéezu ahaantu hali olugulu bwooli, lyaámwoóleka obukáma bwóona bwe éensi ni ikuzo lyaámo ha káanya ako nyini.

⁶ Lyaámugaambila elyo Isitáani, “Obutégeki bwa byóona ebi, naakaákuha, hamo no obugéega bwaámo. Ha kuba byóona ebi, nínye óogwo naáhéelwe, na káandi naakaámuha omuuntu weéna weéna óogwo ndikweenda.

* **4:2 4:2 Isitáani:** Habwo obusoomboozi bwooli osome *Obusoomboozi habwa Amagaambo Agagumile.* **4:4 4:4** Osome Okwiizukwa kwe Ebilagilo 8:3.

⁷ Ha bwéecho, koólaandamya, niinkuha byóona ebyo.”

⁸ Yeézu yaálisubiza, “Chaandikilwe chíti, ‘Omulámye Omukáma Múungu waawe, omugomookele weényini weénka.’”

⁹ Kalyaabalíile Isitáani lyaámutwáala Yeézu Yeruzaléemu, lyaámweemeeleza aha luswi olula bwooli oluli aha nzu ya Múungu, lyaámugaambila, “Koólaaba íwe oli Mutábani wa Múungu, oyenaguze ahaansi kuluga aha,

¹⁰ habwo kuba chaandikilwe, ‘Múungu naalagíla bamaléeka boómwe, babone kukweémanya.’

¹¹ Na káandi, ‘Nibakusutula, amagulu gaawe oteéza okeékuumpa ahi ibáale.’”

¹² Yeézu yaálisubiza, “Chaandikilwe chíti, ‘Ota-muleengesa Omukáma Múungu waawe.’”

¹³ Obuchilo Isitáani kályaabeele lyaámazile ku-muleengesa Yeézu, lyaámuleka kuhicha libone omwáanya ogúundi, gwo kumuleengesa.

*Yeézu naabaánza ikola lyoómwe aha bwéelu
(Matayo 4:12-17; 13:52-58; Mariko 1:14-15)*

¹⁴ Káyaabaliile, Yeézu yaásuba owáabo Galiláaya, akaba ayina obuhicha bwo Omwooyo Mutakatíifu. Ne empoláze, zikasaámbaala bwooli omu nsi ezo yóona.

4:8 4:8 Osome Okwiizukwa kwe Ebilagilo 6:13. **4:11 4:10-11**
Osome Enzina 91:11-12. **4:12 4:12** Osome Okwiizukwa kwe
Ebilagilo 6:16.

15 Yaázeenda naayegesa abaantu omu masomelo gáabo.† Na bóona, baaba nibamukúza.

*Abaantu ba Nazaréeti nibamwaánga Yeézu
(Matayo 13:53-58; Mariko 6:1-6)*

16 Káyaabaliile, yaásuba omúka Nazaréeti, omu muzihwa óogwo yaalezilwe. Na aha chilo che Endaálikizo,‡ nka nikwo yaabele amanyiile, akataaha omu isomelo, yeémuka, yaáyemeelela abone kusoma echigaambo cha Múungu.

17 Akahaabwa echitabu cho omubáasi Isaya, yaáchifuúndula, yaáloondela ahaándikilwe,

18 “Omwooyo gwo Omukáma Múungu, guli hamo neenye,

habwo kuba, antoólize kubamanyisa abahabi Empola Nzima.

Yaánsiíndika mbone kubamanyisa embóhe,

kukomoololwa kwáabo,

no kubamanyisa abahume,

kubona kuhweeza káandi,

na áabo abalikwaágalazibwa,

mbachuúngule.

19 Mbone kuboólekeelela abaantu,

omwáaka óogwo Omukáma Múungu alaáyoleka engoonzi zoómwe.”

20 Káyaamazile kusoma ebigaambo ebyo, Yeézu yaáfuundikila echitabu, yaámusubiza omuheéleza, mále yeékala. Na abaantu bóona áabo abaabeele

† 4:15 4:15 **Masomelo gáabo:** Habwo obusoomboozi bwooli, osome echigaambo chi Isomelo omu Obusoomboozi habwa Amagaambo Agagumile. ‡ 4:16 4:16 **Endaálikizo:** Habwo obusoomboozi bwooli osome Obusoomboozi habwa Amagaambo Agagumile. 4:19 4:18-19 Osome Isaya 61:1-2.

bali omu isomelo, bakaba nibamutukuliza ha kumukómela améeso.

²¹ Niho yaábaanza kubagaambila, “Echaandiko éecho mwaáhulila, leélo ezi chaáhikiilizwa omu méeso géenyu.”

²² Abaantu bóona baásobelwa bwooli ha bi-gaambo byoómwe bye embabazi ebyaálugile omu kanwa koómwe, nábo baámugaamba kuzima. Baábaanza kweébua, “Ngási, ogu tíwe mutábani wa Yozéfu?”

²³ Yeézu yaábagaambila, “Tihéena mwaaga nimuungaambile omugani ogu, ‘Íiwe omulaguzi, oye chíze íiwe nyini. Ensoonga, góona áago tuhuli-ile áago okozile omu muzihwa gwa Kaperin-aumu, ogakole na aha omu muzihwa gwéetu!’”

²⁴ Yeézu yaágaamba, “Mazima butúnu niimba-gaambila, taliho omubáasi ayikilizwa omu muzi-hwa gwoómwe.

²⁵ “Ha buchilo bwa Eliya, telagwiile enzula emyáaka isatu na améezi mukáaga, kuhicha en-zala mpaango yaáteela éensi yóona ya Iziraeli. Na mumanye kuzima nkokwo, bakaba baliho abakázi béenzi abakaambwiile omu nsi, omu buchilo óobwo.

²⁶ Hamo ne ebyo, Eliya talasiindikilwe hali oómo wáabo. Náho akasiíndikwa ha mukázi oómo akaambwiile wo omuli Zarefáati, omu nsi ya Sidóoni, ahéelu ya Iziraeli!

²⁷ “No omu buchilo bwo omubáasi Elísha bityo, bakaba baliho ababéembe béenzi omu nsi ya Iziraeli. Hamo ne ebyo, taliho oómo wáabo óogwo yaáyelizwe. Akachiza Naamani weénka, omuuntu kuluga éensi ya Sííria!”

28 Abo bóona áabo abaabeele bakobile omu isomelo elyo, obuchilo kábaahuliile ago magambo ga Yeézu, baázila echihulumuko bwooli.

29 Ahonyini baáyemeelela bwaangu aha chiniga, baázeenda nibamusiindika. Baámusohoza ahéelu yo omuzihwa kuhika aha ngolomoko ndeehi yi ibaanga elyoombekilwého aha lugulu áaho iboma lyáabo, babone kumunáguza ahaansi.

30 Náho, yaáhiingula ahagáti ye echipípi cha abaantu abo, yaázeenda lwoómwe.

*Yeézu naamanyisa obuzizi bwoómwe
(Mariko 1:21-28)*

31 Káyaabaliile, Yeézu yaalugáho yaázeenda omu iboma lya Kaperinaumu, omu nsi ya Galiláaya. Echilo che Endaálikizo, akataaha omu isomelo, yaábaanza kweégesa abaantu.

32 Ebyeégeso byoómwe, byaábasobela bwooli, habwo kuba bikaba biina obuzizi.

33 No omu isomelo elyo, akaba alimo omuuntu oómo ayaabeele akwaásilwe ni izimu. Izimu elyo lyaáchula no kuhamuka ahi iláka, ha kugaamba,

34 “Íwe Yeézu Omunyanazaréeti, tukatuulanwa chi íwe neechwe ka nootuloónda? Weeza kutusiingaalicha? Niinkumanya íwe, nkokwo íwe níwe Omutakatíifu ayaatooziibwe na Múungu!”

35 Yeézu akalikáama izimu élyo ha kugaamba, “Buúmba akanwa kaawe! Omulugého ogu muuntu!” Ahonyini, izimu elyo lyaámugwiisa ahaansi ogwo muuntu, omu méeso ga abaantu abo bóona. Mále lyaamulugaho obutamuhutáaza.

³⁶ Abaantu bóona, baásobelwa bwooli, beébuuza, “Ni magaambo chi aga? Léeba amazimu, omuuntu ogu yaágazema ha buzizi na amagala nkokwo galugeho aha baantu, ahonyini nigalugaho!”

³⁷ Nikwo, empola za Yeézu ziba zaásaambaala bwooli omu nsi ezo yóona.

*Yeézu naachíza abalwéele béenzi
(Matayo 8:14-17; Mariko 1:29-34)*

³⁸ Yeézu akalugamo omu isomelo elyo, yaátaaha omu nzu ya Simoni. Omwo, nyinazaala wa Simoni akaba ayina omuswiiza muháango. Baámusaba Yeézu nkokwo amuchize.

³⁹ Niho kweémeelela héehi náze, yaágukaama omuswiiza. Ahonyini omuswiiza gwaamulugaho. Niho nyinazaala ogwo, yeemuka ahonyini, yaábaanza kubatóna ebyookulya.

⁴⁰ No obuchilo izóoba kályaagwiilemo, echilo che Endaálikizo nichihwa, abaantu baámuleétela Yeézu abalwéele báabo bóona aba amalwéele gachiléene. Yeézu akateelaho buli oómo emikono yoómwe, yaábachíza.

⁴¹ Hamo ne ebyo, Yeézu yaábiinga amazimu omu baantu béenzi, gaátéela empámo omu kugaamba, “Íiwe oli Mutábani wa Múungu!” Habwo kuba amazimu áago gakaba nigamumanya nkokwo Yeézu niwe Masihi, yaágakaama no kugaángila gatagaamba gaamba káandi.

*Yeézu naayolekeelela omuli Galiláaya
(Mariko 1:35-39)*

⁴² Nyeéncha eémo yaaho kábwaachíile, Yeézu akalugaho aho, yaázeenda ahaantu áaho hakaba hatéena abaantu. Echipípi cha abaantu, baaba nibamuloondela no obuchilo baamubweéne, baáyeenda kumwaángila, kuba atabaleka.

⁴³ Náho, Yeézu yaábagaambila, “Ni Iwaampaka nzeénde káandi omu mizihwa eziíndi, mbone kubamanyisa Empola Nzima yo obukáma bwa Múungu.§ Habwo kuba, nkatumwa habwe ensoonga ezo nyini.”

⁴⁴ Niho, Yeézu yaázeendelela kweégesa abaantu omu masomelo gáabo omu nsi ya Yudea.*

5

*Yeézu naatóoza abaheémba boómwe
(Matayo 4:18-22; Mariko 1:16-20)*

¹ Echilo chimo, Yeézu akaba ayemeeliile aha ngeégeelo ye enyaanza ya Genezareti,* kunu naayegesa abaantu echigaambo cha Múungu. Baaba nibamwiililila, babone kumuhuliiliza, kuhicha baámumigisiliza.

² Na aho aha ngeégeelo ye enyaanza, Yeézu akabona amáato ábili. Abategi bakaba bagalekile amáato, habwo kuba bakaba niboóza emitégo yáabo.

³ Yaáhanama omu bwáato búmo bwaáho, óobwo bukaba buli bwo mwa Simoni, yaámusaba Simoni nka nikwo abwiilizeyo káche obwáato

§ **4:43 4:43 Obukáma bwa Múungu:** Habwo obusoombooji bwooli osome Obusoombooji habwa Amagaambo Agagumile.

* **4:44 4:44 Yudea:** Eyaandikilwe omu Chiyunani, *Galiláaya*.

* **5:1 5:1 Enyaanza ya Genezareti:** Éeli ni iziina eliindi ha enyaanza ya *Galiláaya*.

obwo obuziba kuluga aha ngeégéelo ye chaambo. Mále, Yeézu yeékala omu bwáato, yaázeendelela kweégesa abaantu.

⁴ No obuchilo káyaamazile kweégesa, yaámugaambila Simoni, “Búga obwáato muzeénde obuziba, mutége emitégo zéenyu, muzubule eénfwi.”

⁵ Simoni yaámusubiza, “Íwe mukáma wéetu, léeba obwíile kucha tuleéle nitukola omulimo gwo kutéga ha kweéyomeleza obutabonesa chi-intu! Náho habwo kuba níwe waángaambila oótyo, niinzitega óobu nyini.”

⁶ Ha bwéecho Simoni na bazeenzíbe baázitega emitégo yáabo omu méenzi, baázubula eénfwi nyíinzi bwooli, kuhicha emitégo yáabo yaábaanza kuteemuka.

⁷ Kuhicha baáyeleeza emikono kwéeta bazeenzi báabo abaabeele bali omu bwáato obúundi, beéze kubahwéela. Obuchilo kábeezele, béezuza eénfwi amáato ábili, kuhicha bakaba beéliliza no kutubila.

⁸ Simoni, káyaabweene amahano ago, yaáteela ebizwi omu méeso ga Yeézu, yaámugaambila, “Íwe Mukáma, ondugého ínye, habwo kuba ínye ndi omuheni!”

⁹ Simoni akagaamba ebigaambo ebyo, habwo kuba weényini hamo na bazeenzíbe bóona, baka-sobelwa bwooli kubonesa eénfwi nyíinzi éezo baázubwíile.

¹⁰ Yakobo na Yohana, batábani ba Zebedayo, bakaba nibatéga hamo na Simoni. Ebyo byaábasobela nábo.

Yeézu yaámugaambila Simoni aáti, “Otaákutiina! Ha kuba kulugíilila leélo ezi, noóba omutegi wa

abaantu.”†

11 Simoni na bazeenzíbe baásubya amáato aha chaambo, baáleka ebiintu byáabo byóona, baámukulaatíla Yeézu.

*Yeézu naachíza omubéembe
(Matayo 8:1-4; Mariko 1:40-45)*

12 Obuchilo Yeézu akaba ali omu muzihwa gúmo, hakeeza omuuntu oómo ayaabeele ayizwíile amabéembe‡ omubili gwóona. Náwe káyaamubwéene Yeézu, yaázumala omu méeso goómwe, yaáhicha obusóbwe ahaansi, yaámusaba, “Íwe Mukáma, koólaayeénda, oyine obuhicha bwo kuunyéza.”

13 Yeézu yaágolola omukóno, yaamukoláho, yaámugaambila, “Niinyeénda ochile, oyele!” Aho-nyini, obubéembe bwoómwe bwaamulugáho.

14 Yeézu yaámulagila aáti, “Otamugaambila omuuntu weéna wéena éebi! Náho, zeénda oyeyoleke ha mugabe, osohoze echitáambo cho kwoóleka nkokwo waáyézwa,§ nko óokwo Musa* yaalagíile.”

† 5:10 5:10 **Omutegi wa abaantu:** Ensoonga yaáho ni nka nikwo ahwéele abaantu kuluga omu biheno byáabo no kubakoba hamo omu mbága ya abaantu ba Múungu. ‡ 5:12 5:12 **Amabéembe:** Ne endwáala yo omubili. Abeena obubéembe tibalakuundiilwe kutulaanila na abazima, no nóobu kuza omu Misa.

§ 5:14 5:14 **Echitáambo cho kwoóleka nkokwo waáyézwa:** Habwo obusoomboozi bwooli, osome echigaambo cha *Obutába no obulofo* omu *Obusoomboozi habwa Amagaambo Agagumile*.

* 5:14 5:14 **Musa:** Habwo obusoomboozi bwooli osome *Obusoomboozi habwa Amagaambo Agagumile*.

¹⁵ Hamo ne ebyo, empola za Yeézu zaaguma kumanyiika bwooli ha baantu. Bakaba nibamwiizaho ebipípi ne ebipípi, babone kuhuliliza Ameégeso goómwe, no kuchízwá amalwáala gáabo.

¹⁶ Náho, Yeézu akaba abaleka no kuzeenda ahaantu hatéena baantu amusabe Múungu.

*Yeézu ayina obuzizi bwo kuganyila ebiheno
(Matayo 9:1-8; Mariko 2:1-12)*

¹⁷ Echilo chimo, Yeézu akaba naayegesa abaantu. No omuli abo, bakaba balimo Abafarisayo,[†] hamo na abeégesa be ebilagilo.[‡] Abo bakaluga buli mugoongo gwa Galiláaya ne ya Yudea, ne ya Yerusaléemu. Yeézu akaba ayina obuhicha kuluga ha Mukáma Múungu abone kuchiza abaantu.

¹⁸ Niho, béeza abakwaáta, bakaba beemukize omuuntu ayaabeele ali enséege,[§] akaba alyaamile aha chitwaálilizi. Bakaba nibeénda kumutaasha omu nzu, babone kumuléeta omu méeso ga Yeézu.

¹⁹ Náho bakalemwa kubonesa ho kumulabya, habwo kuba hakaba heena embága ya abaantu béenzi beemigisiliize. Niho baálamula kuhanama olwéego baáhika aha luswi lwe éenzu,* beemuk-

[†] **5:17 5:17 Abafarisayo:** Habwo obusoomboozi bwooli osome Obusoomboozi habwa Amagaambo Agagumile. [‡] **5:17 5:17 Abeégesa be ebilagilo:** Habwo obusoomboozi bwooli osome

Obusoomboozi habwa Amagaambo Agagumile. [§] **5:18 5:18 Enséege:** No omuuntu alageele omubili gwe. ^{*} **5:19 5:19 Aha luswi lwe éenzu:** Ebilo éebyo, amaka ga Abayahudi gakaba geena oluswi oluli aha bwéelu aha lugulu. Bakaba niboombeka olwéego ahéelu lwo kuhanamila.

ize omuuntu ogwo. Obuchilo baabeele bali aha lugulu, baáfumula oluswi, baámutuucha ne echitwaálilizi choómwe ahagáti ya abaantu áabo bóona, omu méeso ga Yeézu.

²⁰ Obuchilo Yeézu káyaabweene nkokwo abaantu abo bakaba beena okwiikiliza, yaámugaambila, “Munywáani waanze, waáganyilwe ebiheno byaawe!”

²¹ Abeégesa be ebilagilo na Abafarisayo abo, ahonyini baábaanza kudugulima nibeegaambila, “Noóha ogu? Léeba naagaámbe ebigambo byo kumulogota Múungu? Táliho omuuntu óogwo yaakuhicha kuganyila ebiheno, náho Múungu weénka!”

²² Áago bakaba nibateekuza, ahonyini Yeézu yaágamanya, yaábabúuza, “Ha bwaáchi nimuteekuza mútyo omu miganya yáanyu?”

²³ Ngási! Ni chiiha echilikuhuhuuka bwooli? Kumugaambila omuuntu, ‘Waáganyilwe ebiheno byaawe,’ nali kumugaambila, ‘Yemeelela, olibate?’

²⁴ Niinyeénda mumanye kuzima nkokwo, íinye Mutábani wo Omuuntu[†] nheelwe obuzizi bwo kuganyila ebiheno omu nsi.”

Mále Yeézu yaámugaambila omuuntu ogwo, “Niinkugaambila, yemeelela! Twaála echitwaálilizi chaawe, ozeénde omúka.”

²⁵ Ahonyini, omuuntu ogwo yaáyemeelela omu méeso ga abaantu, yeemucha omukeeka gwoómwe óogwo akaba abyaámiile, yaázeenda omúka kunu naamweesiingiza Múungu.

[†] 5:24 5:24 **Mutábani wo Omuuntu:** Habwo obusoomboozi bwooli osome *Obusoomboozi habwa Amagaambo Agagumile.*

²⁶ Abaantu bóona abo, baásobelwa bwooli no kuzila kweéganya. Hamo ne ebyo, bakaba nibamweesiingiza Múungu, nibagaámba, “Kási! Leélo, twaábona ebigaambo byo kusobeza!”

Omukáma Yeézu akeeza kuchuúngula abe ebiheno

(Matayo 9:9-13; Mariko 2:13-17)

²⁷ Kagahwéele ago, Yeézu yaalugamo omu nzu, yaábona omuhaámbya oómo, izíina lyoómwe naayétwa Láawi. Náwe Láawi,[‡] akaba ayikeele omu kazu koómwe kokutobesezamo oluhaambwe.

Aho, Yeézu yaámugaambila aáti, “Onkuláatile!”

²⁸ Ahonyini, Láawi yaáyemeelela, yaleka byóona, yaábaanza kumukulaatila Yeézu.

²⁹ Káyaabaliile, Láawi yaámukolela Yeézu obuzenyi buháango omukáye. Omu nzu omwo, bakaba bakobile abahaámbya béenzi, na abaantu abáandi abaabeele nibalya hamo ha luhelo.

³⁰ Chaaletelela Abafarisayo, na abeégesa báabo be ebilagilo, kuzeenda kubadugulumila abahéemba ba Yeézu, baágaamba, “Ha bwaáchi nimulya no okunywa hamo na abahaámbya na abaheni abáandi?”

³¹ Yeézu yaábasubiza, “Abaantu abeene enziingo nzima, tibakugaswa omulaguzi, náho abalwéele nibo abalikugaswa!”

³² Bityo nyini, ínye tíndeezile kwéeta abaantu abagololoke, náho abaheni batamwe ebiheno byáabo no kumutegeza Múungu.”

[‡] 5:27 5:27 **Láawi:** Izíina eliindi niwe Matayo.

*Ameégeso habwe echisiibo
(Matayo 9:14-15; Mariko 2:18-20)*

³³ Abaantu abo baámugaambila Yeézu, “Abaheémba ba Yohana nibazila echisiibo che ebyookulya entúlo nyínzi, obuchilo nibamusaba Múungu. Bityo na abaheémba ba Abafarisayo, nábo bakola bátyo nyini. Náho abaheémba baawe, nibazeendelela kulya no okunywa!”

³⁴ Yeézu yaábasubiza, “Obuchilo chisweéla achili hamo na abazenyi boómwe omu bweenga, nimuhicha muta kubakola abazenyi abo babe ne echisiibo cho okulya no okunywa?”

³⁵ Náho, omu bilo éebyo ebiliíza, chisweéla alyaáyhawo ahagáti yáabo. Omu bilo ebyo, niho baliba ne echisiibo.”

*Yeézu naasusanisa ameégeso ga kala
na agoómwe amasha*

(Matayo 9:16-17; Mariko 2:21-22)

³⁶ Yeézu yaábagaambila omugani ogúundi, yaágaamba, “Taliho omuuntu abaziilila echibatulo cho omwéenda omusha aha mwéenda ogukokweele. Habwo kuba, kaálaakola aátyo, naába yaásiisa omwéenda gwoómwe omusha. Hamo ne ebyo, echiláka echo cho omwéenda omusha, tichikukuúndilana no omwéenda omukulu kúlu.

³⁷ “Na taliho omuuntu ahikize kutamo evíiniŠ eénsha omu nfulebe enkulu kúlu. Habwo kuba, kaálaakola aátyo, evíini eénsha neebila, neeyáta embíiko ezo, nayo neeseéseka. Ne embíiko ezo, zítyo nyini názo nizibiíha.

Š 5:37 5:37 *Evíini:* Habwo obusoomboozi bwooli osome *Obusoomboozi habwa Amagaambo Agagumile.*

³⁸ Náho evíini eénsha, neeyeendelwa eteébwe omu mbíiko ze eémpu eénsha!

³⁹ No omuuntu óogwo amanyiile kunywa evíini ya kala, aba atakulígila evíini eénsha. Agaámbe nka nikwo, eya kala niyo nzima.”*

6

*Omutábani wo Omuuntu niwe Omukáma
we echilo che Endaálíkizo
(Matayo 12:1-8; Mariko 2:23-28)*

¹ Echilo chimo che Endaálíkizo, Yeézu akaba naalaba omu misili ye engano, na abaheémba boómwe baábaanza kuhéenda ebikuumba bye engano, beheéhamo enzuma zaázo kwe engalo balya.

² Niho Abafarisayo abáandi baábabúuza, “Ha bwaáchi nimukola éebyo ebilikwaángilwa ne ebi-lagilo kukolwa aha chilo che Endaálíkizo?”

³ Yeézu yaábagalulila, “Ngási, timukasomile Amaandiko Matakatíifu nka nikwo Daudi yaákozile obuchilo óobwo weényini na bazeenzíbe bakaba beene enzala?

⁴ Weényini akataaha omu nzu ya Múungu, yeehámo emikaate éezo ekaba yaásohwéezwe hali Múungu, yaázilya no kubaha bazeenzíbe. Telakuundiilwe omu bilagilo bya Musa omuuntu kulya emikaate ezo náho abagabe ba Múungu boónka.”

* **5:39 5:36-39 Echibatulo** ne **evíini eénsha**: Ne emigani elik-weémelelela améégeso ga Yeézu amasha mala mazima kusaaga aga Abafarisayo. Améégeso ga Abafarisayo gakaba gali aga kala.

6:4 6:4 Osome 1 Samweeli 21:1-6; Amagaambo ga Abaláawi 24:9.

⁵ Yeézu yaáyoongela ha kugaamba aáti, “Ínye Omutábani wo Omuuntu, nínye Omukáma we echilo che Endaálikizo.”

Yeézu naachíza omuuntu echilo che Endaálikizo (Matayo 12:9-14; Mariko 3:1-6)

⁶ Ha chilo echíindi che Endaálikizo, Yeézu akataaha omu isomelo, yaábaanza kweégesa abaantu. Omu isomelo omwo, akaba alimo omuuntu oómo, óogwo omukóno gwoómwe gwo obúlyo gukaba gulagéele.

⁷ Abafarisayo na abeégesa be ebilangilo, bakaba nibamuléeba Yeézu, babone nkokwo alaa-muchíza omuuntu ogwo aha chilo che Endaálikizo. Bakaba nibaloondela emiháanda yo kumulégelela.

⁸ Náho, Yeézu akamanya ebiteékuzo byáabo bíbi. Ha bwéecho, yaámugaambila omuuntu owo omukóno ogulagéele, “Íiza, oyemeelele aha ahagáti.” Omuuntu ogwo yeemuka, yaázeenda yeémelelela ahagáti yáabo.

⁹ Ahonyini, Yeézu yaábagaambila Abafarisayo na abeégesa be ebilangilo, “Ha bwéecho, mbabúuze amabúuzo! Kwiingana ne ebilangilo bya Musa, ngási ni chiintu chi echíkililizibwe kukolwa ha chilo che Endaálikizo, kukola ebizima nali kukola ebibi? Echilo echo tubuchíze obulami, nali tubusiingaáliche?”

¹⁰ Yeézu yaábatukuliza améeso abaantu áabo bóona. Mále yaámugaambila omuuntu ogwo, “Golola omukóno gwaawe.” Náwe, obuchilo naagugolola, ahonyini gwaáchila.

¹¹ Nábo Abafarisayo hamo na abeégesa be ebilangilo abo, baaba baásaaya bwooli. Baábaanza

kweéhanuuzà nka nikwo balaámukolela Yeézu am-
agaambo mábi.

*Yeézu yaásiindika abaheémba boómwe ikúmi na
bábili*

(Matayo 10:1-4; Mariko 3:13-19)

¹² Omu bilo ebyo, Yeézu akazeenda kumusaba
Múungu omu ibaanga, yaásaba obwíile kucha.

¹³ No obuchilo nihacha, yaábéeta abaheémba
boómwe. Omuli abo yaátoza ikúmi na bábili,
yaábaluka izíina, “Entumwa.”* Ne entumwa ezo,
nibo aba:

¹⁴ Simoni, óogwo akamuluka izíina lya Peétero,†
Andrea ali mudugu wa Simoni, Yakobo, Yohana,
Filipo, Baritolomayo,

¹⁵ Matayo, Tomaso, Yakobo, mutábani wa Al-
fayo, Simoni ayaayesilwe Omuzelóote,‡

¹⁶ Yuda mutábani wa Yakobo, na Yuda Iskariote,
óogwo ayaabalíile akamukóonga ha kumuguza
Yeézu aha babisa boómwe.

*Yeézu naayegesa abaantu no kuchíza abalwéele
(Matayo 4:23-25)*

¹⁷ Yeézu yaátuuka kuluga omu ibaanga, hamo
na abaheémba boómwe. No obuchilo káyaahikile
aha mbúga, yaáyemeelela. Aho, bakakóba aba-
heémba boómwe ne embága ya abaantu béenzi
ábabo balugile enkási zóona eza Yudea, ne eza

* **6:13 6:13 Entumwa:** Habwo obusoomboozi bwooli osome
Obusoomboozi habwa Amagaambo Agagumile. † **6:14 6:14**
Peétero: Ensoonga yaáho no oluchili. ‡ **6:15 6:15 Simoni**
ayaayesilwe Omuzelóote: Akaba ali Simoni oóndi. Zelóote ni
izíina lye Echiyahudi éelyo baáyesile omuuntu óogwo akaba al-
weene ichúmu lyo okweenda kweéyagaalula kuluga omu butégeki
bwa Abarúumi.

Yerusaléemu, no kuluga olubazu lwe engeégeelo ye enyaanza ya Tíilo ne ya Sidóoni. Abaantu abo bakéeza aho, kumuhuliiliza Yeézu no kuchizwa amalwáala gáabo.

¹⁸ No óobu bóona áabo abaabeele nibaagalazwa na amazimu, yaaba naabachíza.

¹⁹ Abaantu abo bóona, bakaba nibaleengesa kumukolaho Yeézu, habwo kuba obuhicha bukaba nibumulugaho no kubachíza bóona.

*Ebyeégeso byo omugisa ne ebyo olwaágalo
(Matayo 5:1-12)*

²⁰ Yeézu yaáleeba abaheémba boómwe, yaábagaambila,

“Mwiina omugisa ímwe áabo muli abahabi!

Habwo kuba ímwe níimwe abaantu bo obukáma bwa Múungu.

²¹ Mwiina omugisa ímwe áabo mulikuhulila enzala óobu!

Habwo kuba ahaleéza nimuhaágiswa.

Mwiina omugisa ímwe áabo mulikuchula óobu!

Habwo kuba ahaleéza nimuseka.

²² Mwiina omugisa ímwe, omu buchilo abaantu balaábatámwa,

omu buchilo balyaábachiindika, ha kubazúma, no kubaléga ímwe amagaambo mábi

habwo kuba nimuunkulaatila ínye Mutábani wo Omuuntu.

²³ Ha chilo echo, muguluke guluke aha manulilwa,

habwo kuba Múungu ababiikiile empeéla mpáango omu igulu.

Nábo beeseénkulu báabo baantu, bakaba nibabahenela ababáasi bátyo nyini.

24 Náho, nimwiilóoko, ímwe áabo muli abahíte!
Habwo kuba mwaáhéelwe okunulilwa kwéenyu.

25 Nimwiilóoko, ímwe áabo mulikuhaaga óobu!
Habwo kuba nimuhulila enzala ahaleéza.
Nimwiilóoko, ímwe áabo mulikuseka óobu!
Habwo kuba nimuchula aha ntíimba no
kwaalama ahaleéza.

26 Nimwiilóoko, obuchilo abaantu bóona ni-
babeesiingiza!

Habwo kuba beesabo enkúlu, bátyo nyini
nikwo bakaba nibabakolela ababáasi be
ebisuba."

Ebyeégeso byo kweenda ababisa
(Matayo 5:38-48; 7:12)

27 "Niimbagaambila ímwe áabo mulikuunhuli-
iliza, mubeénde ababisa báanyu. Na abaantu
áabo abalikubatamwa, ímwe mubakolele ebiz-
ima.

28 Na abaantu áabo abalikubachéena,
mubasabile nka nikwo Múungu abafúuhe. Na
áabo abalikubaágala, mubasabile hali Múungu.

29 "Omuuntu kaálaakutéela itama ha kukugaya,
muhiindulile ne eliindi. Omuuntu kaálaakwáaka
ebebo yaawe, mulekele atwaále no óobu
enkaanzu.

30 Weéna weéna óogwo alaakusaba echiintu,
múhe. Omuuntu kaálaatwáala ebiintu byaawe,
otamusaba abikusubize.

31 Mubakolele abáandi nka nikwo ímwe mulik-
weenda boónyini babakolele ímwe hanu.

32 "Kimwaakweenda abo boónka aba-
likubéenda ímwe, nimuba mwaákola bizima
chi, byo kuhicha kusiimwa? No óobu abe biheni,
nibabeénda abaantu áabo abalikubéenda!

³³ Na kamulaabazuna abo kwoónka, áabo abalikubazuna ímwe, nimuba mwaákola bizima chi, byo kuhicha kusiimwa? Nábo abe ebiheno, bakola bátyo nyini!

³⁴ Na kamulaabatíza áabo mulikweétegeza nkokwo nibabasubiza, nimuba mwaákola bizima chi, byo kuhicha kusiimwa? Nábo abe ebiheno, nibabatiza bazeenzi báabo. Habwo kuba nibategeza nkokwo, abo nibabasubiza byóona!

³⁵ “Náho ímwe, mubeénde ababisa báanyu, mubakolele ebizima. Muboohoze, obutategeza nkokwo nimusubizwa. Nikwo bityo mulaábona obuhite buháango, no okuba abáana ba Múungu Óogwo Ali Olugulu ya Byóona. Habwo kuba, Múungu naabahwéela no óobu áabo abataku-musiima, na abalikukola ebiheno.

³⁶ “Mube ne echiganyizi aha báandi, nke Isíimwe óokwo ayina echiganyizi omu baantu.”

*Ameégeso habwo obutachwaáziikila abáandi
(Matayo 7:1-5)*

³⁷ “Mutaákuchwaaziika abáandi, neemwe timukuchwaáziikilwa. Mutaákutuuzila abáandi neemwe tibakubeétuuzila. Mubaganyile abaantu áabo abaabahéniile, niho neemwe mulaáganyilwa.

³⁸ Mubáhe abáandi ebiintu, niho neemwe mulaahéebwa. Ne ebiintu éebyo mulaahéebwa, nibiba nke ndeengo nzima bwooli. Endeengo yo kwiízula no kusiíndagilwa, no kuzugumiswa ebone kwiízula bwooli, kuhicha no kuseeseka. Habwo kuba, endeengo éezo mulaaleengelaho abáandi, niyo neemwe mulyáaba nimuleengélwaho.”

³⁹ Yeézu yaábagaambila omugani ogu, “Ngási omuhume akwiile kumwoóleka omuháanda omuhume muzeenziwe? Amazima, bóona bábili nibagwa omu liina!

⁴⁰ “Omuheémba takwiile kuba omumanyi bwooli kuchila omweégesawe. Náho, kaálikuba yaáyegesiibwe no kumanya byóona, niho alaásusana no omweégesáwe.

⁴¹ “Ha bwaáchi nooléeba akatokoozi áako kali omu líiso lya muzeenzi waawe, náho okabula kubona embago éezo eli omu líiso lyaawe?

⁴² Noohichaho oóta kumugaambila muzeenzi waawe, ‘íwe mudugu waanze, leka nkwiíhilemo akatokoozi omu líiso lyaawe,’ obuchilo íwe nyini tokubona embago éezo eli omu líiso lyaawe? Ngóbya we! Obaánze oyihémo embago éezo eli omu líiso lyaawe, niho olaahicha kuleeba kuzima akatokoozi akali omu líiso lya muzeenzi waawe okakeehamo.”

Abaantu bamanyiikana habwe entúungwa záabo

(Matayo 7:16-20; 12:33-35)

⁴³ “Habwo kuba, tiguliho omuti omuzima, ogulikulaba amagoomba mábi, na káandi tiguliho omuti omubi, ogulikulabya emisumo mizima.

⁴⁴ Abaantu tibakutabula emisumo yo omutini ha miti ya amáhwa, na káandi tibakutabula emisumo ye emizabibu ha miti ye emisoongóma. Náho buli muti, nigumanyíika aha misumo yaágwo.

⁴⁵ “Nikwo bili bityo na aha muuntu we ntúungwa nzima, ebigaambo byoómwe bizima bisohola ne ebiteékuzo bizima éebyo bili

omu muganya gwoómwe. Káandi bityo nyini, omuuntu omuzilwa, amagaambo goómwe mábi gasohola ne ebiteékuzo bíbi éebyo bili omu muganya gwoómwe. Habwo kuba, amagaambo áago omuuntu alikugaamba, nigalugiilila omu biteékuzobye ebiizwiile omuli weényini.”

*Omugani gwa aboómbeki bábili
(Matayo 7:24-27)*

⁴⁶ “Na ha bwaáchi nimuunyéta, ‘Omukáma! Omukáma!’ Náho amagaambo áago ndikubagaambila, timukugakola?

⁴⁷ Weéna wéena óogwo alikwíiza ahali ínye, akahuliiliza ebigaambo byaanze no kubiikiliza, akakola nko óokwo bilikulagila, niimbasoom-boólela nkokwo naasusana oóha.

⁴⁸ “Naasusana no omwoómbeki we éenzu ayaa-sumile ahaansi bwooli, kuhicha kuhika aha luchili, akoombeka oluhazo aha lugulu yaáho.

“No omu buchilo bwe enzula, omunóna guk-agweelela, améenzi geézula, gaátéela éenzu ezo. No óobu bityo, ticalazichuúndagwiile, habwo kuba ekaba eyoombekilwe kuzima.

⁴⁹ “Náho, weéna wéena óogwo alikuhuliiliza ebigaambo byaanze na takubyeékomya, ogwo, naasusana no omuuntu óogwo yaáyoómbekile éenzu yoómwe aha musényi gwoónka, etéena oluhazo. No obuchilo bwo kugweelela kwo omunóna, améenzi gakazitéela éenzu ezo, entúlo eémo yáagwa ahaansi, ekasiisikala yóona pye!”

7

Okwiikiliza kwo omweébeembezi wa abalwaanila ngoma

(Matayo 8:5-13; Yohana 4:43-45)

¹ Obuchilo Yeézu káyaamazile kugaamba ebi-gaambo ebyo byóona ha chipípi cha abaantu, yaázeenda yaátaaha omuli Kaperinaumu.

² Omu muzihwa ogwo, hakaba heena omwiímeelelezi wa abalwaanila ngoma be Echirúumi. Omwiímeelelezi ogwo, akaba ayina omuhálila óogwo akaba ayeenda bwooli. Náho omuhálila ogwo akaba naalwaála, yeéliliize no okufwa.

³ Ha bwéecho, omwiímeelelezi ogwo, obuchilo káyaahuliile empola za Yeézu, yaásiindika abanyaampala abáandi ba Abayahudi hali Yeézu, baze kumusaba ayize kumuchíza omuhálila woómwe.

⁴ Abanyaampala abo obuchilo kábaahikile hali Yeézu, baámuneéembelela bwooli ha kumugaambila, “Omuuntu ogwo, akwiíle omukolele echi-gaambo echi,

⁵ habwo kuba naayeénda éensi yéetu, náwe niwe óogwo ayaatwoómbekiile isomelo lyéetu.”

⁶ Niho Yeézu yaalugáho hamo na abanyaampala abo kuzeenda omúka yo omwiímeelelezi ogwo wa abalwaanila ngoma. No obuchilo Kábaabeele beéliliza aho, omwiímeelelezi ogwo akasiindika abanywáani boómwe, baázeenda ne empola zoómwe hali Yeézu, baámugaambila, “Íiwe Mukáma, otaákwiiyagalaza bwooli, habwo kuba tiinkwiíle otaahemo omwaánze.

⁷ Ne ezo niyo ensoonga naábona káandi nkokwo tiinkwiíle kuhika hali íiwe. Náho ogaámbe echigaambo kwoónka, omuhálila waanze náwe naachila.

⁸ “Habwo kuba, neenye ndi ahaansi yo obutégeki bwa abakúlu baanze, nnyina abalwaanila ngoma abali ahaansi yaanze. Kaándikumulagila oómo, ‘Ozeénde’, ahonyini naazeénda. Kaándikumulagila oóndi, ‘Íiza’, náwe ahonyini naayiza. No omuzáana waanze, kaándikumulagila, ‘Kola oóti’, nikwo alaakola.”

⁹ Obuchilo Yeézu káyaahuliile ago, yaámusobelwa bwooli. Yaázeechebuka embága ya abaantu áabo abaabeele nibamukulaatíla, yaábagaambila, “Niimbagaambila nka nikwo, no óobu omu Baiziraeli bóona, tiinkabwéene omuuntu weéna weéna owo kwiikiliza kuháango nko óoku!”

¹⁰ Áaho abaantu abo abaasiíndikilwe kabaasubile omúka yo omwiímeelelezi ogwo, baásaanga omuhálila yaáchizile.

Yeézu naamuzóola omusígazi óogwo afwíle

¹¹ Ha káanya káche, Yeézu akazeenda omu muzihwa ogulikwéetwa Naíni, akaba ali hamo na abaheémba boómwe, na abaantu abáandi béenzi.

¹² No obuchilo káyaabeele yeéilizila iléembo lyo omu iboma, yaábugana na abaantu abaabeele beemukize omutúumbi gwo omukwaáta. Omukwaáta ogwo, akaba niwe ali omwaana nyakámo, hali nyina, óogwo ayaabeele ali entuúmbakazi. Omukázi ogwo, akaba akulaatileene na abaantu béenzi bo omu iboma elyo.

13 Obuchilo Omukáma Yeézu káyaamubwéene ogwo mukázi, yaámuzilila echiganyizi, yaámugaambila, “Leka kuchula.”

14 Yeelila héehi ne echitwaálizi echaabeele chiimuchiízweho omutúumbi, yaachikoláho. Na abaantu áabo abaabeele bachiímukize, beemelela.

Yeézu yaágaamba, “Íwe musígazi, niinkugaambila, imuka!”

15 Óogwo afwíile, ahonyini yeémuka. Yeékala, yaábaanza káandi no kugaamba gaamba. Niho, Yeézu yaámuhikiiliza hali nyina.

16 Abaantu abo bóona beétimwa bwooli, baábaanza kumukúza Múungu omu kugaamba, “Omubáasi mukúlu, yeésuulukiza omuli íchwé!” Káandi baágaamba, “Múungu yéeza kuhwéela abaantu boómwe!”

17 Empola ze ebyo, zaásaambaala bwooli omuli Yudea yóona, no omu nsi eziíndi zo obutúzi.

Yeézu naayikiliza nka nikwo weényini niwe Masihi

(Matayo 11:2-19)

18 Obuchilo Yeézu akaba naakola byóona ebyo, abaheémba ba Yohana, baamuleétela empola.

19 Yohana náwe yaáyéta bábili omuli abo, yaábasiíndika nkokwo bazeénde kumubúza Omukáma Yeézu, nkokwo, “Ngási, íwe níwe Masihi óogwo aleéza, nali tumutegezeyo oóndi?”

20 Nikwo, obuchilo abo bábili bamuhikileho, baámugaambila, “Yohana Omubatiza yaátusiíndika hali íwe, tukubuúze, ‘Ngási, íwe níwe Masihi óogwo aleéza, nali tumutegezeyo oóndi?’ ”

21 Ha buchilo obwo nyini, Yeézu akaba naachíza abaantu béenzi amalwáala gáabo. Akaba naachíza káandi abalikwaágalazibwa na amazimu. Akabaha aha ngoonzi amagala abahume béenzi baábona kuleeba.

22 Niho, Yeézu kubasubiza, “Muzeénde mu-mugaambile Yohana góona áago mwaábona, na góona áago mwaáhulila, nka nikwo, abahume, nibahweéza, abalema, nibalibata, aba mabéembe, nibachizwa, enzibamatwi, nibahulila, abáfwiile, nibazoolwa, na abahabi, nibaatulilwa Empola Nzima.*

23 “Ayina omugisa, weéna wéena óogwo atéena kutahwa tahwa hali íinye!”

24 Kábaabeele abo bábili baalugáho aho, Yeézu yaábaanza kubagaambila echipípi cha abaantu empola za Yohana, nkokwo, “Obuchilo mwaáziile omu nsi yo obwoóma kumuleeba Yohana, ngási, mukazeenda kuleeba chííha? Akasahuunga akalikuchuúndagulwa chúundagulwa no omuyaga? Mmahi!

25 Mbwéenu, mukazeenda kuleeba chííha? Ngási omuuntu óogwo azweele ebizwáalo biluunzi? Mmahi! Mumanye, abaantu áabo abazwáala ebizwáalo biluunzi, no obweendeza omu biintu bíenzi éebyo beenábyo, abo baba nibeekala omu mazu maháango ge echikáma!

26 “Mbwéenu, mukazeenda kuleeba chííha? Ngási, mukazeenda kuleeba omubáasi? Éego nyini no omubáasi, náho niimbagaambila nka nikwo, Yohana ni mukúlu kusaagáho omubáasi.

* 7:22 7:22 *Nibaatulilwa Empola Nzima:* Omubáasi Isaya akabaasa nka nikwo, Kristu alaákola éezo milimo yóona. Osome Isaya 35:5-6; 61:1.

27 Omu Maandiko Amatakatíifu, niwe óogwo ayaayaandikiilwe éebi, 'Huliiliza, niinsiindika entumwa yaanze omu méeso gaawe, ogwo alaakweébeembelela omu kukugololela omuháanda.'"

28 Yeézu yaágaamba káandi, "Neenye niimbagaambila nkokwo, omu baantu bóona áabo abazeelwe na abakázi, takabahoga omuuntu weéna wéena ali mukúlu kusaaga Yohana. No óobu bityo, omuuntu aténa mugaso omu bukáma bwa Múungu, niwe mukúlu kumusaaga weényini."

29 (Abo baantu bóona, hamo na abahaámbya, obuchilo baáhuliile amagaambo ago ga Yeézu, baásoombookelwa amazima ga Múungu. Ha kuba abaantu abo nibo áabo ababatiziibwe na Yohana.)

30 Náho Abafarisayo na abeégesa be ebilagilo, boóniyini, bakáanga éebyo Múungu yaabeendíze, habwo kuba bakáanga kubatizwa na Yohana.)

31 Yeézu yaágaamba káandi, "Abaantu bo obuchilo óobu mbasusanise na chiíha? Béena ntúungwa chi?

32 Nibasusana na abáana abekeele omu igulizo, nibeehamukila báti, 'Tukabateelela emiléela, náho kubona nimunegula mahi! Mala twaábazinila enzina ze entíimba, náho timulachuzile!'

33 "Habwo kuba, obuchilo Yohana Omubata-tiza yeézile, akaba aténa obuteéka bwo kulya emikaate, no óobu kunywa evíini. Ímwe nimu-gaamba nkokwo ayina izimu!

³⁴ Mbwéenu, íinye Mutábani wo Omuuntu nnyizile, niíndya ebyookulya no kunywa, na abaantu baágaamba nka nikwo, 'Léeba! Óogu no owo muháanka na káandi no omutamiizi! Na ni munywáani wa abahaámbya na abaheni!'

³⁵ "No óobu bityo, amasala ga Múungu gamanyisibwa kuba ga mazima habwo muháanda gwe ebikolwa bya abaantu boómwe."

Yeézu naaganyila omukázi owe ebiheno

³⁶ Omufarisayo oómo, akamwaángisa Yeézu ayize kulya owoómwe. Niho, Yeézu kutaaha omu nzu yo ogwo Mufarisayo, yaaba yeekala kulya ebyookulya. ³⁷ No omu iboma elyo, hakaba heena omukázi oómo óogwo akaba naamanyíika kuba atuula ali omuheni. Omukázi ogwo, obuchilo yaáhuliile nkokwo Yeézu naálya owo Mufarisayo ogwo, yaataahámo omu nzu omwo no olwaabya lwi íbáale eliina omuzeeze gwo obukaani buháango bwooli.

³⁸ Yaáyemeelela enyuma ya Yeézu, héehi na amagulu goómwe. Yaábaanza kuchula, amaziga goómwe nigatoonyekela aha magulu ga Yeézu. Yaaba naagakubula ni isóke lyoómwe, naamunyweegela no omunwa omu magulu ge, no kugasiga emizeeze.

³⁹ Omufarisayo, obuchilo yaabweene ago, yaáteekuza omu muganyágwe aáti, "Omuuntu ugu, yaakubeele ali omubáasi, yaakumanyíle nkokwo, omukázi ugu alikumukólaho, no omuuntu aliho aáta. Yakaámanyile nkokwo, weényini atuula ali omuheni!"

⁴⁰ Yeézu yaámugaambila, “Íwe Simoni, nnyine echigaambo niinyeénda kukugaambila.” Náwe yaámusubiza, “Íwe Mweégesa, ngaambila.”

Niho, Yeézu kugaamba,

⁴¹ “Hakaba heena abaantu bábili, abo bábili bakaba nibatoóngwa empilya na ayaabeele aboóhosize. Oómo wáabo, akaba ayohosize edináali† magana ataanu. Muzeenziwe náwe, akoohozza edináali makúmi ataanu.

⁴² Abo bábili obuchilo baábuzilwe empilya zo kumuliha amabáanza gáabo, óogwo ayaabeele aboóhosize yaábaganyila, bataliha. Mbweenu, omuli abo bábili, noóha alaayeenda bwooli?”

⁴³ Simoni yaámusubiza, “Niinzila nkokwo, neéba ogwo ayaabeele aganyiilwe ibáanza liháango.” Yeézu yaámugaambila, “Waásubya kuzima.”

⁴⁴ Aho Yeézu yaámweechebuka omukázi ogwo, yaámugaambila Simoni, “Noomuléeba omukázi ogu? Naátaaha omu nzu yaawe íwe, náho tiwanyegeza ha kuúmpa améenzi go kunaaba amagulu gaanze.‡ Náho weényini, yaáyoza amagulu gaanze na amaziga goómwe, no kugasusula ni isóke lyoómwe.

⁴⁵ No obuchilo noonyaangalúcha, tiwaányweegela. Náho weényini, kuluga

† **7:41 7:41 Edináali:** Edináali émo ekaba neeyiingana ne empeéla ya chilo chimo ha omuuntu oómo. ‡ **7:44 7:44 Améenzi go kunaaba amagulu gaanze:** Aha Bayahudi, chikaba chili che entúungwa kumuha omuzenyi améenzi go kwóoza amagulu goómwe, ha kuba emiháanda zikaba ziizwiile enkuungu nali amatome, obuchilo bwe enzula.

obuchilo bwóona niintáaha óomu, takalemilwe kunyweégela amagulu gaanze.

⁴⁶ Tiwáampa isima ha kuúnsiiga omútwe gwaanze amazuta. Náho weényini, yaánsiiga amagulu gaanze emizeeze.

⁴⁷ Ha bwéecho niinkugaambila, habwo kuba engoonzi zo ogwo mukázi ni nyíinzi, neeyoleka nkokwo ebiheno byoómwe bíinzi, byaáganywiilwe. Náho weéna wéena óogwo ayaáganywiilwe ebiheno bíche, ogwo, aba ayina engoonzi nche kwoónka.”

⁴⁸ Mala, Yeézu yaámugaambila ogwo mukázi, “Waáganywiilwe ebiheno byaawe.”

⁴⁹ Abazenyi abáandi áabo baabeele beékeelee hamo náze aha byookulya, baábaanza kweébua, nkokwo, “Noóha ugu, alikuhicha no óobu kuganyila ebiheno?”

⁵⁰ Aho Yeézu yaágaambila omukázi ogwo, “Ok-wiikiliza kwaawe nikwo kwaákuchiza! Ozeénde no obuhóolo.”

8

Abakázi abaabeele nibamuhweela Yeézu

¹ Kagahwéele ago, Yeézu akaba naazeénda ha kulabila buli muzihwa ne emigoongo. Akaba naalaánga no kwoólekeelela abaantu Empola Nz-ima zo obukáma bwa Múungu. Na abaheémba boómwe ikúmi na bábili bakaba bali hamo náze.

² Mala káandi akaba akulaatileene na abakázi abáandi áabo yaabeele yaábachíliize amalwáala gáabo, no kubeéhaho amazimu. Omuli áabo bakázi, hakaba halimo Mariamu omunya Magi-dala, óogwo Yeézu yaabele yaamwiihileho amazimu musaanzu.

³ Káandi hakaba heena Yoana, ali muka Kuza. Kuza, niwe endiinja ye ebiintu byo omukáma Herode. Akaba aliho Suzana, na abakázi abáandi béenzi. Abakázi áabo, bakaba nibasohoza ebiintu byáabo, ha kumuzuna Yeézu na abaheémba boómwe.

*Omugani gwo omubíbi we embibo
(Matayo 13:1-9; Mariko 4:1-9)*

⁴ Echilo chimo, abaantu be emizihwa múnzi, bakaba nibamwíizaho Yeézu, baákoba embága mpáango. Aho yaábagaambila ha mugani ogu,

⁵ “Hakaba heena omubíbi, ayaabeele azeenzíle kubiba embibóze omu musili. No obuchilo akaba naabiba, ezíindi zikalagala omu muháanda, zaálibatilwa. Ne enyonyi zikeeza zaázilya.

⁶ Ezíindi, zikalagala omu itaka liche aha luchili. Kizaamezile, zaabulwa améenzi, zaáyoma.

⁷ Ezíindi, zikalagala omu mahwa. No obuchilo kagakuzile hamo ne emimelo, gakazimigisiliza.

⁸ “Hakaba heena ezíindi, éezo ezagwíile omu busi buluunzi. No obuchilo kizakomiile, zikaba nizigeswa buli mbíbo igana igana.” Obuchilo Yeézu yaámazile kugaamba ebyo, yaáhamuka ahi iláka omu kugaamba, “Ogwo ayina amatwi, ahulilize!”

*Ha bwaáchi Yeézu naagaamba ha migani
(Matayo 13:10-23; Mariko 4:10-20)*

⁹ Abaheémba ba Yeézu bakamubúuza, “Óogu mugani, nooyeénda kugaamba chiíha?”

¹⁰ Yaábasubiza, “Múungu abaheéle ímwe oku-soombookelwa amagaambo ge entaahililo zo obukáma bwoómwe. Náho abáandi, aba niimba-gaambila ha migani, kuba,

‘No óobu balikuleeba, batakuhwéeza.
Na no óobu balikuhulila, bataákusoombookelwa.’

¹¹ “Mbwéenu ensoonga yo omugani ogwo, niyo ezi: Embíbo, ne echigaambo cha Múungu.

¹² Ezo embíbo ezalageele héehi no omuháanda nizimanyisa abaantu áabo abalikuchihuliiliza echigaambo cha Múungu. Ahonyini, Isitáani lyéeza no kuchiihamo omu myóoyo yáabo, bataákwiiza kwiikiliza no kuchuúnguka.

¹³ “Ne embíbo éezo ezalageele omu itaka elyáaho ahaansi aha luchili, nizimanyisa abaantu áabo abalikuhuliiliza echigaambo cho obukáma bwa Múungu, nibachanaánkula aha manulilwa, nibachiikiliza aha mwáanya muche kwoónka, habwo kuba okwiikiliza kwáabo tikulabeele ne emizi bwooli. Náho obuchilo bwo kuleenge-sibwa, nibachileka, aha nsoonga nibasusana ne emimelo éezo etéena mizi.

¹⁴ “Ne embíbo éezo ezagwíile omugati ya amáhwa, nizimanyisa abaantu áabo abalikuhulila echigaambo echo. Náho ahaleéza, nibamigisilizwa no okutahwa tahwa ne etuúngu za amabonwa méenzi, ne emizeendele yáabo yo oluhagali omu bulami bwáabo. Ago nigaleetelela okwiikiliza kwáabo kuleka kusohoza emisumo mizima.

¹⁵ “Ne embíbo éezo ezagwíile omu busi bu-luunzi, nizimanyisa abaantu áabo abalikuhulila echigaambo echo. Kabalikumala kuchihulila, nibachiinaánkula aha muganya muzima, nibazeendelela no kweéyomeleza, kuhicha omwáanya gwóona nibasohoza emisumo.”

*Omugani gwo olumuli**(Mariko 4:21-25)*

¹⁶ “Taliho omuuntu óogwo alikwaacha olumuli, akalusweekelela ne echitukulu, nali akaluta omu buunkululu bwe echitabo. Náho, naaluteleka aha lugulu ya akakóondo, kuba abaantu kabalataa-hamo, babone kuhwéeza habwo omwaanga.

¹⁷ “Bityo nikwo, byóona ebili bweeseléke óobu, bilyaaleebwa aha bwéelu. Na byóona ebichigili-ilwe, bilyaátéebwa aha bwéelu bimanyiike.

¹⁸ “Nikwo, ago gi mulikuhulila, mugahuliilize kuzima! Habwo kuba, omuuntu óogwo ayina echiintu, niwe óogwo alaayoongezibwa abe ne ebiíndi. Náho, omuuntu atéena chiintu, no óobu ako akache akaálíkubona nkokwo ayinako, naayaákwa.”

*Badugu ba Yeézu na nyina**(Matayo 12:46-50; Mariko 3:31-35)*

¹⁹ Niho, nyina na badugu boómwe Yeézu, baamwiizáho. Náho tibalahikize kumwiililila, habwo kuba abaantu béenzi bakaba nibeemigisiliza.

²⁰ Abaantu abáandi baámugaambila Yeézu, “Nyoko na badugu baawe beemeeliile ahéelu, nibeénda kukubóna.”

²¹ Yeézu yaábasubiza, “Máaha na badugu baanze nibo bóona áabo abalikhulila echigaambo cha Múungu no kuchikola.”

*Yeézu naachuleéza omuyaga muháango na amakóonzó**(Matayo 8:23-27; Mariko 4:35-41)*

²² Echilo chimo, Yeézu akahanama omu bwáato bwi itaanga, hamo na abaheémba boómwe.

Yaábagaambila, “Twaambuke enyaanza tuze buseeli.” Ha bwéecho, baalugáho.

²³ Obuchilo bakaba nibazeénda, Yeézu akahunila. Omwo omu nyaanza hakabaho omuyaga gwo omusote. Obwáato obwo bwaábaanza kwiízula améenzi, bóona bakaba bali omu ntaambala.

²⁴ Abaheémba abo baamuzaho Yeézu baámupaámpula, baámugaambila, “Mukáma wéetu! Mukáma wéetu! Twaásiingaalika!”

Yeézu yeémuka. Aho yaágukaama ogwo muyaga muháango, káandi na amakóonzo, nkokwo bichuleéle. Entúlo eémo, byaáchuléela, haaba echineembe.

²⁵ Aho, Yeézu yaábabúuza abacheémba boómwe, “Kuli nkáhi okwiikiliza kwéenyu?” Abacheémba abo baátína bwooli. Hamo ne ebyo, baásobelwa, omu kweébuuza, “Ngási noóha ogu, alikuzema nóobwo omuyaga na amakóonzo, entúlo eémo nibimutiína?”

Yeézu naachíza omuuntu owa amazimu méenzi bwooli

(Matayo 8:28-34; Mariko 5:1-20)

²⁶ Yeézu na abacheémba boómwe obuchilo óobwo baayaambukile enyaanza ya Galiláaya, baáhika éensi ya Abageráasi, ha musábuko gwa kábili gwe éensi ya Galiláaya.

²⁷ No obuchilo Yeézu naatuúka aha chaambo, yaamwiizáho omuuntu oómo wo omuzihwa ogwo, ayaabeele ayina amazimu ha bilo bíinzi, akaba atakutúula omúka, náho akaba naatuúla omu kufuluka fuluka no kutúula omu bitúulo. Ebilo byóona éebyo akaba ayikala ali busa obutazwaala myéenda.

28-29 Elyo izimu, likaba limutabaálila entúlo nyíinzi. Abaantu bakaba baleéngesa kumuzuna, ha kumukóma ne eminyololyo ne empiingu. Hamo ne ebyo, akaba naazinogola nogola, mále izimu nilimutwaála ahaantu hatéena baantu. Yeézu káyaabugeene no omuuntu ogwo, yaálizema izimu elyo limulugého ogwo muuntu. Omuntu obuchilo yeélilila héehi na Yeézu, yaáhamuka ahi iláka liháango. Yáagwa buzuúma omu méeso ga Yeézu, yaámugaambila ahi iláka liháango, “Íwe Yeézu, Mutábani wa Múungu Óogwo Ali Olugulu ya Byóona, okaatuulanwa chi neenye, ka noondoonda íwe! Niinkusába, otaanyagalaza!”

30 Yeézu yaámubúuza, “Izíina lyaawe oli oóha?” Náwe yaámusubiza, “Izíina lyaanze, ndi Ensuli.” Akagaamba aátyo habwo kuba amazimu méenzi gakaba gamulího.

31 Amazimu ago, gakabaanza kumusaba Yeézu nkokwo atagazema gazeénde kutaaha omu liina elila lyo kuzimu.*

32 Na aho aha ngolomoko ya akabaanga ako, hakaba heena idaale liháango lye empunu éezo zaabéele nizilya. Niho, amazimu ago gaámusaba Yeézu, nkokwo agakuúndile gazeénde gataáhe omuunda yaázo. No obuchilo naagakuundíla,

33 amazimu ago gaamulugáho omuuntu ogwo, gaázeenda geetaasha lwa amáani omu mpunu ezo. Empunu zóona, zeelukila omu nyaanza

* **8:31 8:31 Kuzimu:** Habwo obusoomboozi bwooli osome *Obusoomboozi habwa Amagaambo Agagumile.*

kuluga aha ngolomoko ézo mpaango, zaáfweela omu méenzi.

³⁴ Abalíisa be empunu ezo, bakaleeba ebyo byóona ebyaagwíile. Niho beéluka, baázeenda omu muzihwa no omu masaambo, nibaku-muúcha empola ezi ha baantu.

³⁵ Mále abaantu baalugáho kuzeenda kuleeba ebigaambo ebyo óokwo bili, baamuhikáho Yéézu. Obuchilo bwo kumuhikáho, baámubona omuuntu óoliinya, ayaabeele ayina amazimu gaámulugilého. Akaba ayikeele héehi na amagulu ga Yéézu, azweele omwéenda, ayina obwéenze bwóona. Abaantu abo baákwáatwa no obutíini.

³⁶ Abaantu áabo abaabwéene agagwiile góona, bakaba nibasoomboólela bazeenzi báabo nkokwo omuuntu ogwo atuungamiilwe amazimu ku yaáchilizwe.

³⁷ Abaantu bóona bo omu nsi ya Abageráasi, beétimwa bwooli. Baámusaba Yéézu nkokwo alugeho aho hali boónyini. Nikwo, yaáhanama omu bwáato bwi itaanga yaásuba.

³⁸ Omuuntu ogwo, ayaabeele amazimu gaámulugilého, yaámusaba Yéézu nkokwo bazeénde hamo náze. Náho Yéézu yaámusubya, yaámugaambila,

³⁹ “Osube omúka yaawe, ozeénde kubasoom-boolela abaantu áago Múungu yaákukolela.”

Niho, omuuntu ogwo yaalugáho aho, yaázeenda naabasoomboólela abaantu ba buli hóona omu muzihwa ogwo ago gi Yéézu yaámukolela.

*Yeézu naamuzóola muhala wa Yairo
no kumuchiza omukázi
(Matayo 9:18-26; Mariko 5:21-43)*

⁴⁰ Obuchilo Yeézu yaásubile okwo Galiláaya, akanyegezwa ne embága ya abaantu áabo abaabeele nibamutegamilila.

⁴¹ Aho, yéeza omuuntu oómo, iziina lyoómwe Yairo, omweébeembezi wi isomelo. Yairo, yaáteela ebizwi omu méeso ga Yeézu, yaámusaba nkokwo ayize omúka yoómwe,

⁴² habwo kuba muhalawe nyakámo we emyáaka nke ikúmi ne ebili, akaba ali héehi kufwa.

Obuchilo Yeézu akaba naazeénda aho, echipípi echo cha abaantu, chikakulaatilana náwe kunu nibamumigisiliza bwooli.

⁴³ No omu baantu abo, hakaba heena omukázi óogwo akaba ayina endwáala ye emizezi aha myáaka ikúmi ne ibili. [No óobu yaabeele yaámazile kuhéela ebiintu byoómwe byóona ha kuliha abafúmu,] akaba ataliho no óobu oómo óogwo ayaahikize kumuchíza.

⁴⁴ Niho, omukázi ogwo yéeza kuluga enyuma ya Yeézu, yaamukuumyáho aha lukugilo lwo omwéenda gwoómwe. Ahonyini yaáchila.

⁴⁵ Yeézu yaábúza, “Óogwo ayaánkuumyáho, noóha?” Abaantu bóona, bakalahila. Peétero náwe yaámugaambila Yeézu, “Íwe Mukáma wéetu, na abaantu beenzi baákuzoongolokile nibakumigisiliza!”

⁴⁶ Náho, Yeézu yaágaamba, “Niimmanya heena omuuntu óogwo ayaánkuumyáho, habwo kuba

niinyehulila nkokwo obuhicha bwo kuchiza bwaandugáho."

47 Omukázi ogwo, obuchilo káyaabweene nkokwo tayina akazeendele ko kweéseleka káandi, yaamwiizáho Yeézu, naazuguma. Yaáteela ebizwi, yaámugaambila omu méeso ga abaantu abo bóona, ensoonga yo kumukuumyáho, na nkokwo yaáchizwa aha ntúlo eémo.

48 Yeézu yaámugaambila, "Íwe muhalákazi waanze, okwiikiliza kwaawe nikwo kwaákuchiza. Ozeénde no obuhóolo!"

49 Obuchilo Yeézu akaba achaágaamba gaamba ebyo, yéeza omuuntu kuluga omúka owa Yairo, omweébeembezi wi isomelo, yaámugaambila, "Leka kumwaágalaza Omweégesa, habwo kuba muhala waawe yaáfwiile."

50 Náho Yeézu kayaabihuliile ebigaambo ebyo, yaámugaambila Yairo, "Otatiina, yikiliza kwoónka, na muhala waawe naachizwa."

51 No obuchilo Yeézu naahika omúka owa Yairo, yaábaángila abaantu abáandi kutaahamo omu nzu hamo náze, choónka yaákuundila Peétero, Yohana, Yakobo, iíse na nyina wo omuhalákazi ogwo.

52 Abaantu bóona aháka ezo, bakaba nibachúla no kwaalama habwo omuhalákazi ogwo. Náho, Yeézu yaábagaambila, "Muleke kuchula! Takafwiile ogwo, choónka ahuniile kwoónka!"

53 Abaantu abo baábaanza kumusekeelela ahi igayo, habwo kuba bakaba nibamanya nkokwo ogwo akaba yaáfwiile.

⁵⁴ Yeézu, yaákwáata omukóno gwo omuhalákazi ogwo, yaámugaambila, “Íwe mwáana, imuka!”

⁵⁵ Ahonyini, omuhalákazi ogwo, omwooyo gwaamusubamo, yaáyemeelela. Yeézu yaábagaambila nka níkwó, bamuhe ebyookulya.

⁵⁶ Abazéele boómwe baásobelwa bwooli. Náho Yeézu yaábaangila nka níkwó, bataákumugaambila omuuntu weéna weéna ago agáagwa.

9

Yeézu naasiindika entumwa zoómwe ikúmi na bábili

(Matayo 10:5-15; Mariko 6:7-13)

¹ Echilo chimo Yeézu akeeta entumwa zoómwe ikúmi ne ebili. Yaábaha obuzizi no obuhicha bwo kubiinga amazimu góona kuluga ha baantu, no obuzizi bwo kuchíza amalwáala.

² Yaábasiindika, bazeénde kubalaanga abaantu empola zo obukáma bwa Múungu, no okuchiza abalwéele.

³ Yaábagaambila, “Mutaákwiimucha echiintu omu luzeendo lwéenyu, no óobu enkoni, no óobu ensáho, no óobu ehookulya, no óobu empilya, no óobu enkaanzu ibili.

⁴ “Ne éenzu yoóna yóona éezo mulaataahámo, mwiikale aho, kuhicha echilo éecho mulilugamo omu mutúulo ogwo.

⁵ Náho omuzihwa gwoóna gwóona óogwo abaantu balaáleka kubeénaankula, mulugého aho, mweekuunkumule enkuungu eli ha amagulu

gáanyu.* Ha kukola mútyo, neéba emanyiso ye ebiheno byáabo.”

⁶ Niho entumwa ezo, baázeenda nibahiingula omu migoongo. Bakaba niboolekeeela abaantu Empola Nzima, no kuchíza abalwéele ba buli haantu.

*Yeézu naaleételela Herode kutahwa tahwa
(Matayo 14:1-12; Mariko 6:14-29)*

⁷ Góona ago gi Yeézu akaba naakola, omukáma Herode akaba naahulila empola zoómwe, zaámuha kutahwa tahwa. Habwo kuba, abaantu abáandi bakaba nibagaamba nka nikwo, Yeézu niwe Yohana Omubatiza ayaázoolwa kuluga omu bafwiile.

⁸ Abáandi, bakaba bagaámba nka nikwo, niwe omubáasi Eliya† óogwo ayéeza káandi. Hakaba heena abáandi, áabo bakaba nibagaámba nkokwo, oómo wo omuli abo babáasi ba kala niwe yaázooka.

⁹ Náho, Herode akagaamba, “Yohana, nka-munogola omútwe! Mbwéenu, ogwo noóha, wi ndikuhulila empola ze ebikolwa ebyo?” Bityo, Herode akaba naayeénda abonane na Yeézu.

*Yeézu naaliisa abaantu ebihuumbi bitaanu no obusáago
(Matayo 14:13-21; Mariko 6:30-44; Yohana 6:1-14)*

* **9:5 9:5 Mweekuunkumule enkuungu eli ha amagulu gáanyu:** Omu buchilo óobwo ekaba eli obuteéka bwa Abayahudi kugaya no okubaanga abaantu omu kukuunkumula amagulu gáabo. † **9:8 9:8 Eliya:** No omubáasi wa kala. Osome 1 Abakáma 17kuhika 2 Abakáma 2.

¹⁰ Entumwa abo ba Yeézu, baásuba hali Yeézu, baámusoomboolela byóona éebyo baákozile. Áaho, yaábatwáala baázeenda boónka omu muzihwa ogulikwéetwa Betisaida.

¹¹ Náho embága ya abaantu baámanya empola nkokwo yaázeenda aho, baaba nibamukulaatila. Yaábanyegeza, yaábaanza kubeégesa ebigaambo byo obukáma bwa Múungu. Na abalwéele omuli abo, akaba naabachíza.

¹² No obuchilo heéliliza olweébazo, abaheémba abo ikúmi na bábili béeza baámugaambila, “Áaho tuli, no omu chitúuntu. Ha bwéecho, obakuúndile abaantu aba bazeénde omu mitúulo no omu maka aheena emisili, babone kubonesa ebyookulya na aho kubyáama.”

¹³ Yeézu yaábasubiza, “Mubáhe ebyookulya íimwe!” Baámusubiza, “Íichwe titwína byookulya, náho emikaate itaanu yoónka, ne eénfwi ibili. Ngási, nooyeénda tuzeénde kubagulila abaantu embága yóona ezi ebyookulya?”

¹⁴ Na abakwaáta áabo abaabeele bali aho, bakaba bali ebihuumbi bitaanu no obusáago.

Yeézu yaábagaambila abaheémba boómwe, “Mubagaambile abaantu aba beekale empelo bunaanka, buli luhelo abaantu babe makúmi ataanu ataanu báti.”

¹⁵ Niho, baákola nka nikwo yaabalagíile, abaantu bóona baaba beékala.

¹⁶ Yeézu yeeháho emikaate ezo itaanu, ne eénfwi ibili. Yaálaangamila olugulu omu igulu, yaámusiima Múungu. Niho yaázimenyula, yaábaha abaheémba boómwe, babone kubaha abaantu.

17 Aba bóona baálya, baáhaaga. Abaantu bakatulaaniza amasaága ge ebyookulya, geézula ebitukulu ikúmi na bibili.

Peétero naayikiliza nka nikwo Yeézu niwe Masihi

(Matayo 16:13-28; Mariko 8:27–9:1)

18 Echilo chimo, Yeézu na abaheémba boómwe bakaba bali hamo, boónka. Yeézu akaba naamusaba Múungu. Káyaabaliile, yaábabúuza, “Embága za abaantu nibagaámba nka nikwo íinye ndi oóha?”

19 Baámusubiza, “Abáandi, nibagaámba nka nikwo íiwe níiwe Yohana Omubatiza. Na abáandi bagaámba nka nikwo, íiwe oli omubáasi Eliya. Nábo abáandi nka nikwo, íiwe oli oómo wo omuli abo babáasi ba kala óogwo ayaázooka.”

20 Yeézu yaábabúuza káandi, “Náho íimwe sii! Nimugaámba íinye ndi oóha?” Peétero yaámusubiza, “Íiwe níiwe Masihi wo mwa Múungu!”

21 Yeézu yaábaangila omu kubalagila nka nikwo batagaambila omuuntu echigaambo echo.

22 Yaábagaambila, “Íinye Omutábani wo Omuuntu, ni lwaampaka nnyagalazwe bwooli, nnyaángwe na abanyaampala ba Abayahudi, na bakúlu ba abagabe ba Múungu, na abeégesa be ebilangilo, kuhika nnyitwe. Náho ha chilo cha kásatu, mazima ndyaázoolwa.”

23 Niho, Yeézu yaábagaambila bóona aáti, “Kaálaaba omuuntu weéna weéna naaloonda kuba omuheémba waanze, naayeéndelwa

aleke kukuláatila ebiteékuzo byoómwe, asutule omusalaba gwoómwe buchiile,‡ ankulaatile.

24 Habwo kuba, weéna wéena óogwo alikweenda kweéchuungula omwooyo gwoómwe, niwe alaabuza obulami bwoómwe. Na weéna wéena óogwo alaabuza obulamíbwe ha bwaanze, niwe alaabuchuúngula.

25 Omuuntu naabona mugaso chi, kaálaabonesa byóona ebyo omu nsi ezi, náho akabuza obulami bwoómwe?

26 “Weéna wéena óogwo alikuúnzilila ensoni íinye na amagaambo gaanze, ogwo niwe íinye Mutábani wo Omuuntu neenye ndaámuzilila ensoni, obuchilo ndiíza ahi ikuzo lyaanze, ne elya Táata, ne elya bamaléeka boómwe abatakatíifu.

27 “Mazima niimbagaambila nka nikwo, heena abaantu omuli aba abeémeeliile aha áabo tibaliíwa, bacháali batakabubwéene obukáma bwa Múungu!”

*Yeézu naahiinduka ensuso
(Matayo 17:1-8; Mariko 9:2-8)*

28 Káyaamazile kugaamba ebigaambo ebyo, byaáhiingula nke ebilo munáana, Yeézu yaátwáala Peétero, Yohana, na Yakobo, yaáhanama nábo omu ibaanga, abone kusaba hali Múungu okwo.

29 Obuchilo yaáhika omu ibaanga, yaábaanza kumusaba Múungu. Mále, yaáhiinduka ensuso yo obusóbwe. Ebizwáalo byoómwe, byaaba bilikweela pee! No kwéengelela bwooli.

‡ 9:23 9:23 *Asutule omusalaba gwoómwe buchiile:* Niyo kugaamba kumwiikiliza Múungu aha muganya gwóona no kuba oyikiliize kufwa habwa Yeézu.

30-31 Ahonyini, haabonekanáho abakwaáta bábili nibeengelela ahi ikuzo, bali Musa na Eliya, abo abaabeele nibagaamba gaamba na Yeézu habwe empola zo kufwa kwoómwe, nkokwo alaahikiiliza okwo Yeruzaléemu.

32 Ha mwáanya ogwo, Peétero na bazeenzíbe bakaba bahuniiile omu túlo tulikulemeela. No obuchilo kibeemuka, baámubona Yeézu naayeengelela ahi ikuzo lyoómwe. Baababonáho áabo abakwaáta bábili, beemeeliile héehi náze.

33 Obuchilo aba bábili nibamuleka Yeézu, Peétero yaámugaambila, “Íwe Mukáma wéetu, ni kuluunzi íchweli tuliho aha. Twoombeke aha otutiindi túsatu, kámo kabe akaawe, akáandi kabe aka Musa, na akáandi kabe aka Eliya.” Ago Peétero gi yaágaambile, talagamanyile.

34 Obuchilo Peétero akaba naagaamba amagaambo ago, aha lugulu yáabo heezaho obwíile, bwaábaswéeka. Abaheémba abo baátína bwooli.

35 Kuluga omu bwíile omwo haalugamo iláka, niligaamba, “Ogu niwe Mutábani waanze engaanzi óogwo naátoólize! Mumuhuliilize weényini!”

36 Kagahwéele amagaambo ago, abaheémba abo baáleeba Yeézu yaásigala weénka. Nábo beésiza no omu bilo ebyo tibalamugaambiile omuuntu weéna weéna ebyo babweene aho.

*Okwiikiliza kwa amazima nikuhicha byóona
(Matayo 17:14-18; Mariko 9:14-27)*

37 Obuchilo nihacha, Yeézu na abaheémba abo básatu baátúuka okwo omu ibaanga, baábugana ne embága mpaango ya abaantu.

³⁸ No omu baantu abo, hakaba heena omuuntu oómo ayaabeele naahamuka ahi iláka omu ku-gaamba, “Íwe Mweégesa, niinkusába, ondeébele omusígazi ogu, kuba weényini niwe mwáana waanze nyakámo.

³⁹ Elyo izimu limwaagalaza, limukola ateéle eyoombo. Káandi limuleetela ebisiimbo, kuhicha ifúlo limuluga omu kanwa. Lizeendelela kumuyuuguula no kumusikula sikula bwooli, na limulekula aha kwaágalala.

⁴⁰ Abaheémba baawe mbasabile nka nikwo balibiínge izimu, náho bakalemwa.”

⁴¹ Yeézu yaágaamba, “Ímwe abaantu be enchilo ezi zo kwáanga kwiikiliza, mwaátumaangile kubi! Niinyikala neemwe no kubeémela, kuhicha li? Ndeétela mutábani waawe.”

⁴² Omwaana ogwo, obuchilo akaba naayiza, ahonyini, elyo izimu lyaámugwiisa ahaansi, lyaámukola kufuluuta. Náho, Yeézu akalikáama, yaámuchiza omwaana ogwo, yaámusúbiza íise.

⁴³ Abaantu bóona, obuchilo baabweene obuhicha bukúlu bwa Múungu, baásobelwa bwooli.

*Yeézu naahoóyela káandi habwo okufwa
no kuzooka kwoómwe
(Matayo 17:22-23; Mariko 9:30-32)*

Abaantu abo bóona, bakaba bachaali nibasobelwa ebikolwa byóona bya Yeézu. Obuchilo obwo Yeézu yaábagaambila abaheémba boómwe, yaágaamba,

⁴⁴ “Ebigaambo ebyo ndaábagaambila óobu, mu-bihuliilíze kuzima! Íinye Omutábani wo Omuuntu

niizeénda kukoongwa na nibaánta omu ngalo za abaantu.”

⁴⁵ Náho, ago gi Yeézu yaábagaambiile, tibalagasoombookiilwe, habwo kuba echigaambo echo chikaba chiselekilwe hali boónyini, bataákusoombookelwa ensoonga yaáho. Mala bakaba nibatiína kumubúuza ensoonga ye ebigaambo byoómwe.

*Noóha ali mukúlu omuli bóona
(Matayo 18:1-5; Mariko 9:33-37)*

⁴⁶ Omu baheémba ba Yeézu, haabámo ebiteékuzo bíbi, nka níkwó noóha omuli boónyini aláaba mukúlu kuchila bazeenzíbe.

⁴⁷ Náho Yeézu akamanya okuteékuza kwáabo. Ha bwéecho, yaátwáala omwaana muto, yaámweemeleza héehi na áaho aáli,

⁴⁸ yaábagaambila, “Omuuntu óogwo alaamwi-inaánkula omwaana ogu ahi izíina lyaanze, naába yaányinaankula íinye. No omuuntu óogwo alaany-inaánkula íinye, naába yaámwiinaankula no óogwo ayaansiíndikile. Habwo kuba, omuuntu óogwo ali muto omuli íimwe mwéena, ogwo niwe ali mukúlu kuchila bóona.”

*Omuuntu óogwo alikwiikilizana neemwe
ali olubazu lwéenyu
(Mariko 9:38-40)*

⁴⁹ Yohana yaámugaambila Yeézu, “Íiwe Mukáma wéetu, tukamubona omuuntu óogwo akaba naataagucha amazimu ahi izíina lyaawe, twaámwaangila, habwo kuba weényini ti muheémba waawe nkeechwe.”

50 Yeézu yaámusubiza, “Mutamwaángila omuuntu nko ogwo, habwo kuba omuuntu ogwo atakwaángilana neemwe, ali olubazu lwéenyu.”

Abasamaria abáandi kwáanga kumunyégeza Yeézu

51 Obuchilo bwa Yeézu kutwáalwa omu igulu bukaba bweéliliize, niho yaálamwíile nka nikwo azeénde Yeruzaléemu, yaázeenda.

52 Omu luzendo lwoómwe, akasiindika entumwa abókumweébeembelela. Aba bakataaha omu mugoongo gwa Abasamaria, babone kumuloongeza aho kubyáama.

53 Náho, abatwíile okwo baayáanga kumwiínaankula, habwo kuba akaba naazeénda Yeruzaléemu.

54 Abaheémba boómwe, Yakobo na Yohana, kábaabweene ago, baámubúuza, “Íwe Mukáma wéetu, nooyeénda tusábe omulilo gutuúke kuluga omu igulu gubasiingaálliche, [nka Eliya náwe kwoyaakozile]?”

55 Náho Yeézu, obuchilo nibagaámba ebyo, yaábechebuka, yaábahana, [yaágaamba, “Ímwe timukumanya muli baantu chi.]

56 Habwo kuba Omutábani wo Omuuntu taleézile kusiingaalicha abaantu, náho kubachuúngula.” Baázeenda omu mugoongo ogúundi.

*Entaángano yo kumukulaatila Yeézu
(Matayo 8:19-22)*

57 Obuchilo Yeézu na abaheémba boómwe bakaba nibalibata omu muháanda, omuuntu oómo yaámugaambila, “Niinkúkulaatila hoóna hóona áaho olaáza!”

58 Yeézu náwe yaámusubiza, “Nyamuhaábwa, ziba ziina ameena gaázo, ne enyonyi, zizila ebyaali. Náho, ínye Mutábani wo Omuuntu, ti-inzila no óobu aho kubyaámika omútwe gwaanze.”

59 Yeézu yaágaambila omuuntu oóndi, “Onkuláatile!” Omuuntu ogwo yaámusubiza, “Íwe Mukáma, nkuúndila ntaandike nzeénde kumuziika táata.”

60 Náho Yeézu yaámusubiza, “Leka abáfwiile babazúke abáfwiile bazeenzi báabo. § Náho íwe, zeénda oze kubamanyisa abaantu empola zo obukáma bwa Múungu.”

61 No óobu omuuntu oóndi, yaámugaambila Yeézu aáti, “Íwe Mukáma, niinkukulaatila. Náho echa mbele, onkuúndile nzeénde mbalage abaantu bo omúka.”

62 Yeézu yaámugaambila, “Omuuntu weéna wéena óogwo ayaábaandize kulima ne enfuka ye ente, kaálaaba naayechebuka kuleeba enyuma, ogwo, takweendelwa kuba omuhálila wa Múungu omu bukáma bwoómwe.”

10

Yeézu naabasiindika abaheémba abáandi makúmi musaanzu

¹ Kagahwéele ago, Omukáma Yeézu yaátooza abaheémba abáandi makúmi musaanzu na bábili. Yaábasiíndika bábili bábili, bamweébeembelele buli muzihwa na buli hóona áaho yaabeele alamwíle weényini kuhika.

§ 9:60 9:60 *Abáfwiile babazúke abáfwiile bazeenzi báabo:* Nikwo kugaamba nka nikwo, abaantu abalikwáanga kumuloonda Yeézu, mubaleke bakole emilimo yáabo ya busa.

² Yaábagaambila abaheémba boómwe aáti, “Emyéezo ni mĩnzi, náho abakózi ni bache. Ha bwéecho, mumusabe kanyina wo omusili, abone kusiíndika abakózi omu musili gwoómwe.

³ Mwiilóoko, muzeénde íimwe. Náho, mumanye nka nikwo niimbatwéeka nka abáana be entaama éezo ezilikulibata ahagáti ye emisegwe!

⁴ Mutaácutwáala enfulebe ye empilya, nali ensáho, nali enkeeto. Mala káandi mutaángalucha omuuntu weéna weéna omu muháanda.*

⁵ “No obuchilo mulaataahámo omu nzu, mwaangalúche abaantu bo omwo, múti, ‘Íimwe, mube no obuhóolo.’

⁶ Na kahalaaba heena omuuntu wo obuhóolo omwo, obuhóolo óobwo muláaba mwiinabwo, nibusigala náwe. Náho, kihalaaba hatéena omuuntu wo obuhóolo omu nzu omwo, obuhóolo bwéenyu nibubasubila.

⁷ Mutaákuba nimuzeénda kubyáama omu nzu ezíindi zíindi. Náho, mwiikale omu nzu éezo mwaazamo, nimulya ebyookulya éebyo balikubaha. Habwo kuba omukózi chimugasize kuhaabwa empeéla yoómwe.

⁸ “Obuchilo mulaataahámo omu chaalo choóna chóona, na abatúuzi nibabanyégeza, mulye ebyookulya éebyo baláaba nibabaha.

⁹ Na abalwéele abali omu byaalo ebyo, mubachíze. Mubagaambile abatúuzi nkokwo, obukáma bwa Múungu bwaábeélilila.

* **10:4 10:4 Mutaángalucha omuuntu weéna weéna omu muháanda:** Ensoonga yaámo, mutaákuhuga huga omu muháanda aha kwaángalucha abaantu.

10 “Náho, obuchilo mulaataahámo omu chaalo choóna chóona, na abatúuzi tibakubanyégeza ímwe, mulabile omu miháanda, nimugaámba,

11 ‘No óobu enkuungu ye echaalo chéenyu éezo elamasile aha magulu géetu, nituzikuunkumu-laho, neéba emanyiso ye ebiheno byáanyu. Hamo ne ebyo, mumanye mazima nkokwo, obukáma bwa Múungu bweéliliize!’

12 Niimbagaambila nkokwo, echilo éecho Múungu alichwaaziika abaantu be éensi, alyaábachwaáziika kúbi bwooli abaantu bo omu chaalo echo kuchila abaantu ba Sodoma!”

*Yeézu naakáama abaantu
omu byaalo ebyo balikumwáanga
(Matayo 11:20-24)*

13 “Nimwiilóoko ímwe, abaantu ba Korazíini! Mulamanya ímwe, abaantu ba Betisaida! Habwo kuba, amahano áago nkakola hali ímwe, naaku-gakozíle omuli Tíilo na Sidóoni,[†] abaantu ba Tíilo na Sidóoni baakaátamilwe ebiheno byáabo no ku-muhiindukila Múungu bwaangu. Baakaáyolekile okuhiindukila kwáabo omu kwiikala bazweele amagunila, no kweésiiga íízu.

14 Ha bwéecho, echilo éecho Múungu alich-waaziika abaantu, alyaábachwaáziikila neemwe kúbi bwooli kuchila abaantu ababi aba Tíilo na Sidóoni!

15 “Neemwe, abaantu ba Kaperinaumu, mu-taákuteekuza nka nikwo nimukuzibwa kuhika

[†] 10:13 10:13 *Tíilo na Sidóoni:* Abaantu be emizihwa éezo bakaba batali Abayahudi, bakaba bali Abanyamahaánga. Káandi Abayahudi bakabeélucha abaantu áabo habwe ebíbi bíinzi.

omu igulu? Mmahi, olyaágolomolwa ohike omu lyoongoola lya kuzimu yo olufu.”

¹⁶ Mále, Yeézu yaábagaambila abaheémba boómwe, “Omuuntu óogwo alaabahuliiliza íimwe, naába yaánhuliiliza íinye. No omuuntu óogwo alaábáanga íimwe, naába yaányaangile íinye. No óogwo alikunyáanga, aha kukola aátyo, naába yaámwaangile óogwo ayaansiíndikile.”

Abaheémba baásuba nibanulilwa hali Yeézu

¹⁷ Kahaabaliile, abaheémba abo makúmi musaanzu na bábili baásuba, nibanulilwa. Baámugaambila, “Íiwe Mukáma wéetu, no óobu amazimu, obuchilo nitugabiínga ahi izíina lyaawe, nigatukoondoókela!”

¹⁸ Yeézu yaábagalulila, “Naaba naálibona Isitáani nilihanaántuka nko olulábyo kuluga omu igulu.

¹⁹ Léeba mumanye nka nikwo, naábahéele obuzizi bwo kusínga amagala góona go ogwo omubisa. Ha buhicha obwo, nimulibatila no óobu enzóka na kamiína, na tihaliho echiintu choóna chóona éecho chilaábahutaaza.

²⁰ “No óobu bityo, mutaákunulilwa nka nikwo amazimu nigabakoondoókela. Náho, munulilwe echigaambo echi, nka nikwo amazíina géenyu gaáyaandikilwe omu igulu.”

Amanulilwa ga Yeézu

(Matayo 11:25-27; 13:16-17)

²¹ Obuchilo obwo, Yeézu akasemelelwa bwooli omu Mwooyo Mutakatíifu, yaágaamba, “Íiwe Táata, Mukáma wi igulu ne éensi, niinkusiima habwo kuba, ebigaambo ebi okaseleka abamasala na abamanyi, okabita aha bwéelu aha

baantu áabo abeena okwiikiliza nka abayaánda abato. Éego Táata, habwo kuba nikwo óokwo wayeenzile.”

²² Mále yaábagaambila, “Táata ampeelee byóona. Tihaliho omuuntu óogwo alikumusoombookelwa Mutábani wa Múungu nka nikwo aáli, náho Táata weénka. Káandi, taliho muuntu óogwo alikumusoombookelwa Táata nka nikwo aáli, náho Omutábani weénka, na weéna weéna óogwo Omutábani alaalamula kumusuululila.”

²³ Ahonyini, Yeézu yaábaleeba abaheémba boómwe, yaábagaambila boónyini boónka, “Mwiina omugisa ímwe, habwo kuba nimuleeba ebiigaambo ebyo ha méeso géenyu!

²⁴ Niimbagaambila, hakaba heena ababáasi béenzi, na abakáma béenzi, áabo bakaba nibabyeefúuza kuleeba ebyo bi mulikuleeba, náho tibalabibwéene. Káandi, ebyo bi mulikuhulila ímwe, bakaba nibabyeefúuza kubihulila, náho tibalabihuliile.”

Omugani gwo Omusamaria owe echiganyizi aha Muyahudi

²⁵ Echilo chimo, omweégesa oómo we ebiilagilo akeémeelela, yaámubúuza Yeézu ibúuzo kumuleengesa, yaámugaambila, “Íwe Mweégesa, nkole chiíha, mbone kuhuungula obulami bwo obucha no obuchiile?”

²⁶ Yeézu yaámusubiza, “Omu bilagilo haandik-ilwémo chiíha? Noobimanyáho oóta?”

²⁷ Yaámusubiza, “Byaandíkilwe biti, ‘Omweénde Omukáma Múungu waawe aha muganya gwaawe

gwóona, aha bwéenze bwaawe bwóona, aha magala gaawe góona, nikwo kugaamba, hali byoona ebili hali íwe.’ Mala ‘Omweénde muzeenzi waawe nko óokwo olikweéyeenda íwe nyini.”

28 Yeézu yaámugaambila, “Waásubya kuzima! Kola oótyo, neewe noobona obulami.”

29 Náho, omweégesa ogwo we ebilangilo, akaba naayeénda kwoóleka nkokwo no omugololoke, niyo ensoonga yaámubúuza Yeézu, “Mutúuzi waanze, noóha?”

30 Yeézu yaámugalulila aáti, “Hakaba heena omuuntu oómo, ayaabeele naagolomoka kuluga Yeruzaléemu, akaba naalibata kuzeenda Yeriko. No omu muháanda omwo, yáagwa omu ngalo za abanyagiilizi. Bóona baámugulukila, baámutéela bwooli, baámuzúula ebizwáalo, baámusiga ali héehi no okufwa.

31 “Ahi ibaando lizima, omu muháanda ogwo, hakeeza omugabe oómo wa Múungu. Náho omugabe ogwo, obuchilo yaamubwéene omuuntu ogwo, yaálaba aha mpelo yo omuháanda. 32 Omuláawi‡ náwe, yaáhika aho, na akazeendele kaaba kátyo nyini. Obuchilo yaamubwéene omuuntu ogwo, yaálaba aha mpelo yo omuháanda.

10:27 10:27 Osome Okwiizukwa kwe Ebilangilo 6:5. 10:27 10:27 Osome Amagaambo ga Abaláawi 19:18. ‡ 10:32 10:32 **Omuláawi:** Abaláawi aba bakaba bali abahálila ba Múungu, áabo bakaba nibakola omu nzu yoómwe. Ha mpola bwooli, osome Okubala 3:1-13.

33 “Aha káanya yéeza Omusamaria[§] oómo, óogwo ayaabeele ali omu lizeendo lwoómwe. Obuchilo yaamubwéene omuuntu ogwo, yaámuganyila.

34 Yaamuzáho, yaámuséemba obuhuta bwoómwe ha kubuteelaho evíini na amazuta, yaábukoma. Mále yaámuhanamika aha lugulu ye ensíkili yoómwe, yaámutwáala omu nzu ya abazenyi, yaaba naamulwaáza.

35 “Nyeéncha eémo, yaásohoza omu nsaho ed-ináali* ibili, yaámuha owe éenzu ya abazenyi. Yaámugaambila, ‘Omulwáaze omuuntu ogu. Na kázilaayeendelwáho empilya eziíndi ha bwoómwe, obuchilo Ndaáhiingula aha, niinkuliha.’”

36 Niho, Yeézu yaámubúuza omweégesa ogwo we ebilagilo, “Ha bwéecho! Ha kuleeba kwaawe, akaba ali oóha omu baantu abo básatu, ayaabeele ali mutuuzi wo ogwo ayaatabaaliilwe na abanyagiilizi ha kumukolela ebizima?”

37 Yaámusubiza, “Ogwo ayaamuziliile echiganyizi.”

Yeézu yaámugaambila, “Zeénda, oóbe na akazeendele kátyo nyini!”

Yeézu omu nzu ya Marita na Mariamu

38 Yeézu na abaheémba boómwe, obuchilo bali omu muháanda, bataaha omu mugoongo

§ 10:33 10:33 **Omusamaria:** Abayahudi bakaba nibabagaya Abasamaria, ha nsoonga bakaleeba nkokwo Abasamaria niba-mulámya Múungu ha miháanda éezo etakuundiílwe. Nikwo, abaantu ba amahaánga aga abili bakaba bahateene. * 10:35 10:35 **Edináali:** Edináali eémo ekaba neeyiingana ne empeéla ya chilo chimo ha omuuntu oómo.

gúmo. No omukázi oómo, izíina lyoómwe Marita, yaábanyegeza omúka yoómwe.

³⁹ Ogwo Marita, akaba ayina muhala wáabo, izíina lyoómwe Mariamu. Obuchilo obwo, Mariamu akaba ayikeele héehi na amagulu go Omukáma, naahuliilíza amagaambo goómwe.

⁴⁰ Náho Marita akaba naayagalala ni ikola línzi. Niyo ensoonga yaámwiililila héehi Yeézu, yaámugaambila, “Íiwe Mukáma wéetu, sii, tokusaaswa nkokwo muhala wéetu yaándekela emilimo zóona? Ha bwéecho, omugaambile ampwéele!”

⁴¹ Omukáma yaámusubiza, “Íiwe Marita, Marita! Oyine okutahwa tahwa no kwaagalala habwa bíinzi.

⁴² Náho heena echigaambo chimo choónka echilikweendelwa, káandi nichigasa kuchila byóona. Mariamu niwe óogwo ayaáchitooza, na taliho omuuntu alaáchimwáaka.”

11

Ameégeso habwo kumusaba Múungu (Matayo 6:9-13; 7:7-11)

¹ Echilo chimo, Yeézu akaba naamusaba Múungu ahaantu bunaanka. No obuchilo yaámazile, oómo wa abaheémba boómwe yaámugaambila, “Íiwe Mukáma, otweégesese akazeendele ha kumusaba Múungu, nko óokwo Yohana Omubatiza yaabeégesize abaheémba boómwe.”

² Yeézu yaábagaambila, “Obuchilo muláaba nimumusaba Múungu, mugaámbe múti,

‘Isíichwe [owo omu igulu],
izíina lyaawe likuzibwe.
Obukáma bwaawe bwiíze.
[Okweenda kwaawe kuhikiílizwe,
omu nsi nko okwo omu igulu.]

³ Otuhe buli bucha ebyookulya byéetu.

⁴ Otuganyile ebiheno byéetu,
nko óokwo neechwe tuganyila abalikutuhénela.
Otatutwáala omu kuleengesibwa
[náho otuchuúngule ne elyo Isitáani].’ ”

⁵ Aho Yeézu yaábagaambila, “Tugaámbe oómo
omuli íimwe ayina munywáani woómwe, yaa-
muzáho omu itúumbi, yaámugaambila, ‘Íiwe mun-
ywáani! Niinsaba ontíízého emikaate isatu,

⁶ habwo kuba, munywáani waanze abeele
ali omu luzendo, yaáhikila owéetu, na tiinyina
echookulya cho kumúha.’

⁷ “Náho, munywaaniwe ogwo yaámusubiza,
‘Otaákuunyagalaza! Léeba naáchiingile olwízi!
Íinye na abáana baanze twaályaamile aha chitabo
na tíinkuhicha kwiimuka no kukúha echiintu
choóna chóona.’

⁸ “Niimbagaambila, no óobu biláaba omuuntu
ogwo takwiimuka no kumúha muzeenziwe
omukaate habwo kuba weényini ni munywáani
woómwe, naayimuka no kumúha buli chiintu
éecho alikweenda habwo kuba munywaaniwe
talalekile kumusaba.

⁹ “Nikwo, neenye niimbagaambila, musábe, na
mulyaáhaabwa, mukwáabe mulyaábona, muchi-
inguze, na mulyaáchiingulilwa.

¹⁰ Habwo kuba, buli muuntu óogwo alikusaba,
aheébwa. Na buli muuntu óogwo ataábuuza,

abigwaho. Na buli muuntu óogwo achiinguza, achiingulilwa.

¹¹ “Ngási, heena omuzéele weéna wéena omuli íimwe, óogwo omwaana woómwe kaálikumusaba eénfwi, naamuha enzóka?

¹² Nali omwaana kaálikumusaba ihuli, mazima naamuha kamiína?

¹³ Ha bwéecho íimwe, no óobu muli abaheni, nimusoomboókelwa kubaha abáana báanyu egabo ezigasize. Mazima! Isíimwe óogwo ali omu igulu naakola kusáaga aho, naabaha Omwooyo Mutakatíifu áabo abalikumusaba.”

*Yeézu naalegelelwa nka nikwo
naatégeza amagala ga Beelzebuli
(Matayo 12:22-30; Mariko 3:22-27)*

¹⁴ Echilo chimo, Yeézu akaba naabiínga izimu éelyo elyaamukozile omuuntu oómo kuba omutita. Obuchilo izimu nilimulugáho, yaábaanza ku-gaamba gaamba káandi. Abaantu áabo abaabeele baliho omuli ezo mbága, baáteenga bwooli.

¹⁵ Náho, abáandi omuli abo baágaamba, “Naabiínga amazimu habwa amagala ga Beelzebuli,* mukúlu wa amazimu!”

¹⁶ Abáandi bakaba nibeénda kumuleengesa Yeézu, baámusaba aboóleke emanyiso kwoóleka nka nikwo alugile hali Múungu.

¹⁷ Náho, habwo kuba Yeézu akamanya ebiteékuzo byáabo, yaábagaambila, “Buli bukáma nibweetaanisa no kulwaana bwoónyini omuli bwoónyini, obwo bukáma busiingáalika. Bityo nyini, eéka, keélitaagana, neégwa.

* **11:15 11:15 Beelzebuli:** Éeli ni izíina eliindi li Isitáani mukúlu wa amazimu.

18 Bityo nyini ni Isitáani, kalilaaba nilibiínga no kulwaana na amazimu mazeenzíge, obukáma bwaályo nibulama buta?

“Naábabúuza ibúuzo elyo, habwo kuba nimugaámba nkokwo niimbiínga amazimu ha buhicha bwa Beelzebuli.

19 Íimwe nimugaámba nka nikwo íinye niimbiínga amazimu habwa amagala ga Beelzebuli. Mbweenu, abaheémba† báanyu nábo, nibagabiínga ha magala go oóha? Ha bwéecho, abo nyini nibo balaabachwaázika íimwe.

20 Náho, kábilaaba íinye niimbiínga amazimu ha buhicha bwa Múungu, eyina ensoonga ya nkokwo obukáma bwoómwe bwaáhkile hali íimwe.”

21 Yeézu yaázeendelela kugaamba, “Omuuntu owa amagala ne echikwáato, naayekómya ebiintu bye eéka yoómwe, niho ebiintu byoómwe tibikukumibwáho nibiba no obuhóolo.

22 Náho, omuuntu oóndi owa amagala bwooli, kaáleéza kumutabaalila, no kumusínga, naamwaáka ebikwáato byoómwe éebyo alikutegeza, naayiba byóona ebili omúka, no kubigaba ha báandi.

23 “Omuuntu óogwo atali hamo ne íinye, taanyemela. Káandi, ogwo atasuúmbya hamo neenye, anaganaga.”

*Kusuba kwi izimu aha muuntu
(Matayo 12:43-45)*

24 “Obuchilo izimu kaliluga aha muuntu, lizeenda omu nsi yo obwoóma no kweéengeela okwo lili omu kuloondela obuhuúmulo. Náho

† 11:19 11:19 **Abaheémba:** Eyaandikilwe omu Chiyunani, *abáana*.

bubula, izimu elyo niligaamba nka nikwo, 'Kaánsube owaánze áaho naálugile.'

²⁵ Obuchilo nilisuba hali weényini, nilisaanga hali busa, hakukuumbilwe, no kutónwa kuluunzi.

²⁶ Aho, nilizeénda kuléeta amazimu musaanzu áago gali amazilwa bwooli kuchila lyoónyini, góona geéza gamutaáhila ogwo muuntu. Niho obulami bwo omuuntu ogwo bulikuba bubi kusáaga óokwo bukaba buli aha bubaandizo."

Ni baáhi áabo aboókuba no omugisa?

²⁷ Obuchilo Yeézu akaba naagaamba ago, omu mbága ya abaantu, akaba aliho omukázi oómo ayaahamukile ahi iláka liháango, omu kumugaambila aáti, "Eyina omugisa éenda ya máaha waawe eyaakuzéele na amabéele áago waáyoonkile!"

²⁸ Náho Yeézu yaásubya omu kugaamba, "Mmahi! Áabo abalikhulila echigaambo cha Múungu aha kuchikoondookéla, nibo abeena omugisa!"

Abafarisayo nibeénda eméenko kuluga hali Yeézu

(Matayo 12:38-42; Mariko 8:12)

²⁹ Obuchilo embága ya abaantu yaáguma kukoba, Yeézu akagaamba aáti, "Abaantu bo luzáalo óolu na abazilwa bwooli! Nibaansaba emanyiso, náho tibakuháabwa emanyiso choónka emanyiso ezo zo mwa Yona, omubáasi.

³⁰ Habwe ensoonga, keélaaba Yona akaba ali emanyiso ha baantu be echikaali cha Ninawi, bityo nikwo ínye Mutábani wo Omuuntu neenye, ndyáaba emanyiso ha baantu bo luzáalo óolu.

³¹ “Echilo cho omuchwaáziiko, omugóle wo olubazu lwa nyakaziinzakazi alaáyemeelela, no kubasoholeza buulubona nkokwo abaantu bo obuchilo óobu na abaheni. Habwo kuba, weényini akazeenda oluzeendo kuluga éensi za hala bwooli, abone kuhulila ebigaambo byo obweétegeezeza bwa Selemani. Kási, aha nyini aliho oómo óogwo ali mukúlu kuchila Selemani!

³² “Káandi, echilo cho omuchwaáziiko abaantu ba Ninawi, balaáyemeelela omu méeso ga Múungu hamo na abaantu bo obuchilo óobu, no kubasoholeza buulubona abaantu bo luzáalo óolu nkokwo na abaheni. Habwo kuba, abaantu abo ba Ninawi, obuchilo Yona yaábagaambiile echigaambo cha Múungu, ahonyini baátamwa ebiheno byáabo no kubilekelela. Aha aliho oómo óogwo ali mukúlu kuchila Yona!”

Olumuli lwo omubili
(Matayo 5:15; 6:22-23)

³³ “Taliho omuuntu óogwo alikwaacha olumuli, akaluta aheéselekile, nali akaluswéekela ne echitukulu. Náho naaluteleka aha lugulu ya akakóondo, kuba obuchilo abaantu nibazamo muliinya, babone kuleeba ha mwaanga ogwo.

³⁴ “Na améeso gaawe, ni nko olumuli lyo omubili. Kagalikuba nigahweéza kuzima, omubili gwaawe gwóona gwiikala omu mwaanga. Náho, améeso gaawe kagalikuba gali mábi, omubili gwaawe gwiizwíile ensiimbaazi.

³⁵ Ha bwéecho, oyékomye nkokwo mazima oyinagwo omwaanga omugati yaawe. Otaákuba ne ensiimbaazi omwo!

³⁶ Habwo kuba, nkokwo omubili gwaawe gwóona gwiina echeengéezi chiteena lugazi lwe ensiimbaazi yoóna yóona, gulaámweeka, nko olumuli óokwo lukumulikila.”

*Yeézu naakáama Abafarisayo
na abeégesa be ebilangilo bya Musa
(Matayo 23:1-36; Mariko 12:38-40; Luka 20:45-47)*

³⁷ Yeézu káyaabeele achaágaamba ebyo, Omufarisayo oómo yaámwaangisa ha byookulya omúka yoómwe. Yeézu yaataahámo, yeékala ha luhelo.

³⁸ Omufarisayo ogwo, yaábona nkokwo Yeézu takanaabile yaálya ebyookulya, yaásobelwa bwooli.‡

³⁹ Náho, Omukáma yaámugaambila, “Ímwe Abafarisayo, mwoózo echikóombe no olutemele ahéelu. Náho omuli ímwe, emyóoyo eyizwiile obunyagiilizi no obubi.

⁴⁰ Ímwe basilu! Óogwo ayaahaangile ahéelu, ngási talahaangile omuunda káandi?

⁴¹ Ha bwéecho, mweéyeze omuunda yáanyu ha kusuumbuusa abahabi ebyo kubazuna, niho ebíindi byóona omuli ímwe nibiba byaáyezwa.

⁴² “Nimwiilóoko ímwe, Abafarisayo! Nimumu-soholeza Múungu echinogóka che ikúmi cha buli chinogoka che ebyookulya byo otubabi two ku-luungisa, nko omwóonyo, ebituungúlu, ne ebíindi biindi, náho timukusaaswa kuba ne ntúungwa

‡ **11:38 11:38** Ensoonga yo obwo buunabi bwe engalo bukaba buli obuteéka bwa Abayahudi habwo kweéyeza engalo.

nzima, na timukumwéenda weényini! Ni lwaampaka kuumsoholeza ezáaka ezo, obuteébwa amagaambo ago agáandi.

⁴³ “Nimwiilóoko ímwe, Abafarisayo! Nimweénda kwíikalila ebitébe bya abakúlu omu masomelo ga Múungu, nimweénda kwaángaluchwa ahi isima omu magulizo.

⁴⁴ Nimwiilóoko ímwe! Muli nke eémbi éezo zitakubonwa nke ebitúulo éébyo abaantu balikubilibatila aha lugulu batéena kubimanya.”

⁴⁵ Ahonyini, omweégesa oómo we ebilagilo yaámugaambila Yeézu, “Mweégesa, obuchilo noogaamba amagaambo ago, nootuzuma neechwe hamo.”

⁴⁶ Yeézu yaámusubiza, “Neemwe abeégesa be ebilagilo, nimwiilóoko yéenyu! Nimubatweéka abaantu emigugu elikulemeela. Neemwe, timukubahwéela kuziímucha no óobu ha lukumu!

⁴⁷ Nimwiilóoko ímwe! Nimwoombeka eémbi za ababáasi, náho abaantu áabo babeésile ababáasi áabo, nibo besímwe enkúlu!

⁴⁸ Ha bwéecho, nimwaatula nkokwo nimwiikiliza áago gi baguúku báanyu baákozile. Habwo kuba boónyini bakabéeta áabo ababáasi, neemwe nimubyoombekela ebitúulo byáabo.

⁴⁹ “Ha bwéecho Múungu, ensoonga zo obweétegeeleza bwoómwe akagaamba aáti, ‘Léeba, niimbasiindikila ababáasi ne entumwa. Náho, nibabeéta omuli áabo, na nibabaagalaza abáandi.’

⁵⁰ Ha bwéecho, abaantu bo obuchilo óobu nimuchwaaziikilwa habwo kuseeswa kwe enságama za ababáasi bóona áabo baayisilwe, kuluga aha bubaandizo bwe éensi.

Abafarisayo, habwo kuba obugóbya obwo nibusaambaála nki ituumbyo.*

² Chóona chóona éecho echifuundikiilwe, chilyaáfuundulwa, na káandi, tihaliho echiselekilwe echitalimanywa.

³ Buli chóona éecho mulikuhoooya omu nsi-imbaazi, nichihulilwa aha mwaanga. Na buli éecho mulikweéhweehweetéla omu matwi omu biseenge byo omugati, nichaatulwa ahi iláka liháango olugulu ye éenzu.”

*Alikweendelwa kutínwa ni Múungu weénka
(Matayo 10:28-31)*

⁴ “Niimbagaambila íimwe banywáani baanze, mutaákubatiina abaantu áabo abalíkwíita omubili. Kabalikumala kwíita, tibakuhicha kukola echi-likusáaga aho.

⁵ Náho, niimbahana óogwo mulikweendelwa kumutíina, mumutíine Múungu! Kaálikuba yaámazile kumwíita omuuntu, ayina obuzizi bwo kumunáguza omu lyoongoola lyo omulilo gwa kuzimu gwo obucha no obuchiile.† Ni Múungu weénka óogwo mulikweendelwa kutíina!

* **12:1 12:1 Ituumbyo:** Ituumbyo omulimo gwaályo no kutu-umbisa obusaano bubone kutuumba. Bityo nyini améegeeso ge ebisuba nigasíisa bóona omu kubéehwa. Aha, Yéézu naayiinganisa ituumbyo éelyo na kusunika kubi óokwo Abafarisayo bakaba nibakola ha baantu. Obusuniki bwa Abafarisayo bukaba buli obwa améegeeso ge ebisuba. † **12:5 12:5 Omulilo gwa kuzimu gwo obucha no obuchiile:** Habwo obusoomboozi bwooli, osome echigaambo cha Kuzimu omu Obusoomboozi habwa Amagaambo Agagumile.

⁶ “Ngási, enfuunzi itaanu tizikuguzwa habwo obukaani buche kwoónka? No óobu bityo, Múungu takumwéebwa no óobu oómo omuli abo.

⁷ Náho ímwe, mwiina obukaani kuchila enfuunzi nyíinzi! Múungu naamanya no óobu olubalo lwi isóke lyóona lye emitwe yáanyu. Ha bwéecho, mutaákutiina.”

Kukúunda okwiikiliza kwéenyu omu méeso ga abaantu

(Matayo 10:32-33; 12:32; 10:19-20)

⁸ “Niimbagaambila nkokwo, buli muuntu óogwo alikuundaangaana omu méeso ga abaantu nkokwo weényini no omuuntu waanze, íinye Mutábani wo Omuuntu neenye ndaámulaangaana omu méeso ga bamaléeka ba Múungu nkokwo ogwo muuntu no waanze.

⁹ Náho, buli muuntu óogwo alikuunyoga omu méeso ga abaantu, náwe naayógwa omu méeso ga bamaléeka ba Múungu.

¹⁰ Buli muuntu óogwo alikugaamba amagaambo mábi hali íinye Mutábani wo Omuuntu, naaganyilwa. Náho, buli muuntu óogwo alikugaamba amagaambo mábi go kumulyoogweeza Omwooyo Mutakatíifu, ogwo taliganyilwa.

¹¹ “Obuchilo nimutwaálwa omu masomelo ga Múungu, omu méeso ga abatégeki, na abeene obuhicha, mutaákwaagalala. Mutaákuba no okutahwa tahwa ha bigaambo éebyo mulaayeénda kugaamba aha kweézuna,

¹² habwo kuba, akáanya ako nyini, Omwooyo Mutakatíifu naabeegésa amagaambo áago muhikiilwe kugaamba.”

Omugani gwo omuhíte omusilu

13 Omu mbága ezo ya abaantu, omuuntu oómo yaámugaambila Yeézu, “Mweégesa, omugaambile mudugu waanze, tubagane ebiintu éebi yaátulekíile táata.”

14 Yeézu yaámugaambila, “Noóha ayaantiilého iímbe omulamuzi nali omukwaátanisi wéenyu?”

15 Mala Yeézu yaábagaambila abaantu abo, “Muléebe! Mweélige na buli chiintu cha ameele ge ebiintu, habwo kuba, obulami bwo omuuntu, tibukuluga ha bwíinzi bwe ebiintu byoómwe éebyo ayinabyo.”

16 Káandi Yeézu yaábachwéela omugani, aha kugaamba, “Hakaba heena omuhíte oómo, ayaayelize ebyookulya bíinzi bwooli omu musili gwoómwe.

17 Yeébuza omu muganya gwoómwe, ‘Nzileho iínta óobu? Ebi byookulya byaanze byóona, tiinyina ahaantu áaho ndaábita!’

18 “Káandi yeégaambila, ‘Niinziláho iínti. Niinkaambula ebitála byaanze, no kwoómbeka ebíindi biháango bwooli. Omwo níntamo ebyookulya byaanze byóona, ne ebiintu byaanze ebíindi.’

19 Aho káandi niingaambila omu muganya gwaanze, ‘Óobu neeteláho obuhite bwe ebiintu bíinzi bizima. Nibiingása aha myáaka míinzi! Mbwéenu óobu, nhuumule kwoónka. Nndye no okunywa! Nnulilwe!’

20 “Náho, Múungu yaámugaambila, ‘Íiwe omusilu! Leélo omu chilo, noófwa! Ne ebiintu byóona éebyo oyesumbíize, nibiba byo oóha?’ ”

²¹ Yeézu, yaámala aha kugaamba, “Bityo nikwo nka nikwo bilaabaho, aha muuntu ogwo alikweésuumbiza ebiintu bíinzi ha bwoómwe weényini, náho omu kazeendeke ke ebiintu byoómwe, takumusaaswa Múungu.”

*Ameégeso habwo okutahwa tahwa
(Matayo 6:25-34)*

²² Mala, Yeézu yaábagaambila abaheémba boómwe, “Ha nsoonga ezo, niimbagaambila nka nikwo, mutaákuba no kutahwa tahwa habwo obulami bwéenyu, nkokwo nimulya chi, nali ha mibili yáanyu, nkokwo nimuzwaála chi.

²³ Habwo kuba obulami bwiina obukaani kuchila ebyookulya, omubili nágwo, gwiina obukaani kuchila ebizwáalo!

²⁴ “Muléebe amakolokóoji. Tigakubiba nali kugesha, tigazila mbíiko yoóna yóona nali ebitála, náho kwoónka Múungu naagaliísa. Kamwaakwiínganisibwa ne enyonyi, mwiina obukaani bwooli kusáaga aho!

²⁵ Noóha omuli íimwe ayaakuhicha kweéyoongeláho obulami bwoómwe nóobu nko omwáanya gwe esáaha eémo† omu kutahwa tahwa kwoómwe?

²⁶ Mbweénu! Nko óokwo timwaákuhicha kukola nóobwo echigaambo chiche nke echo, ha bwaáchi mwiina okutahwa tahwa hali ebyo ebíindi?

²⁷ “Muteekuze óokwo enyaso, nka nikwo zilikumela. Tizikukola emilimo nali kwóogosa ebizwáalo. Náho niimbagaambila nka nikwo,

† 12:25 12:25 **Obulami bwoómwe nóobu nko omwáanya gwe esáaha eémo:** Eyaandikilwe omu Chiyunani, obuleehi bwo obulami bwoómwe nke echifúba chimo.

nóobu omukáma Selemani§ omu ikuzo lyoómwe lyóona, talazweekilwe kuzima nka límo lye enyaso ezo!

²⁸ Bityo nikwo Múungu azweeka enyaso na amababi go omu nkáamba, áago galiho leélo, na nyeéncha niganágwa omu mulilo. Ngási, ta amazima nkokwo naabazweéka ímwe? Ímwe abaantu bo okwiikiliza kuche!

²⁹ “Bityo, mutaákweeyagalalila nimulya chiíha, nali nimunywa chiíha, mutaákuba no okutahwa tahwa.

³⁰ Abaantu ba amahaánga góona áabo abataku-mumanya Múungu nibaagalalila ebiintu ebyo. Náho Isíimwe naasoombookelwa kuzima nka nikwo mulikweenda ebyo!

³¹ Ha bwéecho, echa mbele muloondele ama-gaambo go obukáma bwa Múungu, ne ebiintu ebi byóona naaboongéla.”

*Ameégeso habwo obuhite bwo omu igulu
(Matayo 6:19-21)*

³² “Mutaákutiina, ímwe embága nche, habwo kuba Isíimwe azizile engoonzi kubaha obukáma bwoómwe.

³³ Muguze ebiintu byáanyu, musuumbuuse abahabi. Mweékolele enfulebe éezo ezitakukokola, mube ne ensáho okwo omu igulu aheene obuhóolo nayo tekuchéeha. Okwo, taliho omwíibi kwíiba, nali embuungu kuzisiisagula.

³⁴ Hoóna hóona áaho mulikubíika ensáho yáanyu, niho ne emyóoyo yáanyu elaaba eéli.”

§ 12:27 12:27 **Selemani:** Akaba ali omukáma oómo wa kala wa Abayahudi. Osome 1 Abakáma.

*Abaantu kuba méeso aha kwíiza kwoómwe
omukáma Yeézu*

³⁵ “Mube buligi ligi mweébohile omusipi kuheéleza, ne emuli zéenyu, zibe nizaáka.

³⁶ Mube nka abaantu áabo balikumuliíndilila omukáma wáabo asube kuluga omu mazenyi go obweenga, kuba kaáleéza no kubachiínguza, abasaánge muli buligi ligi ahonyini mumuchiíngulile.

³⁷ Nibaba no omugisa, abazáana áabo omukáma wáabo alaasaanga bali méeso obuchilo aleéza. Mazima butúnu niimbagaambila, naayeloónza, naabeekaza aha byookulya, no kubaheéleza!

³⁸ Niguba omugisa aha bazáana abo keélaaba omukáma wáabo yaásuba no kubasaanga bali buligi ligi noobwo omu itúumbi lye esáaha munáana nali enchaákala omulucheelelélwa!

³⁹ Mumanye kuzima echigaambo echi: Kanyina we éenzu, yaakumanyíle akáanya áako aleéza omwíibi, yaakeéloongize, no omwíibi tiyaákutaahilémo omúka yoómwe.

⁴⁰ Ha bwéecho neemwe, mube mweéloongize, habwo kuba ínye Mutábani wo Omuuntu, ndyéeza omu buchilo óobwo mutakutegeza.”

*Omugani gwo omuzáana omweésigwa
no óogwo atali mweésigwa
(Matayo 24:45-51)*

⁴¹ Káandi, Peétero akamubúuza Yeézu, “Mukáma, omugani ogwo gu waátugaambila, ngási na hali íichwe kwoónka, nali na aha baantu bóona?”

⁴² Omukáma yaámusubiza, “Noóha sii omwiímeelelezi óogwo ali omweésigwa no owa amasala? Ayina akazeendele ako, ogwo omukáma woómwe alaamuta kuba omwiímeelelezi wa abazáana bazeenzíbe, abone kubaha empeéla ye ebyookulya omu buchilo obulikugasa.

⁴³ Naába ayina omugisa weényini omuzáana óogwo omukáma woómwe kaálaasuba kuluga omu luzeendo, no kumusaanga naakola aátyo.

⁴⁴ Mazima butúnu niimbagaambila nka nikwo, omukáma woómwe naamutáho aábe omwiímeelelezi we ebiintu byoómwe byóona.

⁴⁵ “Náho, nibibaho bita omuzáana ogwo kaáleegaambila omu muganya gwoómwe, ‘Omukáma waanze yeélilwa bwooli kusuba?’ Niho abanza kubatéela abazáana bazeenzíbe, abaséeza na abakázi, no kulya no okunywa, kuhicha yaátamiila.

⁴⁶ Mbwéenu, mukáma wo ogwo muzáana alyéeza aha chilo chi atakutégeza na aha buchilo obwo atakumanya. Niho omukáma woómwe alaámunogagula ebinogoka bibili, no kumuta ahaantu hamo na abaantu áabo batacumwiíkiliza Múungu.

⁴⁷ “Omuzáana óogwo alikumanya okwo alikweendaho omukáma woómwe, náho takeeloon-gize na takakozile okwo alikweendelwa, ogwo naateélwa bwooli.

⁴⁸ Náho, omuhálila óogwo atakusoombookelwa okwo alikweendaho mukáma woómwe, na akakola echigaambo echimugasize kutéelwa, weényini naateélwa kuche. Omuuntu óogwo aheelwe bíinzi, naatoóngwa bíinzi, omuuntu

óogwo ategiizwe bínzi, naatoóngwa bwooli muno kusaagiliza.”

*Yeézu aleesile obutaániso
(Matayo 10:34-36)*

⁴⁹ “Ínye, nkeeza omu nsi, mbone kwaacha omulilo. Na naakaáyeenzile bwooli mbone omulilo ogwo gwaayakile!

⁵⁰ Nnyina obubatizo bwe ebyaágálalo óobwo ndikweendelwa nnyinaánkule, no kuhicha buhikiílizwe, nnyinalwo olwaágálalo luháango.

⁵¹ Ngási, nimuteekuza nkokwo neeza omu nsi kuléeta obuhóolo? Mmahi! Niimbagaambila nkokwo, neeza kutaáganisa abaantu.

⁵² Kubaandiza óobu, omu nzu ya abaantu bataanu, básatu nibataagána na bábili. Bábili nábo, nibataagána na abo básatu.

⁵³ Abaantu balyaátaagana, iíse, alaáchokolana no omutábani, no omusígazi náwe, alaáchokolana ne iíse. Nyina, alaáhakana no omuhala, omuhalákazi náwe alaáhakana na nyina. Nyinazaala, alaáchokolana na mweengáwe, ogwo mweenga náwe, alaásiingaangána na nyinazaala.”

*Obutamanya ensoonga ya amagaambo
agalikugwa ebilo éebi
(Matayo 16:2-3)*

⁵⁴ Káandi Yeézu yaázigaambila embága ya abaantu, “Kamulikubona obwíile nibulugiílila olubazu lwo obugwa, ahonyini nimugaamba, ‘Enzula neégwa óobu nyini,’ amazima nayo, eégwa.

⁵⁵ Kamulikubona omuyaga niguluga olubazu lwa nyakaziinzakazi, mara mugaamba, 'Nihabaho ne echifuúnda,' na nikwo bilikuba.

⁵⁶ Íimwe ngóbya! Nimuhicha kuzima kusoom-bookelwa akazeendele ko obwíile ne emiyaga ye éensi aha kuzileeba, ngási óobu! Na ha bwaáchi nimulemwa kusoombookelwa ensoonga ya ama-gaambo ago agalikugwa ebilo éebi?"

*Abaantu kweégumisiliza kukuúndilana
no omulégelezi wáabo
(Matayo 5:25-26)*

⁵⁷ "Na ha bwaáchi timukuhicha kweélamulila íimwe nyini kukola amagaambo amazima ago obuteéka agalikweendelwa?

⁵⁸ Obuchilo omulégeelezi waawe naakutwaála omu itégekelo, yakaábeele kuzima oyégumisilize bwooli kukuúndilana náwe mucháali muchili omu muháanda. Echíindi chaáho, naakuhicha omu méeso go omulamuzi. No omulamuzi ogwo, naakuta omu ngalo za abasilikale, nábo nibakutáasha lwa amáani omu ibóhelo.

⁵⁹ Niinkugaambila nkokwo, mazima tokulug-amo omwo, kuhicha omazile kuliha ne eséenti yo omuhélo, obutasigaza ibáanza!"

13

Muleke ebiheno mutaákusiingaalika

¹ Obuchilo obwo, abaantu bakéeza baámugaambila Yeézu empola za Abagaliláaya abáandi abo nkokwo Pilato akazitúlaaniza enságama yáabo ne ye ebitáambo byáabo.

² Yeézu yaábagaambila, "Ngási, nimuteekuza nkokwo Abagaliláaya abo bakáfwa bátyo, habwo

kuba bakaba bali abaheni kuchila Abagaliláaya abáandi bóona?

³ Niimbagaambila iínti, ti bityo! Kamulaaba mutatamilwe ebiheno byáanyu mukabileka no kumuhiindukila Múungu, bityo nyini neemwe nimusiingaálíka mwéena!

⁴ Nali, abo baantu bóona ikúmi na munáana áabo abaagweeliilwe no oluswi luleehi bwooli okwo Siloamu bakáfwa, ngási, nimuteekuza nkokwo abo nibo bakaba bali abaheni kuchila abatúzi abáandi bóona ba Yerusaléemu?

⁵ Niimbagaambila iínti, ti bityo! Kamulaaba mutatamilwe ebiheno byáanyu mukabilekelela no kumuhiindukila Múungu, bityo nyini neemwe nimusiingaálíka mwéena!”

Omugani gwo muti óogwo gutakusohoza emisumo

⁶ Aho, Yeézu yaábachwéela omugani abaantu abo, ha kubagaambila, “Hakaba heena omuuntu oómo óogwo akaba ayina omuti gwo omutini oguhaambilwe omu musili gwoómwe gwe emiz-abibu. Káyaabalíle, yéeza kusoloma emisumo kuluga omu mutini, náho talabonesize.

⁷ Mbwéenu, yaámugaambila omuhálíla woómwe wo omu musili, ‘Léeba! Mba niinyíza kuloon-dela emisumo omuli ugu muti ugu gwo omu-tini, aha mwáanya gwe emyáaka isatu. Náho tiínkabonesagamo choóna chóona! Mbwéenu gunogole, gutaákuzeendelela kukula omu itaka busa!”

⁸ “Náho, ogwo muhalíla yaámusubiza, ‘Mukáma, guléke omwáaka ugu, mbone kugulimila no kugutéeláho obunula.

⁹ Kagulaazáala emisumo omwáaka oguleéza, ni kuzima! Náho kágulaaléka kuzáala, mbwéenu ogunogole.’”

Yeézu naachíza omukázi echilo che Endaálíkizo

¹⁰ Echilo chimo che Endaálíkizo, Yeézu akaba ali omu isomelo límo, naayegesa abaantu.

¹¹ Omwo, hakaba heenamo omukázi oómo, óogwo akaba akwaásilwe ni izimu lya amalwáala aha myáaka ikúmi na munáana. Izimu likaba lyaámuhínyile omugoongo, na talahikize kweémeelela bweémi.

¹² Obuchilo Yeézu yaamubwéene, akamwéeta ayize hali weényini, yaámugaambila, “Máaha, óobu! Oóbe no obuhóolo, waáchila obulwéele bwaawe.”

¹³ Yeézu yaamutéelaho engalo, ahonyini yaáyemeelela bweémi, yaaba naamukuza Múungu.

¹⁴ Habwo kuba echilo echo Yeézu akachiza omuuntu chikaba chili echilo che Endaálíkizo, omweébeembezi wi isomelo akasaaya. Yaábagaambila abaantu, “Omuli buli bwooyo, ebilo ebihikiiliilwe byo kukola Emilimo nibyo mukáaga. Mbwéenu! Mwiíze muchízwe omu bilo ebyo, náho mutaákwiiza kuchizwa echilo che Endaálíkizo!”

¹⁵ Ahonyini Omukáma yaámusubiza, “Ímwe ngóbya! Ímwe mwéena nimukola Emilimo echilo che Endaálíkizo! Ngási buli oómo wéenyu, tasibula ente yoómwe nali ensíkili yoómwe kuluga omu chibuga, azitwáale kunywa améenzi, no óobu chili echilo che Endaálíkizo?”

16 Léeba ogu mukázi, wo olugaanda lwa Ibrahimu, yaámazile emyáaka ikúmi na munáana abohilwe ni Isitáani. Mbweenu sii! Ogwo náwe, amazima abeele atali lwaampaka akomoololwe omu chilo che Endaálíkizo?”

17 Obuchilo Yeézu yaágaambile ago, abagome boómwe bóona, ahonyini baákolwa ensoni. Náho abáandi bóona, bakanulilwa bwooli habwe ebi-gaambo bizima bya amahano áago Yeézu akaba naakola.

Omugani gwa akazuma kache no omugani gwi ituumbyo

(Matayo 13:31-33; Mariko 4:30-32)

18 Káandi Yeézu yaábúuza, “Obukáma bwa Múngu nibususana na chiíha? Mbwiínganise na chiíha?”

19 Nibususana no oluzuma luche lwe ehaladáali éezo omuuntu akabiba omu musili gwoómwe. Embíbo yaámela, yaaba omuti, zéeza enyonyi zaáyoombeka ebyaali byaázo omuli ago matabazi gaágwo.”

20 Yeézu yaábúuza káandi, “Mbususanise obukáma bwa Múngu na chiíha?”

21 Nibususana ni ituumbyo éelyo omukázi naat-waála no kutulaaniza ne ensaano ye engano ye embalililo ye ebitukulu bísatu. Ituumbyo elyo nilileetelela ensaano ye engano yóona kutu-umba.”

Kutaaha omu bukáma bwa Múngu

(Matayo 7:13-14, 21-23)

22 Yeézu akaba ali omu luzeendo kuzeenda Yeruzaléemu. Omu muháanda áaho akalabila,

akaba naayegesa abaantu bo omu mizihwa no omu migoongo.

²³ Chilo chimo, omuuntu akamubúuza, “Mukáma, abaantu áabo balichuúngulwa, balyáaba báche kwoónka?”

Yeézu yaágaamba,

²⁴ “Mweéyomeleze mwéena kuzamo aha kula-bila omulyaango ogufuunzile. Niimbagaambila nkokwo, béenzi balyaáleengesa kuzamo, náho balyaálemwa.

²⁵ Obuchilo owe éenzu yaáchiingile olwíizi, mulyaáyemeelela ahéelu, mulyaábaanza kumuchiínguza na ha kumusaba, ‘Mukáma, otuchiíngulile!’ Náho naabasubiza, ‘Tiínkubamanya! Tiínkumanya mwaaluga nkáhi!’

²⁶ “Neemwe mulaámugaambila, ‘Ngási tukalya no okunywa hamo neewe! No omu mitúulo yéetu, niho okatweégesa’

²⁷ Náho naabagaambila, ‘Naábagaambiile, tiínkubamanya na tiínkumanya mwaaluga nkáhi! Mulugého aha, íimwe abapagasi abaheni!’

²⁸ “Niho mulaáchúla no kusa améeno, habwo kuba, nimumubona Ibrahímu, Izáaka, na Yakobo, na ababáasi bóona bali omu bukáma bwa Múungu, náho íimwe muláaba mwaánagilwe ahéelu!

²⁹ Abaantu nibeéza kuluga obutúluka no obugwa, kuluga chiziba cha ntumwa na nyakaziinzakazi, balaálya ebyookulya omu bukáma bwa Múungu.

³⁰ “Muhuliilíze! Abaantu áabo abali bo omuheleeluko óobu, balyáaba nibo abo

kubaanza, na abo kubaanza óobu, balyáaba abo omuheleeluko.”

*Yeézu naazululukilwa habwa Yeruzaléemu
(Matayo 23:37-39)*

³¹ Obuchilo obwo nyini, Abafarisayo bunaanka bakamuzáho Yeézu baámugaambila, “Lugáho aha, ozeénde ahaantu aháandi, habwo kuba Herode naayeénda kukwíita.”

³² Yeézu yaábasubiza, “Muzeénde muzigaambile nyamuhaábwa* ezo, ‘Léeba! Leélo na nyeéncha, niimbiínga amazimu kubalugaho abaantu, no kubachíza abalwéele, ne echilo cha kásatu, niin-hikiiliza ensoonga yaanze.’

³³ Hamo ne ebyo, niinyeendelwa nzeendelele no oluzeendo lwaanze lwo kuzeenda Yeruzaléemu leélo na nyeéncha ne ezweéli, kuhicha nhíke okwo, habwo kuba tichikwiíle omubáasi kufwéela ahaantu aháandi, choónka Yeruzaléemu!

³⁴ “Íwe Yeruzaléemu, Yeruzaléemu! Nooyita ababáasi, no kubahoonda na amabáale abaantu áabo Múungu abasiindikile hali íwe. Entúlo nyíinzi nkaba niinyeénda kubakobya kobya abaantu baawe, nko óokwo enkóko okwo ekobya kobya otuzwíiyo twaáyo omu manana gaáyo, náho buli ntúlo timuleenzile!

³⁵ Muléebe! Óobu Múungu yaábaleka ímwe ne éenzu yáanyu! Mbwéenu, niimbagaambila, amaz-ima timukuumbona káandi, kuhicha obuchilo

* **13:32 13:32 Nyamuhaábwa:** Ensoonga yaaho no kugaamba nka nikwo Herode tayina máani na ti chiintu cho kutína.

mulyaágaamba nka nikwo, ‘Ayina omugisa ogwo alikwiiza ahi izína lyo Omukáma Múungu!’”

14

Yeézu naamuchíza omulwéele echilo che Endaálíkizo

¹ Echilo chimo che Endaálíkizo, Yeézu akazeenda kulya ebyookulya omúka yo omutégeki oómo wa Abafarisayo. No obuchilo akaba ali omwo, Abafarisayo na abáandi bakaba nibamuleébeleza bwooli.

² Na aho omu méeso goómwe, hakaba haliho omuuntu oómo, óogwo akaba ayina obulwéele bwo kututuma.

³ Yeézu yaábabúuza Abafarisayo na abeégesa be ebilagilo, “Ngási, nitukuundilwa ne ebilagilo byéetu kuchíza abaantu omu chilo che Endaálíkizo, nali no omuzilo?”

⁴ Náho boónyini, beésiza. Yeézu yaamukwaatáho omulwéele ogwo, yaámuchiza, yaámulaga asube omúka.

⁵ Káandi Yeézu yaábabúuza, “Noóha omuli íimwe óogwo, ente nali ensíkili yoómwe* káyaakugwa omu iziba echilo che Endaálíkizo, tiyaákuziihilémo bwaangu ahonyini, nóobwo chili echilo che Endaálíkizo?”

⁶ Abaantu abo, tibalabeele ne cho kusubya habwa amagaambo aga.

Nimwiilóoko habwo kweéloondelela isima

13:35 13:35 Osome Enzina 118:26. * 14:5 14:5 *Ensíkili yoómwe*: Omu Maandiko agáandi haandikilwe hāti, *omwaanáwe*.

⁷ Yeézu akaba naaléeba abazenyi abalaálikwa óokwo bakaba nibesolela ebitébe bya abazenyi bi isima. Niho yaábachwéela omugani, aha ku-gaamba,

⁸ “Obuchilo nooyaangisibwa omu mazenyi go obweenga, otaákwiikala ahaantu ha bazenyi bi isima. Otaákukola oótyo habwo kuba, hamo lúundi ayaangisiíbwe oóndi owi isima bwooli kuchila íiwe.

⁹ No ogwo abalaálikile íimwe bábili, naayiza kukugaambila, ‘Mulekele ogu olugazi lwaawe.’ Aho, nóokolwa ensoni bwooli, habwo kuba nooyeendelwa kuzeenda kwíikalila olugazi lwa aha muhélo bwooli.

¹⁰ “Náho, obuchilo noolaalikwa omu mazenyi go obweenga, zeénda oyikále aha lugazi lwa aha muhélo bwooli. Ha bwéecho obuchilo óogwo ayaakulaálikile aleéza, akugaambile, ‘Munywáani waanze, íiza súba kunu ahéehi, niho hazima bwooli.’ Bityo nikwo olaahaabwa ikuzo omu méeso ga abazenyi bóona.

¹¹ Habwe ensoonga, buli muuntu óogwo alikweékuza, alyaácheéshibwa. Na buli muuntu óogwo alikweecheesha, naakuzibwa.”

¹² Aho, Yeézu yaámugaambila ogwo ayaamwaángisize, “Obuchilo noobaloongeza abaantu amazenyi ge ehookulya cha nyemisana nali aha lweébazo, otaákwaangisa banywáani baawe, nali béene báanyu, nali abaantu bali badugu baawe, nali abatúuzi baawe abahíte. Koólaakola oótyo, abo nábo nibakwaangisa owaabo, na bityo nibakusubiza aha kukusubiza nka ago gi waabahéele.

13 “Náho, obuchilo noobaloongeza abaantu amazenyi, oyaangise abahabi, abalema, enziíngami, na abahume.

14 Niho oláaba no omugisa, habwo kuba abo tibéena echiintu chokukusubiza. Náho Múungu niwe óogwo alaakusubiza, obuchilo alizoola abaantu áabo baamusemelíize weényini.”

*Omugani gwo obweenga
(Matayo 22:1-10)*

15 Oómo omuli abo abaabeele beékeelee hamo na Yeézu aha luhelo, kayaabihuliile ebigaambo ebyo, yaámugaambila, “Ayina omugisa, omuuntu weéna wéena óogwo alaalya amazenyi omu bukáma bwa Múungu!”

16 Yeézu yaámusubiza aha mugani ha ku-gaamba aáti, “Hakaba heena omuuntu oómo óogwo akaloonza amazenyi maháango, yaálaalika abaantu beenzi.

17 Ha kachilo ka amazenyi kaáhika, yaásiindika omuzáana woómwe aha balaálikwa bóona azeénde kubagaambila, ‘Óobu mwiíze! Ebiintu byóona byaákóbile!’

18 “Náho, abalaálikwa bóona, oómo oómo baaba nibeelabubuza nibasaba echiganyizi. Owa mbele, yaámugaambila, ‘Nguzile ensaambo, mazima nzeénde kuzileeba. Niinkusába onzilile echiganyizi.’

19 Oóndi akagaamba, ‘Nguzile ente zo kulima, emikomelano itaanu, no óobu, niinzeénda kuzigema. Niinkusába onzilile echiganyizi.’

20 No oóndi akagaamba, ‘Nswiíle omukázi omu buchilo óobu nyini, ha bwéecho tiínkuhicha kwíiza.’

21 Ogwo muhálila yaagalukáyo, yaámumanyisa omukáma woómwe ago góona. Niho omukáma woómwe yaánigahala, yaámugaambila omuzáana woómwe, ‘Zeénda bwaangu omuli ogwo muháanda omugazi no otuhaándagazi two omu muzihwa ogwo, ozeénde kubaléeta abahabi, abalema, abahume, ne enziíngami aha.’

22 Káyaabalíile, omuzáana ogwo yaásuba, yaámugaambila, ‘Mukáma, ago gi waándagila nikwo naázila. No óobu bityo, hacháali hachiliho obwiikalo ha báandi.’

23 Omukáma yaámugaambila omuzáana woómwe aáti, ‘Mbweenu! Osohole ahéelu ozeénde aha miháanda éezo elikuzeenda omu mitúulo emiche, no omu misili, obakomeenteleze abaantu beéze batáahe omúka yaanze, kuhicha eyizule.

24 Náho omuli abo bóona áabo naalaálíkile, ni-imbagaambila nkokwo talimo nóobwo omuuntu oómo óogwo alaaloza amazenyi gaanze!’ ”

*Ti nzaana kuba omuheémba wa Yeézu
(Matayo 10:37-38)*

25 Yeézu, akaba naakulaatilana ne embága mpaango ya abaantu. Yaáhiinduka, yaábagaambila,

26 “Omuuntu weéna wéena óogwo alikuuny-izaho, mazima ha kwiingana no kuunyeenda ínye, naayeéndelwa atamwe ííse, nyina, mukázi woómwe, abáana boómwe, badugu boómwe, na banyáanya, nóobwo ayitamwe weényini weénka. Bitali bityo takuhicha kuba omuheémba waanze.

27 No omuuntu weéna wéena óogwo ata-keemukize omusalaba gwoómwe akaankulaatila, takuhicha kuba omuheémba waanze.

28 “Tugaámbe oómo omuli ímwe naayeénda kwoómbeka oluswi lula bwooli. Mazima, takwoombeka atekeéle no kuleeba obuguzi bwa buli chiintu éecho alaakozesa aha kwoómbeka oluswi olwo. Kaálaakola aátyo, niho alaasoomboókelwa nkokwo ayina empilya zo kuhicha kumala obwoómbeki.

29 Kaálaaba atakozile aátyo, yaakaáhicha kwoómbeka oluhazo, náho ahaleéza naalemwa kulumaliiliza oluswi. Niho buli muhiínguzi, alyáaba naamugaya,

30 aha kugaamba, ‘Omuuntu ugu akabaanza kwoómbeka, náho talahikize kumaliiliza obwoómbeki obu!’

31 Nali ni mukáma chi ayaakweenda kuza kulwaana no omukáma oóndi, atabaandize akeekala no kuteékuza nkokwo yakaahicha, aha balwaanila ngoma boómwe ebihuumbi ikúmi (10,000), kugima kulwaana ichúmu no ogwo omukáma ayina abalwaanila ngoma ebihuumbi makúmi ábili (20,000)?

32 Kaálaabona nkokwo naalemwa, ahonyini naasiindika entumwa boómwe, bazeénde bwaangu aha mukáma oóndi achili hala, babone kukuúndilana kuba no obuhóolo.

33 Bityo nikwo no omuli ímwe, taliho nóobwo oómo wéenyu óogwo yaakuhicha kuba omuheémba waanze, kaálaaba atakalekile byóona éebi ayinabyo.”

Abaheémba ba Yéézu ni nko omwóonyo no

*omwaanga**(Matayo 5:13; Mariko 9:50)*

³⁴ “Omwóonyo ne echiintu chizima. Náho kagulikuba gwaáhwéele omuta, tigwaakuhicha kuba no obunuzi bwo omwóonyo káandi.

³⁵ Omwóonyo gwa akazeendele aka, tigukugása chiintu, nali ahi itaka, nali aha bunula, abaantu nibagunaga kwoónka. Óogwo ayina amatwi, ahuliilize!”

15

*Omugani gwe entaama eyaabuzile**(Matayo 18:12-14)*

¹ Echilo chimo, abahaámbya na abeene ebiheno abáandi, bóona bakakóba hali Yeézu, bamuhuliilize.

² Chaaletelela Abafarisayo na abeégesa be ebilagilo bya Múungu, baádugulima báti, “Omuuntu ogu, léeba naabaangisa abeene ebiheno! Káandi naálya hamo nábo!”

³ Ha bwéecho, Yeézu yaábachwéela omugani, yaágaamba,

⁴ “Tugaámbe oómo omuli ímwe ayina entaama igana. Kaálaamanya nkokwo eémo yaázo yaábula, naakola chiíha? Ngási, takuzileka ezo makúmi mweenda na mweenda omu maliísizo, no kuzeenda kuloondela ezo eémo ebuzile, kuhicha azibone?

⁵ Obuchilo naazibona, naazisutula ha mabega aha manulilwa,

⁶ no kuziléeta omúka. Aho naabeéta banywáani boómwe na abatúuzi, no kubagaambila,

‘Tunulilwe hamo neenye, habwo kuba entaama yaanze, éezo eyaabuzile, naázibona!’

⁷ Niimbagaambila, bityo nikwo halibaho amanulilwa maháango omu igulu, obuchilo owe ebiheno oómo kaalikubitamwa akabilekelela akalamula kumuhiindukila Múungu, kuchila abo makúmi mweenda na mweenda abagololoke áabo abatakusaaswa kutamwa ebiheno byáabo bakabilekelela no kubula kumuhiindukila Múungu.”

Omugani gwe empilya eyaabuzile

⁸ “Nali tugaámbe omukázi oómo ayina empilya ikúmi zo obukaani,* mala yaábúuza eémo. Ngási takukoóngeza olumuli, no kukukuumba éenzu yóona, omu kuziloondela aha ha bweeyomeleza kuhicha azibone?”

⁹ Obuchilo alaazibona, naabeéta abanywáani boómwe na abatúuzi, no kubagaambila, ‘Tunulilwe hamo, habwo kuba empilya éezo eyaabuzile, naázibona!’

¹⁰ “Niimbagaambila, bityo nyini heena amanulilwa omu méeso ga bamaléeka ba Múungu, obuchilo owe ebiheno oómo kaalikutamwa ebiheno byoómwe akabilekelela akalamula kumuhiindukila Múungu.”

Omugani gwa táata owe echiganyizi chiinzi

¹¹ Yeézu akazeendelela kugaamba, “Hakaba heenaho omuuntu oómo óogwo akaba ayina abatábani bábili.

* **15:8 15:8 Empilya ikúmi zo obukaani:** Eyaandikilwe omu Chiyunani, *edarakima ikúmi*. Edarakima eémo ekaba eli empeéla yo omukózi we emilimo aha chilo chimo.

12 Omuto, yaáza ahali iíse yaámugaambila, 'Táata, iímpa obuhuunguzi bwaanze.' Ha bwéecho, isébo yaábagabila amabonwa goómwe.

13 "Kábyaahiíngwiile ebilo bíche, ogwo omuto yaákobya kobya ebiintu byoómwe byóona, yaazila oluzeendo yaázeenda éensi ya hala. Obuchilo káyaahikile óokwo, yaábaanza kubisiisagula ebiintu byoómwe aha kubilya kúbi.

14 Káyaamazile empilya zóona, heeza enzala mpaango omu nsi ezo, náwe yaaba aténa choóna chóona.

15 Ha bwéecho, yaázeenda yaákwaátaangana no omuuntu oómo wo okwo, yaámusaba nkokwo aábe omuhálila woómwe. Ogwo muuntu yaámusiíndika omu musili kulísa empunu zoómwe.

16 No obuchilo empunu zikaba nizilya ebisusu, na weényini akalumwa enzala yaáligila kubilya! Náho taliho omuuntu óogwo ayaamuhéele choóna chóona echo kulya.

17 "Ha muheleeluko, akabaanza kwiizilwa amasala, omu kuteékuza aáti, 'Abazáana ba táata, léeba bóona nibalya, kuhicha nibaháaga no ku-bisigaza! Náho aha, niínfwa habwe enzala.

18 Óobu niinsúba hali táata, no kumugaambila, "Táata, naámuheniile Múungu, na naákuheniile íwe káandi.

19 Tiinkwiílwe káandi kwéetwa omwaana waawe. Ha bwéecho, onkole nko oómo wa abazáana baawe."

20 Mbweenu, yaalugáho aho, yaásuba hali iíse. Obuchilo akaba acháli achili hala no omúka, iíse yaámubona, omuganya gwoómwe gwéezulwa ne

echiganyizi. Ahonyini yaámwiílukiilila omutábani, yaámubuúmbatila no kumunyweégela.

²¹ Ogwo mwáana yaámugaambila iíse, ‘Táata, naámuheniile Múungu, na naákuheniile íiwe káandi. Tiinkwiílwe káandi kwéetwa omwaana waawe.’

²² “Náho, iíse yaábagaambila abazáana boómwe, ‘Bwaangu! Muleéte enkaanzu enduunzi mumuzwéeke. Mumuzwéeke empeto omu lukumu lwoómwe,[†] ne ebilaátu omu magulu.

²³ Muleéte ezo esázwa ye enyána, muzibáage. Tukole amazenyi, tulye ha manulilwa,

²⁴ habwo kuba ugu mwáana waanze, abeele abuzile, náho óobu yaábonwa, abeele ali nka afwíile, óobu káandi ali mwooyo!’ Niho abo bóona baábaanza kukola amazenyi ga amanulilwa.

²⁵ “Omu buchilo obwo, ogwo omutábani omukúlu, akaba ali omu musili. Obuchilo yaabele naasuba yeélilila omúka, akahulila nkokwo abaantu nibazina no kunegula.

²⁶ Yaámweeta omuzána oómo, yaámubúuza, ‘Heena chíha?’

²⁷ Yaámugaambila, ‘Mulumuna waawe yéeza, na iíso yaámutemela esázwa ye enyána, habwo kuba yaámubona omutábani, káandi, achili mwooyo.’

²⁸ Ogwo musígazi omukúlu yaásaaya, yaáyaanga kutaahamo omúka. Iíse yaásohola ahéelu, yaaba naamusaba ataahemo.

²⁹ “Náho weényini yaámusubiza, ‘Táata huli-iliza! Emyáaka míinzi mba niinkuheezeza, káandi

[†] **15:22 15:22 Mumuzwéeke empeto omu lukumu lwoómwe:** Ensoonga yaáho no kumusubiza obuteéka bwoómwe bwo kuza-alwa no kwoóleka nkokwo weényini ti muhalila.

tiínkalekileho kukoondookela ebilangilo byaawe nóobwo entúlo eémo! Hali íinye, tokaampéele nóobwo omwaana gwe embuzi, mbone kukola amazenyi nnulilwe hamo na banywáani baanze.

³⁰ Náho omwaana waawe ogu, óogwo asiísagwiile amabonwa gaawe aha busiihani, obuchilo kwoónka yéeza, weényini waámutemela esázwa ye enyána!’

³¹ “Íise yaámugaambila, ‘Mwáana waanze, íiwe otuula hamo neenye buchiile, na amabonwa góona gi nnyinágo na agaáwe.

³² Náho mulumuna waawe, nituhikiíllwa tumukolele amazenyi no kunulilwa hamo. Habwo kuba ogu mwáana waanze, abeele abuzile, náho óobu yaábonwa, abeele ali nka afwíile, óobu káandi ali mwooyo!’ ”

16

Omugani gwo omwiímeelelezi omucheluke

¹ Káandi, Yeézu yaábagaambila abaheémba boómwe, “Hakaba heena omuhíte oómo no omwiímeelelezi woómwe. Omwiímeelelezi ogwo, akalegelelwa nkokwo akaba naasiisa ebiintu bya mukamáwe.

² Ha bwéecho, omuhíte akamwéeta omwiímeeleleziíwe, yaámubúuza, ‘Ni magaambo chi aga gi ndikuhulila hali íiwe? Ntoondela okubala kwe ebiintu byaanze, habwo kuba tokukuúndilwa kuzeendelela kuba omwiímeelelezi!’

³ Ogwo mwiímeelelezi yeébuuza, ‘Nzileho nta óobu? Omukáma waanze, naanyiha omu milimo. Tiinyina amagala go kulima, na niinzila ensoni kusabiliza.

4 Mbwéenu, niimanya cho kukola, kuba ahaleéza abaantu babone kuunnyegeza omu maka gáabo kaándaalekesibwa emilimo ezi.’

5 Ha bwéecho, omwiímeelelezi ogwo yaábéeta buli oómo, bóona, abalikutóongwa na mukamáwe. Yaámubúuza owa mbele, ‘Ibáanza lyaawe ha mukáma waanze ni ndeengo chi?’

6 Yaámusubiza, ‘Ibáanza lyaanze, na amapipa igana ga amazuta ge emizeituni.’* Omwiímeelelezi yaámugaambila, ‘Twaála olwaandiko óolu, olwaandikilwe ibáanza lyaawe yikala aha, ozihiindule bwaangu, yaandika makúmi ataanu.’

7 Mala káandi yaámubúuza omutoongwa oóndi, ‘Íiwe, ibáanza lyaawe ni ndeengo chi?’ Náwe yaámusubiza, ‘Amagunila igana ge engano.’ Ogwo omwiímeelelezi yaámugaambila, ‘Twaála olwaandiko óolu lwi ibáanza lyaawe, yaandikaho makúmi munána.’

8 “Káyaabaliile, omuhíte yaámusiingiza ogwo omwiímeelelezi atali omweésigwa aha bucheluke bwoómwe. Habwo kuba, abaantu ba kataka ezi béena obucheluke ha bigaambo byáabo na bazeenzi báabo, kuchila abaantu bo omu mwaanga.

9 Náwe Yeézu yaázeendelela kubagaambila, muhéle ebiintu byáanyu byo omuli kataka ezi ha báandi mubóne abanywáani, kuba kábilihwa, mwaangiswe omu butúulo bwo obucha no obuchiile.

* **16:6 16:6 Emizeituni:** No omuti gwe emisumo yo okulya, náho káandi abaantu bakola amazuta go okulya nali kumwiítíila omuuntu omu mútwe obuchilo ali omu kuhéebwa obukáma.

10 “Buli muuntu óogwo ali omweésigwa aha magaambo máche, niwe ali omweésigwa nóobwo aha magaambo amaháango. Bityo nyini, buli muuntu óogwo atali omweésigwa aha magaambo máche, niwe atali omweésigwa nóobwo aha magaambo amaháango.

11 Mbwéenu, kamulaaba ímwe mutabeéle abeésigwa aha kutégeka amabonwa go omuli kataka ezi, noóha alaabeésiga omu kubaha obutégeki bwo obuhite bwa amazima bwo omu igulu?

12 Kamulaaba ímwe mutabeéle abeésigwa aha mabonwa go oóndi, mbwéenu noóha akwiíle kubaha ímwe amabonwa agali géenyu!

13 “Taliho omuhálila óogwo yaakuhicha kuheéleza abakáma bábili. Habwo kuba, yaakaátamwa omukáma oómo no kweenda oóndi, nali yaakaákúunda ago omukáma oóli, na ayaanga ago omukáma ugu. Bityo neemwe, timwaákuhicha kugomookela Múungu hamo na amabonwa!”

14 Abafarisayo, obuchilo baáhuliile amagaambo ago ga Yeézu, bakabaanza kumuseka aha kumugaya, habwo kuba bakaba nibeénda bwooli empilya.

15 Yeézu yaábagaambila, “Ímwe, nimweekola abagololoke omu méeso ga abaantu. Náho, Múungu naamanya amagaambo ago agali omu miganya yáanyu. Habwo kuba, amagaambo ago gi balikukuza bwooli abaantu, nigamutamisa bwooli Múungu!”

*Ameégeso bunaanka ga Yeézu
(Matayo 11:12-13; 5:31-32; Mariko 10:11-12)*

16 “Ebilagilo bya Musa, na amaandiko ga ababáasi, gakaba nigakulaatilwa na abaantu kuhicha omu buchilo bwa Yohana Omubatiza. Kuluga obuchilo bwoómwe, abaantu bakaba nibamanyiswa Empola Nzima zo obukáma bwa Múungu, na buli muuntu ayetaashámo lwa amagala.†

17 Nóobwo bityo, chihuhuukile bwooli ahi igulu ne éensi kuhwáho, kuchila enyuguta eémo ye ebilagilo kubuza echilali.

18 “Buli muuntu, kaalikulekaana na mukazíwe no kukuúmpula oóndi, naasaambana. Na alaakuumputa omukázi óogwo ayaalekéene ne eéba, naasaambana.”

Omuhíte na Lazáaro

19 “Hakaba heena omuhíte oómo óogwo akaba alya kuzima buli chilo, no kuzwaala ebizwáalo bizima, mále byo obukaani, bye ezaambalau.

20 Na ahi iléembo lyo ogwo muhíte, akaba ayikalaho omuhabi oómo, izíina lyoómwe Lazáaro. Lazáaro, omubili gwoómwe gwóona gukaba gwiizwíile ebigogo,

21 eémbwa zikaba niziíza kumulaámba láamba ebigogo byoómwe. Lazáaro akaba aligila ahaábwe kulya amasaága ge ebyookulya áago gakaba nigalagala kuluga aha meéza yo ogwo muhíte.

† **16:16 16:16 Buli muuntu ayetaashámo lwa amagala:** Ensoonga eéndi ni nka nikwo, abaantu bóona nibakomeentelezwa bwooli babuzémo.

22 “Nikwo yaálemwa, omuhabi Lazáaro yaáfwa. Bamaléeka baámutwáala omu igulu, héehi na Ibrahimú. Ogwo muhíte náwe yaáfwa, yaáziikwa.

23 No obuchilo omuhíte akaba naayagalala bwooli okwo kuzimu, yayeenamula améeso, yaábona Ibrahimú kuluga hala, náwe Lazáaro ali héehi náwe.

24 Akamwéeta ahi iláka, ‘Táata Ibrahimú, on-ganyile! Niinyagalala bwooli omu mulilo ogu! Omusiíndike Lazáaro ayize hali ínye, akole omunwa gwo olukumúlwe omu méenzi, aga-toónyeze aha lulími lwaanze lubone kuhóla.’

25 “Náho, Ibrahimú yaámusubiza, ‘Mwáana waanze, oyizuke nkokwo okabonesa amagaambo mazima omu bulami bwaawe, na Lazáaro, akabonesa amábi. Náho óobu, weényini naahumuzwa aha, neewe nooyagalala bwooli.

26 Hamo na ago, hali íichwe neemwe, hatiilwého eliina liháango bwooli. Obubáho bwe eliina ni biti, áabo abalikweenda kuluga kunu kuzeenda hali íimwe, na áabo abalikweenda kuluga óokwo kwíiza hali íichwe, bataákuhicha kwaambukáho.’

27 “Ogwo muhíte yaágaamba, ‘Guuku, ni-inkusába omusiíndike azeénde omúka hali táata,

28 habwo kuba nnyinábo badugu baanze bataanu, abone kubahana bataákwiiza bakéeza kunu hali ebi byaágalazo ebisaagiliize.’

29 Náho, Ibrahimú yaámusubiza, ‘Badugu baawe, beenágo amaandiko ga Musa na ababáasi. Baléke bagahuliilize ago!’

30 “Náwe yaámusubiza, ‘Mmahi, táata Ibrahimú! Náho, kábilaaba omuuntu kuluga omu bafwíile

akabazeendela, niho balaátamwa ebiheno byáabo bakabilekelela no kumuhiindukila Múungu.'

³¹ Ibrahímu yaámusubiza, 'Abo badugu baawe, kábalaaba batagahuliliíze amaandiko ga Musa na ababáasi, tibaákubyeetaho nóobwo kayaakuba naazóoka omuuntu kuluga omu bafwíile kuzeenda kubakoonza koonza.' "

17

Ebikaamo habwo kubaleételela abáandi kukola ebiheno

(Matayo 18:6-7, 21-22; Mariko 9:42)

¹ Yeézu yaábagaambila abaheémbe boómwe, "Ebileengeso ebyo bilikuleételela abaantu bakole ebiheno, nibibaho. Náho, neelóoko ogwo omuuntu alaabileételela!

² Yaakuba haáchili hali weényini akomwe olubeengo omu bicha no kutubizwa omu chitubi che enyaanza, kuchila weényini kumuleételela oómo wa abato aba akole ebiheno!

³ Ha bwéecho, mweékomye muteéza kukola mútyo!

"Omweékomye mudugu waawe kaálaakuhanela, omuháne, na kaálaasaba echiganyizi ha chiheno choómwe, omuganyile.

⁴ Nóobwo kaálaaba yaákuhenela entúlo musaanzu aha chilo chimo, na buli ntúlo naasuba hali íwe naakugwa omu magulu aha kugaamba, 'Oganyile,' neewe omuganyile!"

Amagala go okwiikiliza

⁵ Niho entumwa ezo zaámugaambila Omukáma, "Mbweenu, otwoóngele okwiikiliza kwéetu!"

⁶ Omukáma yaábasubiza, “Kámwaakubeele no okwiikiliza kuche nóobwo nko oluzuma luche lwe ehaladáali, mwaakaágaambiile omuti ogu gwo omutini nkokwo, ‘Nyukuka ozeénde kumela omu nyaanza,’ nágwo gwaakaábakoondookiile.”

Omulimo gwo omuzáana

⁷ “Tugaámbe oómo omuli íimwe ayina omuzáana óogwo alikulima nali naaliísa entaama. Ngási ogu omuzáana kaálikusuba omúka kuluga omu masaambo, ahonyini mukáma woómwe naahicha kumugaambila, ‘Boneka ebyookulya?’

⁸ Mmahi! Naamugaámbila, ‘Ondoongeze ebyookulya, oyeloonze kuuntóna obuchilo ndaaba níndya no okunywa. Niho neewe olaabona kulya no okunywa.’

⁹ Mbweénu! Omuzáana kaálaagakola áago omukáma woómwe yaámulagiilila, ngási ogwo mukáma naamusiima aha kugakóla? Mmahi!

¹⁰ “Bityo nikwo neemwe, kamulaamala kukola góona áago mwaálagilwa, mugaámbe, ‘Íichwe na abazáana kwoónka. Twaákola áago tubele nitweendélwa kukola.’”

Yeézu naachíza abaantu ikúmi abeene am- abéembe

¹¹ Obuchilo Yeézu akaba naazeénda Yerusaléemu, akalabila embibi za Samaria, ne za Galiláaya.

12 Echilo chimo, akataahamo omu mugoongo gúmo, yaábugana na abaantu ikúmi abeene amabéembe. Abo abeene amabéembe, baáyemelela hala na weényini,*

13 baáhámuka ahi iláka omu kugaamba, “Yeézu, Mukáma, otuganyile!”

14 Yeézu yaábabona, yaábagaambila, “Muzeénde mweéyoleke aha bagabe ba Múungu.” Baázeenda, no obuchilo bakaba bali omu luzeendo, baáchila.

15 Oómo wáabo, obuchilo káyaabweene nkokwo yaámazile kuchila, ahonyini yaásuba hali Yeézu, naamusiingiza Múungu ahi iláka liháango.

16 Obuchilo yaáhikile, omu kumusiima, yáagwa buzuúma omu magulu, omu méeso ga Yeézu. No ogwo muuntu, akaba ali Omusamaria.†

17 Yeézu yaágaamba, “Léeba abaantu ikúmi bachilizwe! Mbwéenu, abo abáandi mweenda bali nkáhi?”

18 Tihaliho abáandi áabo abaabwéenwe nibasuba kumukúza Múungu, choónka ogu omuzenyi?”

19 Káandi Yeézu yaámugaambila, “Yemelela, ozeénde. Okwiikiliza kwaawe nikwo

* **17:12 17:12 Baáyemelela hala na weényini:** Ha ensoonga bakaba nibeetimwa habwa mabéembe gáabo. Kuba omu ntúungwa za Abayahudi, abeene amabéembe bakaba batakukuundilwa kwiílila ha baantu abazima nali kulya nábo. Habwo obusoomboozi bwooli, osome echigaambo cha *Obutába no obulofo* omu *Obusoomboozi habwa Amagaambo Agagumile* na Amagaambo ga Abaláawi 13:45-46. † **17:16 17:16 Omusamaria:** Abayahudi bakaba nibabagaya Abasamaria, ha nsoonga bakaleeba nkokwo Abasamaria nibamulámya Múungu ha miháanda éezo etakuundiilwe. Nikwo, abaantu ba amahaánga aga abili bakaba bahateene.

kwaákuchiza.”

*Áago agaliisuululukiza obuchilo
Mutábani wo Omuuntu kaáliíza
(Matayo 24:23-28, 37-41)*

²⁰ Echilo chimo, Abafarisayo bakamubúuza Yeézu, “Obukáma bwa Múungu, nibwiíza ílí?” Yeézu yaábasubiza, “Kwíiza kwo obukáma bwa Múungu, ti kwe emanyiso éezo zilikubonwa aha méeso.

²¹ Abaantu tibalihicha kugaamba, ‘Muléebe! Buli aha!’ nali, ‘Muléebe! Buli aho!’ Muhuliilíze, obukáma bwa Múungu buli omuli ímwe.”

²² Káandi, Yeézu yaábagaambila abaheémba boómwe, “Omu bilo éebyo ebilikwiiza, mulaáligila kuleeba no óobu chilo chimo che ebilo byaanze ínye Mutábani wo Omuuntu, na timulichibona.

²³ Abaantu balaábagaambila, ‘Muléebe! Ngugwo aho!’ nali ‘Muléebe! Ngugu aha!’ Náho abaantu abo mutaákubeelukiilila.

²⁴ Ago naábagaambila habwo kuba, echilo cho okusuba ínye Mutábani wo Omuuntu, ndyéeza nko olulábyo okwo lulabyáho bwaangu no ogwo mwaanga gumulikila enkasi zóona zi igulu.

²⁵ Náho echa mbele, ni lwaampaka Mutábani wo Omuuntu mbone ebyaágálalo bíenzi no kwáangwa na abaantu bo obuchilo óobu.

²⁶ “Nko óokwo byaabeelého omu bilo bya Núhu, nikwo bilibaho ebilo byo kusuba kwaanze ínye Mutábani wo Omuuntu.

²⁷ Ebilo bya Núhu, abaantu bakaba nibalya no okunywa, nibasweéla no kuswéelwa, kuhicha echilo éecho Núhu yaátaahile omuli safína. Aho

enzula ne enzwéelo zo kwiikisa éensi zéeza, zaábasiingaalicha abo bóona.

²⁸ “No óobu ebilo bya Lúutu, amagaambo gakaba gali gátyo nyini. Abaantu bakaba nibalya, no okunywa, nibagula no kuguza, nibalima, no kubiba embíbo, na bakaba niboombeka.

²⁹ Náho, echilo éecho Lúutu yaálugile Sodoma, omulilo muháango gwe echikwaazo gwaáseeseka nke enzula kuluga omu igulu, gwaábasiingaalicha abo bóona.

³⁰ “Bityo nikwo bilaabaho echilo éecho ínye Mutábani wo Omuuntu kiíndisuúlulwa.

³¹ Echilo echo, omuuntu aliba ali aha lugulu yo oluswi lwe nzu yoómwe, ne ebiintu byoómwe bili omu nzu, atuúke no kwiíluka kwoónka, atáza omu nzu kwiimucha chóona chóona. No omuuntu aliba ali omu musili, bityo nyini, talisuba omúka kutwáala chóona chóona. ³² Mwiizuke ago agaagwíile hali mukázi wa Lúutu!‡

³³ Buli muuntu óogwo alaaleengesa kuchiza obulami bwoómwe, niwe alaabubuza. Na buli muuntu óogwo alaabubuza, niwe alaabuchuúngula.

³⁴ “Niimbagaambila nkokwo, omu chilo omwo, abaantu bábili balyáaba balyaamile aha chitabo chimo. Oómo aleéhibwaho no oóndi alaásigwaho.

³⁵ Echilo echo, abakázi bábili balyáaba nibasa hamo. Oómo aleéhibwaho no oóndi alaásigwaho. [

‡ **17:32 17:32 Mukázi wa Lúutu:** Múungu akamuchwaáziika bwooli, habwo kuba ogwo mukázi akachebuka kuleeba Sodoma, omutúulo óogwo Múungu akaba yaáguchwaáziikile no kugusiingaalicha. Osome Okubaanza 19:26.

³⁶ Abaantu bábili nibaba bali omu musili, oómo aleéhibwaho no oóndi alaásigwaho.]"

³⁷ Abaheémba baámubúuza, "Mukáma, ago galyáaba nkáhi?" Yaábasubiza omu mubéelo, "Buli hóona aheena emitúumbi, niho empuungu zikoba."

18

Omugani gwo kumusaba Múungu obutóosa

¹ Mále Yeézu yaábachwéela omugani, abone kubeéleka nka nikwo, ni lwaampaka kumuneémbelela Múungu buchiile no obutáfwa omuganya.

² Yaábagaambila, "Omu muzihwa gúmo, hakaba halimo omulamuzi oómo. Omulamuzi ogwo, akaba atakutína Múungu, nali kumusaaswa omuuntu.

³ Omu muzihwa ogwo, akaba alimo omukázi oómo akaambwiile. Óogu mukázi akaba amuzeendaho ogwo mulamuzi buli ntúlo ha kumuneémbelela, kwo kumugaambila, 'Niinsaba oómpe obuteéka ha bwaanze no omubisa waanze.'

⁴ "Aha mwáanya mula, ogwo mulamuzi akáanga kumuhweela omukázi akaambwiile. Náho ha muheleeluko, yeégaambila omu muganya gwoómwe, 'Ínye tiínkumutína Múungu, nali tiínkubeeétaho abaantu.

⁵ Náho, habwo kuba ugu mukázi akaambwiile naanyagalaza yagalaza bwooli, óobu niinkola akolelwe ebimukwiile, kuba ataákuzeendelela kuúndemesa aha kuunyizaho obutóosa!'"

⁶ Káandi, Omukáma yaágaamba, “Muhuliilize kuzima amagaambo go ogwo mulamuzi omuheni!

⁷ Ngási, nikwo kugaamba Múungu, talibahweela abo abi yaatoólize, abo abalikumuhamukila nyemisana no omu chilo? Ngási, naayilililwa kubahuliiliza?

⁸ Niimbagaambila naabahwéela bwaangu. Náho, kaándiíza ínye Mutábani wo Omuuntu, ngási, mazima ndaásaanga omu nsi bachiliho abaantu abeene okwiikiliza?”

Omugani gwo Omufarisayo no omutobesa wo oluhaambwe

⁹ Káandi, Yeézu yaábachwéela omugani abaantu abáandi, áabo bakeebona nkokwo nibo abagololoke omu méeso ga Múungu, no kubagaya abáandi. Yaágaamba,

¹⁰ “Hakaba heenaho abaantu bábili, áabo bakanama kuzeenda omu nzu ya Múungu ha kumusaba. Oómo akaba ali Omufarisayo, no oóndi akaba ali omuhaámbya.

¹¹ Ogwo Mufarisayo yaáyemeelela, kunu naamusaba omu muganya, ‘Íwe Múungu, niinkusiima habwo kuba ínye tíndi nka abaantu abáandi: abanyagiilizi, abatéezi be ebisuba, nali abasiihani. Niinkusiima nkokwo ínye tíndi nko ugu muhaámbya!

¹² Mba ne echisiibo entúlo ibili omu bwooyo, niinkusoholeza ezáaka, eémo omuli ikúmi kuluga omu mabónwa gaanze góona.’

¹³ “Náho ogwo omuhaámbya, yaásigala haláho, káche. Na taleénzile no óobu kwiinamula améeso goómwe omu igulu, náho yaaba naayeteéla aha

kalezi koómwe aha ntíimba, aha kugaamba, 'Múungu, onganyile ínye owe ebiheno!'

¹⁴ Niimbagaambila nkokwo, ogwo omuhaámbya akasuba omúka aganyiilwe na Múungu. Náho ogwo oóndi, mmahi! Habwe ensoonga, buli muuntu óogwo alikweékuza, alyaácheéshibwa. Na buli muuntu óogwo alikweecheesha, naakuzibwa."

Yeézu naabafúuha abáana bato

(Matayo 19:13-15; Mariko 10:13-16)

¹⁵ Obuchilo obúundi, abaantu bakaba nibamuleetela Yeézu nóobu abáana báabo abato, abone kubateelaho engalo no kubáfuuha. Obuchilo abaheémba boómwe baabweene bátyo, baábaanza kubaángila abaantu abo, ha magaabmo go kubachaáhukila.

¹⁶ Náho, Yeézu yaábéeta hali weényini abáana abo, aha kugaamba, "Mubaleke abáana abato beéze hali ínye, mutabazibila kuunyizaho! Manya obukáma bwa Múungu no bwa abaantu abo kwiingana nka abáana aba abato.

¹⁷ Mazima butúnu niimbagaambila, omuuntu weéna wéena óogwo atakwiikiliza obukáma bwa Múungu nko omwaana muto, ogwo alaásíngwa kubutaahamo."

Chigumile aha muhíte kuza omu bukáma bwa Múungu

(Matayo 19:16-30; Mariko 10:17-31)

¹⁸ Omutégeki oómo, akamubúuza Yeézu, "Mweégesa omweésigwa, nkole chiíha, mbone kuhuungula obulami bwo obucha no obuchiile?"

19 Yeézu yaámugaambila, “Ha bwaáchi noogaamba íinye ndi omweésigwa? Tihaliho omuuntu óogwo ali omweésigwa, náho Múungu weénka!

20 Íwe, noobimanya kuzima ebilangilo bya Múungu: ‘Otaákuba omusaambani, otaákwiita, otaákwiiba, otaákusiinza ebisuba, obakúze íiso na nyoko.’”

21 Omutégeki yaámusubiza, “Ebilangilo ebi byóona, mbikoondoókiile kulugilila aha buto bwaanze.”

22 Obuchilo Yeézu yaábihuliile ebyo, yaámugaambila, “Noobulabulilwa echigaambo echíindi chimo choónka. Ebiintu byóona éebyo oyinabyo, zeénda oze kubiguza, empilya ezo obáhe abahabi, aho noóba waázila ensabo yaawe omu igulu. Mále oyize, onkulaatile.”

23 Ogwo mutégeki, obuchilo yaábihuliile ebyo, akazululukilwa bwooli, habwo kuba akaba ali omuhíte bwooli.

24 Obuchilo Yeézu yaámubona naazululukilwa aátyo, akagaamba, “Chilyáaba chigumile bwooli aha bahíte kuzamo omu bukáma bwa Múungu!

25 Habwo kuba, chihuhuukile bwooli ha nt-waangabuleende kuhiíngula omu kahulu ko olusíinge, kusaaga omuhíte kuza omu bukáma bwa Múungu!”

26 Abaantu abo kábaahuliile ago, baágaamba, “Óobu noóha mbwéenu ogwo yaakaáhicha kuchuúngulwa?”

27 Yeézu yaábagaambila, “Amagaambo áago agatakwiile omu baantu, hali Múungu gakwiile.”

28 Aho, Peétero yaámugaambila Yeézu, “Léeba íichwe, twaálekile ebiintu byéetu byóona, twaákukulaatila íiwe no kuba abaheémba baawe!”

29 Yeézu yaágaamba, “Mazima butúnu niimba-gaambila nkokwo, buli muuntu óogwo alekile éenzu yoómwe, nali mukázi woómwe, nali badugu boómwe, nali abazéele boómwe, nali abáana boómwe, habwo obukáma bwa Múungu,

30 amazima naayanaánkula bíinzi bwooli kuchila éebyo yaálekile, kaálikuba acháali achili omu nsi ezi. Káandi, okwo omu igulu, alaábona obulami bwo obucha no obuchiile.”

Yeézu naahoóyela káandi okufwa no kuzooka kwoómwe

(Matayo 20:17-19; Mariko 10:32-34)

31 Mala Yeézu yaábatwáala abaheémba boómwe ikúmi na bábili aha lubazu, yaábagaambila, “Muhuliilíze! Nituhanama kuzeenda Yeruzaléemu. Na aho, góona áago ababáasi baáyaandikile ha bwaánze íinye Mutábani wo Omuuntu, nigahikiílizwa.

32 Nibaantwáala omu ngalo za Abanyama-haángá abo nibaankola kúbi no kuundogota, no kuunchwéela amachwaánta.

33 Káandi, nibaankóna enkóba no kuunyita, náho echilo cha kásatu, ndyaázooka.”

34 Amagaambo áago Yeézu yaábagaambiile abaheémba boómwe, tibalagamanyile. Habwo kuba ensoonga ya amagaambo ago ekaba eselekilwe hali boónyini. Tibalamanyile naahoóyela chíiha.

*Yeézu naachíza omuhume óokwo Yeriko
(Matayo 20:29-34; Mariko 10:46-52)*

³⁵ Yeézu akaba yeéliliza Yeriko, na aha ngeégeelo yo omuháanda, hakaba heena omuhume oómo. Omuhume ogwo akaba ayikéele, naasabiliza.

³⁶ Obuchilo yaáhuliile abaantu béenzi nibahiingula aho, yaábúuza, “Heena chiíha?”

³⁷ Baámugaambila, “Yeézu Omunyanazaréeti naahiingula.”

³⁸ Ahonyini, yaáhamuka ahi iláka, aha ku-gaamba, “Yeézu, Mutábani wa Daudi,* onzilile echiganyizi!”

³⁹ Abaantu abo abaabeele beébeembiile, bakaba nibamuchaahukila ayesize. Náho weényini, yaáguma kuhamuka ahi iláka omu kumwéeta, “Mutábani wa Daudi, onzilile echiganyizi!”

⁴⁰ Yeézu yaáyemeelela, yaálagila ogwo muhume aleétwe hali weényini. Obuchilo yaámuhika héehi, Yeézu yaámubúuza,

⁴¹ “Nooyeénda nkukolele chiíha?” Náwe yaágaamba, “Mukáma, niinsaba mbone kuhwéeza káandi.”

⁴² Yeézu yaámugaambila, “Hweéza! Okwiikiliza kwaawe nikwo kwaákuchiza.”

⁴³ Ahonyini, yaáhwéeza, yaámukulaatila Yeézu, naamukuza Múungu. Abaantu bóona, obuchilo baabweene ebyo, nábo baábaanza kumukúza Múungu.

* **18:38 18:38 Mutábani wa Daudi:** Habwo obusoomboozi bwooli, osome echigaambo cha Daudi omu Obusoomboozi habwa Amagaambo Agagumile.

19

Yeézu naamuchuúngula Zakayo

¹ Mala Yeézu yaataahámo omuli Yeriko, ali omu kuhiíngula naazeénda.

² Omu chaalo omwo, hakaba heena omuhíte oómo, izíina lyoómwe Zakayo. Omuhíte ogwo akaba ali mukúlu wa abahaámbya.

³ Zakayo akaba naayeénda kuleeba Yeézu no omuuntu aliho aáta, náho talahikize kumubona, habwo kuba hakaba heena embága mpaango ya abaantu, náwe akaba ali mugufu.

⁴ Ha bwéecho yeeluka bwaangu, yaázeenda omu méeso ge embága, yaáhanama omuti gwo omukunyu, kuba ahiche kumubona Yeézu kaálaaba naahiingula omu muháanda ogwo.

⁵ Obuchilo Yeézu yaáhekile aho, yaáleeba olugulu yo omuti, yaágaamba, “Zakayo, tuúka bwaangu! Ni lwaampaka ínye kuba omuzenyi omúka yaawe leélo.”

⁶ Ahonyini Zakayo yaátuuka, yaámwaangisa Yeézu omúka yoómwe aha manulilwa maháango.

⁷ Abaantu bóona, obuchilo baabweene ago, baábaanza kudugulima omu kugaamba, “Léeba yaázeenda kulya no owe ebiheno!”

⁸ Náho, Zakayo yaáyemeelela, yaámugaambila Omukáma, “Huliiliza, Mukáma! Óobu nyini, ni-imbáha abahabi obwaata iheembe bwe ebiintu byaanze. Na kiindaaba naáyakile omuuntu weéna weéna, niimmusubiza entúlo íina ye endeengo.”

⁹ Yeézu yaágaamba, “Leélo obuchuúnguzi bwaáhika omu nzu ezi. Habwo kuba ogu

náwe, yaáyoleka kuba omwaana wa mazima wa Ibrahimu,

¹⁰ habwo kuba ínye Mutábani wo Omuuntu nkeeza kuloonda no kuchuúngula abaantu áabo ababuzile.”

Omugani gwa abazána áabo abakalekelwa empilya

(Matayo 25:14-30)

¹¹ Kábaabeele nibahuliiliza aga, Yeézu yaázeendelela kubagaambila omugani, habwo kuba akaba yeéliliza kuhika Yerusaléemu, abaantu bakaba nibateekuza nka nikwo obukáma bwa Múungu nibweesuúlukiza ahonyini.

¹² Ha bwéecho, yaábagaambila, “Hakaba heenaho omuuntu oómo wo olugaanda lwo obukáma. Omuuntu ogwo, akazeenda oluzeendo kuzeenda éensi ya hala, abone kwiinaankula obutégeki bwo kuba omukáma, mále asube kutégeka éensi yoómwe.

¹³ “Acháli kulugáho, yaáyéta abazána boómwe ikúmi, yaábaha buli oómo endeengo mpaango ye empilya* zilibwiinganisa, yaábagaambila, ‘Mukole isúluza ne empilya ezi kuhika obuchilo óobwo ndaágáluka.’

¹⁴ Náho ogwo muuntu, abaantu be éensi yoómwe bakamutamwa bwooli. Baásiindika entumwa bamukulaatile no kubagaambila okwo

* **19:13 19:13 Endeengo mpaango ye empilya:** Eyaandikilwe omu Chiyunani, *yaábaha buli oómo mina*. Mina éezo ekaba niyo eli empeéla yo omuhálila aha bilo igana omu buchilo óobwo. Emina éemo ni nke edináli igana nali éemo ye ikúmi ye etalaanta.

báti, 'Omuuntu ogu, titukweenda áábe omukáma wéetu!'

¹⁵ No óobu bityo, akaheebwa amagala go obukáma. Obuchilo káyaasubile, omukáma yaábéeta abazáana áabo yaaheele empilya, abone buli muzáana kumugaambila yaámubonesiize nsaága chi.

¹⁶ "Omuhálila wa mbele yaáhika, yaámugaambila, 'Mukáma, kwiingana ne ezo empilya éezo waándekiile, mbweene omugaso entúlo ikúmi kusáaga aho.'

¹⁷ Ogwo mukáma yaámugaambila, 'Íwe muzáana waanze owe entúungwa nzima, okozile kuzima! Aha kuba obeelee omweésigwa omu kweétegeeleza ha bíche bwooli, naákuha obutégeki aha mizihwa ikúmi.'

¹⁸ "Omuhálila wa kábili náwe yaáhika, yaámugaambila, 'Mukáma, kwiingana ne ezo empilya éezo waándekiile, mbweene omugaso entúlo itaanu kusáaga aho.'

¹⁹ Omukáma yaámugaambila, 'Neewe, naákuha amagala ha mizihwa itaanu.'

²⁰ "Omuhálila oóndi yaáhika, yaágaamba, 'Mukáma, empilya zaawe nzizi aha. Nkazikoma omu kasila, kuba zitaákubula.

²¹ Nkakutíina, aha nsoonga íwe oli omuuntu wa amakaála. Nootwaála éebyo otatílého na noogesa ahaantu hoótalahaambile chiintu.'

²² "Omukáma yaámugaambila, 'Íwe muzáana omuheni! Óobu niinkuchwaaziika kwiingana na amagaambo gaawe íwe nyini. Mbweenu oka-gaamba noomanya nkokwo ínye ndi omuuntu

wa amakaála bwooli, niintwaála ago gi ntalati-ilého, na niingesa áago ntalahaambile.

²³ Kábilaaba nikwo bili bityo, mbwéenu ha bwaáchi tolaazisulwiize empilya zaanze okazitu-unda na abatuunzi, mbone kuzitwáala hamo ne ensaága yaázo obuchilo bwo kusuba kwaanze?’

²⁴ “Ahonyini, yaábagaambila abaantu áabo abakaba beémeeliile aho, ‘Mumwáake ogwo empilya ezo, muzeénde kumuha óogwo ayaábonesizeho omugaso entúlo ikúmi.’

²⁵ Náho baámugaambila, ‘Mukáma, ogu yaábonesize omugaso gwe entúlo ikúmi!’

²⁶ “Yaábasubiza, ‘Niimbagaambila nkokwo, buli muuntu óogwo alikweékomya kuzima éebyo ayinabyo, naayoongelwa ebíindi. Náho, omuuntu óogwo atakweekomya éebyo ayinabyo, no óobu echiche echa aláaba ayinacho nichitwaálwa.

²⁷ No óobu bityo, abo ababisa baanze áabo abataleenzile ínye kubatégeka, mubaléete aha, mubeétile omu méeso gaanze!’”

*Masihi Yeézu naayanaáankulwa Yeruzaléemu
(Matayo 21:1-11; Mariko 11:1-11; Yohana 12:12-19)*

²⁸ Yeézu káyaamazile kugaamba ago, akabeébeembelela abaantu be mbága ezo yaázeendelela no oluzeendo lwoómwe lwo kuzeenda Yeruzaléemu.

²⁹ Obuchilo yeéliliza ebyaalo bya Betifáage na Betania, ahi ibaanga éelyo likaba nilyeétwa Emizeituni, yaábasiíndika abaheémba boómwe bábili,

³⁰ yaábagaambila, “Muzeénde omu mugoongo óogwo guli omu méeso gáanyu. No obuchilo

mulaazámo omwo, nimusaánga omwaana gwe ensíkili gusibikilwe óogwo ogutakasutulaga muuntu. Mugusibule, muguléete aha.

³¹ No omuuntu kaálaababúuza, ‘Ha bwaáchi nimugusibula?’ Mumugaambile, ‘Omukáma wéetu naagweénda.’”

³² Mbwéenu, abaheémba abo baázeenda, baásaanga byóona bili nka nikwo Yeézu yaábagaambiile.

³³ Obuchilo bakaba nibagusibula ogwo mwáana gwe ensíkili, bakáma baágwo baábabúuza, “Ha bwaáchi nimugusibula ogwo mwáana gwe ensíkili?”

³⁴ Baábasúbiza, “Omukáma wéetu naagweénda.”

³⁵ Baamuleétela Yeézu ogwo mwáana gwe ensíkili, baáyala ebizwáalo byáabo aha lugulu yaágwo, mala baámuhanamika Yeézu.

³⁶ Obuchilo Yeézu akaba naazeénda, abaantu baáyala emyéenda yáabo omu muháanda.†

³⁷ No obuchilo yeéliliza ahaantu áaho omuháanda nigugolomoka kuluga ahi ibaanga lye Emizeituni, embága yóona ya abaheémba boómwe baábaanza kumukúza Múungu aha manulilwa, habwa amahano góona áago baabweene. Bakahamuka aha maláka gáabo,

³⁸ omu kugaamba,
“Ayina omugisa omutégeki ogwo alikwiiza ahi
izína lyo Omukáma Múungu,
heena obuhóolo omu igulu,
weényini óogwo ali olugulu ya byóona,

† 19:36 19:36 *Baáyala emyéenda yáabo omu muháanda:* En-soonga yaáho, baáyoleka ikuzo lyo kumukúza Yeézu. 19:38
19:38 Osome Enzina 118:26.

ayina ikuzo lyóona!"

³⁹ Omuli ezo mbága, bakaba balimo Abafarisayo. Aho, baámugaambila Yeézu, "Mweégesa, obaángile abaheémba baawe bataákugaamba ago!"

⁴⁰ Yeézu yaábasubiza, "Niimbagaambila nka nikwo, aba kibaleésiza, mazima amabáale niga-hamuka ahi iláka!"

Yeézu naalíla habwa Yerusaléemu

⁴¹ Obuchilo káyeeliliize omu chikaali cha Yerusaléemu no kuchileeba, Yeézu yaábaanza kuchichulila.

⁴² Yaáchigaambila, "Naakaáliigiile bwooli leélo ezi nkokwo waakumanyile no óobu íwe emiháanda yo kubona obuhóolo! Náho óobu eselekilwe omu méeso gaawe.

⁴³ Habwo kuba, omu bilo éebyo ebileéza, ababisa baawe balaákukuba, balaákuzoóngolokeza olukúta enkasi zóona no kukwaángila otalugamo omugati.

⁴⁴ Nibakusiingaálichiza ahaansi íwe na abáana baawe omugati ye ensíka zaawe na tibalileka no óobu ibáale límo olugulu ye eliindi. Ebi na habwo kuba toleenzile kumanya obuchilo óobu Múungu yaakuleétiile obuchuúnguzi!"

Yeézu naabiínga abasúluza kuluga omu nzu ya Múungu

(Matayo 21:12-17; Mariko 11:15-19; Yohana 2:13-22)

⁴⁵ Mala Yeézu yaataahámo omu lubúga lwe éenzu ya Múungu, okwo Yerusaléemu, yaábaanza kubabiinga abaantu áabo bakaba nibaguza ebiintu omwo.

⁴⁶ Yaábagaambila, “Gaandikilwe omu Maandiko Matakatiifu nka nikwo Múungu akagaamba aáti, ‘Éenzu yaanze elyáaba éenzu yo kusabilamo.’ Náho ímwe, mwaázihiindwiile kuba ‘enyaanga ya abasaakuzi.’”

⁴⁷ Buli chilo, Yeézu akaba naayegesa abaantu omu lubúga lwe éenzu ya Múungu. Náho abakúlu ba abagabe ba Múungu, hamo na abeégesa be ebiilagilo na abanyaampala ba Abayahudi, bakaba nibaloondela akazeendele ko kumwíta,

⁴⁸ náho tibalabweene olugazi lwo kukola choóna chóona, habwo kuba abaantu bóona bakaba nibahuliiliza ebigaambo byoómwe aha bweetegeeleza buháango.

20

Yeézu naabuú梓bwa habwo obuhicha bwoómwe (Matayo 21:23-27; Mariko 11:27-33)

¹ Echilo chimo, Yeézu akaba ali omu lubúga lwe éenzu ya Múungu, ali omu kubeégesa abaantu no kubagaambila Empola Nzima. Abakúlu ba abagabe ba Múungu, na abeégesa be ebiilagilo, na abanyaampala ba Abayahudi ahonyini, baamwizáho,

‡ 19:45 19:45 **Omu lubúga lwe éenzu ya Múungu:** Habwo obusoomboozi bwooli, osome echigaambo che Éenzu ya Múungu omu Obusoomboozi habwa Amagaambo Agagumile. **19:46 19:46** Osome Isaya 56:7. **19:46 19:46** Osome Yereimia 7:11.

2 baámugaambila, “Otugaambile, ago go olikukola, noogakola aha buzizi chi? Ngási, noóha alikukuha obuzizi óobu?”

3 Yaábagaambila, “Neenye niimbabuúza echi-gaambo chimo. Muungaambile,

4 obuzizi bwa Yohana kubatiza bukaluga ahali Múungu, nali bukaluga aha baantu?”

5 Aho, beégaambila, “Katulaagaámba nkokwo Múungu akamusiíndika Yohana kubatiza, naagaámba, ‘Mbweenu, habwa chiíha timulamwiíkiliize?’

6 Na katulaamusubiza nkokwo obuzizi bwoómwe bukaluga aha baantu, aho abaantu bóona nibatuhoónda na amabáale, habwo kuba nibategeza nkokwo Yohana akaba ali omubáasi.”

7 Niho baálemwa, bamugalulila báti, “Tituku-manya obuzizi bwoómwe bukaluga nkáhi.”

8 Yeézu yaábagaambila, “No óobu íinye, tínkubagaambila na aha buzizi chi niinkola amagaambo aga.”

*Omugani gwa abalimi abazilwa
(Matayo 21:33-46; Mariko 12:1-12)*

9 Mala káandi, Yeézu yaázeendelela kubachwéela abaantu omugani ogu, “Hakaba heena omuuntu oómo, akabiba emizabibu omu musili gwoómwe, yaáguheélela* aha balimi. Káyaabaliíle, yaazila oluzeendo omu nsi ya hala, yaamaláyo okwo ebilo bíenzi.

* **20:9 20:9 Yaáguheélela:** Habwa Abayahudi nko omuuntu akootesize omusili, abalimi báabo bakaba nibabagana na kanyina wo omusili omwéezo óogwo bakabonesa kuluga omu musili ogwo.

10 Obuchilo bwo kugesha kibwaahikile, yaámusiindika omuzáana woómwe aha balimi abo, babone kumuha omugabo gwoómwe gwe ezabibu. Náho, abalimi abo baámutéela no kumusúbya engalo zili busa.

11 “Kanyina wo omusili, yaásiindika omuzáana oóndi. Náho náwe baámutéela no kumugóola bwooli, mala baámubíinga engalo zili busa.

12 Yaámusiindika omuzáana wa kásatu. Ogwo náwe, baámuhutáaza, baámubíinga.

13 “Ha muheleeluko, kanyina wo omusili aka-gaamba, ‘Mbwéenu, nzileho iínta? Entúlo ezi, ni-immusiindika mutábani waanze engaanzi! Hamo lúundi ogu, nibamukúza.’

14 Náho, abo balimi kábaamubwéene, beégaambila, ‘Óogu niwe omuhuunguzi wo ogu musili. Óobu, tumwíite, obuhuunguzi bwoómwe nibuba obwéetu.’

15 Áaho, baámunaga ahéelu yo ogwo musili, baámwíita.”

Niho Yeézu yaábabúuza, “Mbwéenu, ogwo kanyina wo omusili alyaábakoláho áata abo balimi?

16 Alyéeza na kubéeta abalimi abo, no omusili ogwo, yaáguheélela abaantu abáandi!” Obuchilo abaantu baáhuliile amagaambo ago, baágaamba, “Mazima! Ago gataákubáho.”

17 Yeézu yaábatukuliza améeso, yaábagaambila, “Mbwéenu! Geena nsoonga chi amaandiko aga?

‘Tbáale éelyo baayaángile aboómbeki,

nilyo lyaahiindukile kuba ibáale igazi lyo oluhazo.[†]

18 “Omuuntu weéna wéena óogwo aligwa ahi ibáale elyo, naasekenyuka. Káandi, óogwo ibáale lilaamugwéela, nilimusa butúnu.”

19 Abo beégesa be ebilangilo na abakúlu ba abagabe ba Múungu, baásoombookelwa nka nikwo omugani ogu nigubagaamba boónyini. Bakaba nibeénda kumukwáata bwaangu ahonyini, náho bakatína embága ya abaantu.

Yeézu naabuú梓bwa habwo kuliha oluhaambwe (Matayo 22:15-22; Mariko 12:13-17)

20 Ha bwéecho abatégeki ba Abayahudi, baaba nibamubaandila bwooli Yeézu, baánsiíndika abacheéengelezi. Abo bacheéengelezi, bakeekola nkokwo na abaantu abagololoke. Náho, bakaba beena ensoonga yo kumukwáasa Yeézu aha bigaambo byoómwe, babone kumukwáata no kumutwáala kulégelelwa omu butegéki bwo obuhicha bwo omwaanaángwa wa Abarúumi.

21 Bityo, abacheéengelezi baámubúuza, “Mweégesa, nitumanya nkokwo buli chigaambo éecho olikugaamba no kweégesa nichigasa. Íiwe tokusaaswa obukúlu bwo omuuntu, náho nooyegesa amazima ahali bóona, batuúle nka nikwo Múungu alikweenda.

22 Ngási! Mbweenu, kwiingana ne ebilangilo byéetu bye Echiyahudi, nitweendélwa tusohoze

[†] 20:17 20:17 **Ibáale igazi lyo oluhazo:** Likeendelwa habwo obwoómbeki bwa Abayahudi. Likabuganisa enkuta ibili, no kukwaatilila éenzu yóona.

oluhaambwe ahali Kaizáari,‡ nali no omuzilo kumusoholeza?”

²³ Ahonyini Yeézu yaámanya obugóbya bwáabo, yaábagaambila,

²⁴ “Nimuziinyoleke empilya ye edináali. Ensuso yo omuuntu ogu ni izína elili ahali ezi mpilya ye edináali, ne ebyo oóha?” Baámugaambila, “Ne ebya Kaizáari.”

²⁵ Yeézu yaábagaambila, “Mbwéenu, ebili bya Kaizáari, mumuhe Kaizáari, Ne bya Múungu, mu-bimuhe Múungu.”

²⁶ Akasubize ako ka Yeézu kaábasobela bwooli, beésiza. Bakalemwa kumukwáasa aha magambo áago akagaamba omu méeso ga abaantu.

Yeézu naayegesa habwo okuzooka kwa abáfwiile

(Matayo 22:23-33; Mariko 12:18-27)

²⁷ Mala Abasadukayo§ bunaanka baamwiizáho Yeézu. Abasadukayo bakaba nibeegesa nkokwo abáfwiile, mazima tibakuzooka. Baámubúza Yeézu,

²⁸ “Mweégesa, Musa akatulagila omu bilagilo byoómwe nka nikwo, kábilaaba omuuntu yaáfwa no kusiga entuúmbakazi atamuzaliile omwaana, omulumuna amuhuungule ogwo ntuúmbakazi, amuzaálile abáana ayaafwíile.

²⁹ Tugaámbe, bakaba baliho abadugu musaanzu be éenda éemo. Owo kubaanza aba

‡ **20:22 20:22 Kaizáari:** Habwo obusoomboozi bwooli osome *Obusoomboozi habwa Amagaambo Agagumile.* § **20:27 20:27**

Abasadukayo: Habwo obusoomboozi bwooli osome *Obusoomboozi habwa Amagaambo Agagumile.* **20:28 20:28** Osome Okwiizukwa kwe Ebilagilo 25:5-10.

yaákuúmpula omukázi, no kufwa atéena kuzáala náze omwaana,

³⁰ no omudugu woómwe owa kábili [yaámuhuungula náwe yaáfwa atéena kuzáala náze omwaana.]

³¹ Kahaabaliile, owa kásatu, náwe yaámuhuungula ogwo mukázi, yaáfwa. Byaaba bityo nyini ahali bóona musaanzu, baámuhuungula mukázi ogwo, baáfwa batéena kusigaho abáana.

³² Ha muheleeluko, ogwo mukázi náwe yaáfwa.

³³ Mbwéenu, echilo echo cho kuzooka, ogwo mukázi alyáaba muko oóha? Habwo kuba abaséeza bakaba bali musaanzu, na buli oómo akamukuúmpula!"

³⁴ Yeézu yaábagaambila, "Abaantu bo obuchilo óobu nibakuumpula no kukuúmpulwa.

³⁵ Náho, áabo Múungu yaábabona bakwíilwe kuzoolwa kuluga omu bafwíile no kutúula omu nsi eénsha, abo káandi tibalikuumpula, nali kukuúmpulwa.

³⁶ Na tichikwiíle nkokwo balyaáfwa káandi, habwo kuba balyáaba nka bamaléeka. Balyáaba abáana ba Múungu, aha kuba baázoolwa.

³⁷ "No óobu Musa akamanyisa abaantu nkokwo abáfwiile balaázooka. Aha mpola ye echo chisaka echaabeele nichaáka omulilo, Omukáma aka-gaamba nka nikwo, 'Niwe Múungu wa Ibrahimu, Izáaka, na Yakobo.'

³⁸ Ha bwéecho, weényini ti Múungu wa abáfwiile, náho ni Múungu wa abo abali mwooyo, habwo kuba hali weényini bóona nibalama."

³⁹ Aho, abeégesa abáandi be ebilagilo baágaamba, “Mweégesa, waágaamba kuzima!”

⁴⁰ Kubaandiza obuchilo obwo, taliho ayaaleen-gesize kumubúuza Yeézu amabúuzo agáandi.

Masihi niwe mutábani wa Daudi no Omukáma wa bóona

(Matayo 22:41-46; Mariko 12:35-37)

⁴¹ Mala, Yeézu yaábabúuza abeégesa abo, “Ngási abaantu nibagaámháho báta nkokwo Masihi ni mutábani wo omukáma Daudi?”

⁴² Daudi weényini, omu chitabu che Enzina, naagaamba, ‘Omukáma Múungu akamugaambila Omukáma waanze,*

“Oyikále olubazu lwaanze lwo obúlyo,†

⁴³ kuhika mbate ababisa baawe, ifo ya amagulu gaawe.” ’

⁴⁴ “Aho, Daudi naamweéta weényini, ‘Omukáma’ woómwe, ha bwéecho, naahicha aáta kuba omutábani?”

Yeézu naakáama Abafarisayo na abeégesa be ebilagilo bya Musa

(Matayo 23:1-36; Mariko 12:38-40; Luka 11:37-54)

⁴⁵ Obuchilo abaantu be embága bakaba nibamuhuliiliza, Yeézu yaábagaambila abaheémbe boómwe,

⁴⁶ “Mweélige na abeégesa be ebilagilo bya Musa. Aba nibeénda kulibata omu nsése kunu

* **20:42 20:42 Omukáma waanze:** Aha neemanyisa ni Yeézu Kristu. † **20:42 20:42 Olubazu lwaanze lwo obúlyo:** Omu Bayahudi níwo olubazu lwi ikuzo no obutégeki kwiikala obúlyo.

20:43 20:43 Osome Enzina 110:1.

bazweele enkaanzu záabo ndeehi, no kweenda kwaángaluchwa ahi ikuzo omu magulizo. Káandi boónyini beenda kwiikala omu bitébe bya abakúlu omu masomelo. Na kabalikuba babaangisize omu mazenyi, beenda kwíikala áaho beékeele abatégeki.

⁴⁷ Baba nibazaáya entuúmbakazi ebiintu byáabo. Káandi, aha bugobya nibeekola kuneémbelala esaala ndeehi. Aha chilo cho omuchwaáziiko, abo nibeenaánkula omuchwaáziiko oguli muhángo bwooli!"

21

*Entuúmbakazi óogwo ayaasohweeze
echitáambo chizima
(Mariko 12:41-44)*

¹ Omwáanya ogwo Yeézu akaba achili omu lubúga lwo omu nzu ya Múungu, naaléeba, yaábona abahíte óokwo baabeele nibatamo ebigabo byáabo omu chíibo che ebigabo.

² Káandi yaábona omuhabi oómo, ayaabeele ali entuúmbakazi, naátámo omu chíibo ehela nche ibili zoónka.

³ Aho, Yeézu yaágaamba, "Niimbagaambila amazima nkokwo, ogu mukázi entuúmbakazi no omuhabi, niwe yaásohoza endeengo mpaango kuchila abáandi bóona.

⁴ Niingaámba iínti habwo kuba aba bóona, baásohoza ebigabo éebyo ne echinogóka chiche choónka cha amabonwa gáabo méenzi. Náho ogu entuúmbakazi, hamo no kuba omuhabi bwooli, yaatamo byóona éebyo alikweésiga aha bulami!"

*Yeézu naahoóyela habwo okukaambulwa
kwe éenzu ya Múungu*

(Matayo 24:1-2; Mariko 13:1-2)

⁵ Omuli abo baheémba, bakaba nibahoóyelela nka nikwo éenzu ya Múungu etonilwe na am-abáale maluunzi, hamo ne ebiintu byo obukaani éebyo abaantu baamusoholiize Múungu. Náho Yeézu yaágaamba,

⁶ “Ebi byóona éebi mulikuleeba, haléeza ebilo éebyo tililisigalila no óobu ibáale éelyo lilisigala ha lugulu ye eliindi. Góona galyaákaambulwa!”

*Yeézu naahoóyela habwe ebyaágalazo biháango
éébyo ebilikwiiza*

(Matayo 24:3-14; Mariko 13:1-8)

⁷ Abaantu abo baámubúuza, “Mweégesa, ebi-gaambo ebyo bilyáabaho ílí? Ni luméeneko chi óolwo lulitwooleka nka nikwo ago geéliliza kweésulukiza?”

⁸ Yaábagaambila, “Mube méeso, mutaákwiiza mukabéehwa! Abaantu béenzi baléeza ahi izíina lyaanze, buli oómo aha kugaamba, ‘Niwe íinye Masihi!’ Káandi, nibagaámba, ‘Obuchilo bwo omuheleeluko, bweéliliza!’ Abaantu abo, mutaákubakulaatila!

⁹ No obuchilo óobwo mluaáhulila empola zi ichúmu, no kuteeyeeka, mutaákutiina. Ago ni lwaampaka geéze ha kubaanza, náho omuhélo gwe éensi niguba gucháali kuhika.”

¹⁰ Yeézu yaázeendelela kugaamba, “Éensi eémo elyaálwaana ne eéndi, obukáma búmo bulaálwaana no obúundi.

¹¹ Halyaábaho okuteengeneta kuháango kwe éensi, na haantu bunaanka bunaanka enzala

mpaango na amalwáala mábi bwooli. No kuluga omu igulu, haalabaho ne emanyiso mpaango, na amahano go okutiínisa.”

*Ebyaágálalo éébyo ebilikwiiza
(Matayo 10:16-20; Mariko 13:9-13)*

¹² “Náho, obuchilo ago góona gacháali kubahikaho, abaantu nibabakwaáta íimwe no kubatwáala omu masomelo ga Múungu muchwaaziíkwe, no kubaboha omu mabóhelo, omu kubaágálaza kúbi. Na nimutwaálwa omu méeso ga abakáma na abaanaángwa, habwo kuba íimwe muli abaheémba baanze.

¹³ Nibwo obuchilo mulyaábona omwáanya gwo kuunyatula.

¹⁴ “Ha bwéecho, mutiímbye emiganya yáanyu mutaákutahwa tahwa, mutaákuteekuza bwooli amagaambo áago mulaagaámba obuchilo bwo kweéhohoola.

¹⁵ Íinye hanu, niimbáha okweétegeeleza ha magaambo áago mulaagaámba, kuhicha ababisa báanyu tibalihicha kwáanga nali kuhakana.

¹⁶ “Omu buchilo obwo bwo kusohezwa aha batégeki, nimunobwa no óobu na abazéele báanyu, badugu báanyu, abaantu bo olugaanda lwéenyu, na abanywáani báanyu. Omuli íimwe abáandi nimwiítwa.

¹⁷ Abaantu bóona nibabatamwa habwo kuba muli abaheémba baanze.

¹⁸ Náho, tikakubula nóobu akasoke kámo omu mitwe záanyu!

¹⁹ Na kamuleégumya, niho mulaaháabwa obulami bwo obucha no obuchiile.”

Ebilo bye ebyaágalalo biháango omu nsi ya Yudea

(Matayo 24:15-21; Mariko 13:14-19)

²⁰ “Obuchilo mulaábona nkokwo omu chikaali cha Yeruzaléemu chaákubilwe na abalwaani bi ichúmu, niho mulaamanya nkokwo obuchilo bweéliliza áaho gulaásiisagulwa.

²¹ Aho, abo abali Yudea, beéchize aha kwiílukila omu mabaanga. Abo abali omu chikaali cha Yeruzaléemu, balugemo omwo bwaangu, na abo bali omu misili, bataákusuba omu muzihwa omu.

²² Ha kuba, ebilo ebyo, ne ebilo byo omuchwaáziiko, ebigaambo byóona éebyo ebyaayaandikilwe bibone kuhikiilila.

²³ Nimwiilóoko abakázi áabo abeena éenda na áabo baláaba nihoóncha abáana báabo omu bilo ebyo! Elaaba kúbi, omu nsi ezi, nihabaho ne ebyaágalalo bisaagiliize bwooli, káandi ne echihulumuko cha Múungu nichibeezila abaantu aba.

²⁴ Abaantu abáandi, balyaáyitwa aha lubáadi. Na abáandi, nibakwaátwa embohe no kutwáalwa omu nsi zóona. No omu chikaali cha Yeruzaléemu choónyini, Abanyamahaánga nibeéza no kuchitégeka, kuhika emihaanguko záabo zibe zaáhikiiliziibwe.”

Yeézu naateekelela kusuba kwoómwe

(Matayo 24:29-31; Mariko 13:24-27)

²⁵ “Nihabaho ne emanyiso omu izóoba, omu kwéezi, ne enyeyéezi. Amahaánga góona omu nsi, galyáaba no olwaágalalo aha bwo kutahwa tahwa kwiingana no omusuumo gwo okuhilila kwa amakóonzo ge enyaanza.

²⁶ Abaantu balyaáfwa bwooli emiganya ha kweéganya kuhika nibalába kwiingana no

kutegeza kusaangwa na amagaambo mábi agaleéza omu nsi. Habwo kuba, amagala go omu igulu galaázugumisibwa.

²⁷ “Aho niho abaantu balaábona ínye Mutábani wo Omuuntu, niinyiza omu bwíle, nnyina obuzizi bwíinzi ni ikuzo likúlu.

²⁸ Ago góona, obuchilo galaábaanza kukolwa, mwiimeelele buligi ligi mwiinamule emitwe yáanyu, habwo kuba obuchilo bwo kuchuúngulwa kwéenyu, bweéliliza!”

*Omugani gwo omuti gwo omutini
(Matayo 24:32-35; Mariko 13:28-31)*

²⁹ Mále, Yéezu yaábagaambila abaheémba boómwe omugani, aha kugaamba, “Muleebe omuti gwo omutini, ne emiti eéndi yóona.

³⁰ Obuchilo nimubona nkokwo yaábaanza kusébuka amababi, ahonyini nimumanya nkokwo obuchilo bwe echaanda bweéliliza.

³¹ “Nikwo bilibaho hali ímwe. Obuchilo mulaábona nkokwo áago nigabaho, niho mulaa-manyanya nkokwo obukáma bwa Múungu bweéliliza.

³² Mazima butúnu niimbagaambila nka nikwo, abaantu bo obu buchilo tibakuhwaho obuchilo amagaambo ago góona gatakeésuululukiize.

³³ Igulu ne éensi nibihwa, náho amagaambo gaanze tigalihwa nakáti.”

Kuba méeso

³⁴ “Mweélige, mutaákwiza mukalemeelelwa ne ebya katóози, obutamiizi, no okutahwa tahwa kwo omu bulami, ne echilo echo nichibeezila bwaangu

³⁵ echilo echo, chilyaábeefuumbukamo abaantu bóona omu nsi yóona.

³⁶ Ha bwéecho, mube méeso buli káanya, omu kumusaba Múungu nkokwo mwaakaáhikize kweéliga amahano ago góona agalabagwamo kuhicha mweémeelela omu méeso gaanze íinye Mutábani wo Omuuntu.”

³⁷ Omuli ebyo bilo, nyemisana Yeézu akaba naayegesa abaantu omu lubúga lwe éenzu ya Múungu, no omu chilo, akaba naazeénda kuhunila omu ibaanga lye Emizeituni.

³⁸ Buli chilo, abaantu bóona bakaba beémuka omulucheeleléwa no kuzeenda omu lubúga lwe éenzu ya Múungu, babone kumuhuliiliza.

22

Abatégeki ba Abayahudi nibaloondela omuháanda gwo kumwíta Yeézu

(Matayo 26:1-5, 14-16; Mariko 14:1-2, 10-11; Yohana 11:45-53)

¹ Amazenyi ge emikaate éezo etatiílwémo ituumbyo,* geéliliza. (Niyo elikwéetwa Paásika.)

² Abakúlu ba abagabe ba Múungu, hamo na abeégesa be ebilagilo, bakaba nibaloondela omuháanda gwo kumwíta Yeézu. Náho, bakatína habwa abaantu.

³ Aho, Isitáani lyaamuzamo Yuda óogwo akaba ayétwa Iskariote, akaba ali oómo wáabo abahéemba ba Yeézu ikúmi na bábili.

* **22:1 22:1 Amazenyi ge emikaate éezo etatiílwémo ituumbyo:** Habwo obusoomboozi bwooli osome *Obusoomboozi habwa Amagaambo Agagumile.*

⁴ Niho, Yuda yaázeenda ha bakúlu ba abagabe ba Múungu, na ha batwaálilizi ba abalwaanila ngoma be éenzu ya Múungu. Yeehanuuzi nábo nka nikwo alaamukooba Yézu no kumusohoza hali boónyini.

⁵ Ago, gaábasemelela bwooli, baákuundilana hamo kumuliha empilya.

⁶ Yuda yaákúunda, ahonyini yaábaanza ku-loondela omwáanya gwo kubaha Yézu obuchilo abaantu béenzi tibalího.

*Yézu naálya echookulya cha Paásika
hamo na abaheémba boómwe
(Matayo 26:17-30; Mariko 14:12-26; Yohana
13:21-30; 1 Abakorinto 11:23-25)*

⁷ Echilo cha mbele cha amazenyi ge emikaate éezo etatiílwémo ituumbyo, chaáhika. (Nicho echilo éecho omutaámbwa gwa Paásika guhikiili-ilwe kubáagwa.)

⁸ Niho, Yézu kubasiíndika Peétero na Yohana, akabagaambila, “Muzeénde kutuloongeza echookulya cha Paásika, tubone kwíiza kulya hamo.”

⁹ Baámubúuza, “Nooyeénda tuchiloongeze nkáhi?”

¹⁰ Yaábasubiza, “Obuchilo mlataahamo omu chikaali,† nimubugana no omukwaáta oómo, ay-imukize ensúha ya améenzi. Mumukulaatile muhike omu nzu éezo alataahamo,

¹¹ mumugaambile nyineéka, ‘Omweégesa naakubuúza, “Echiseenge cha abazenyi chili nkáhi, omwo ndaalya echookulya cha Paásika hamo na abaheémba baanze?” ’

† 22:10 22:10 **Omu chikaali:** Ensoonga ni Yeruzaléemu.

12 Aho, naabatwaála omu golofa, naabooleka echiseenge echiháango. Omwo nimusaánga chilóongize. Omwo nyini mutuloongezemo ehookulya cha Paásika.”

13 Abaheémba abo bábili, obuchilo óobu baáhuliile ebyo, baalugáho aho, baázeenda, baásaanga byóona byaábéele nka Yeézu óokwo yaábagaambiile. Baábaanza kuloonza ehookulya cha Paásika.

14 Akáanya ko kulya kaáhika. Niho Yeézu kwi-ikala ha luhelo, hamo ne entumwaze.

15 Yaábagaambila aáti, “Ndigiile bwooli kulya echi chookulya cha Paásika hamo neemwe ncháali ntakaágaleezwe!

16 Ha bwéecho niimbagaambila nkokwo, tiínkulya káandi kuhicha ensoonga yaáho yóona ehikiilizwe omu bukáma bwa Múungu.”

17 Ahonyini, Yeézu yeemucha echikóombe. Káyaabeele yaámazile kusiima, yaágaamba aáti, “Mutwaále ezi, munyweeleláne!

18 Niimbagaambila nka nikwo, kulugilila óobu tiínkunywa káandi evíini kuhicha áaho bulííza obukáma bwa Múungu.”

19 Káandi, Yeézu yeemucha omukaate. Káyaabeele yaámazile kusiima, yaágumenyula, yaábaha, ha kubagaambila, [“Óogu no omubili gwaanze, ogulikusohezwa ha bwéenyu. Mube nimukola mútyo, aha kunyizuka ínye!”

20 Kábaabeele baámazile kulya, bityo nyini, Yeézu yeemucha káandi echikóombe echo, yaágaamba, “Evíini ezi omu chikóombe ne

endagano‡ eénsha. Múungu naagahikiíza, habwo kuseeseka kwe enságama yaanze ha bwéenyu.]

21 “Náho muléebe! Engalo zo óogwo alaánnoba, zili hamo neenye nitukoza hamo.

22 Ínye Mutábani wo Omuuntu, niinzeénda kwítwa, nko óokwo nkaba ndamuliilwe. No óobu bityo, neelóoko hali óogwo alaánnoba!”

23 Aho, entumwa za Yeézu baábaanza kweébua, noóha hali íchwé alihicha kukola ago.

Ameégeso go obukúlu

24 Haabáho empaka omu ntumwa za Yeézu, nkokwo noóha alikuteékuzwa omuli boónyini aláaba mukúlu kuchila bazeenzíbe.

25 Chaamukola Yeézu kubagaambila, “Abakáma ba amahaánga agáandi baba nibabatégeka abaantu báabo lwa amagala. Abo abatégeki, baba nibesiingiza nkokwo na abeetégezwa.

26 “Náho ímwé, mutaákuba mútyo. Omuli ímwé, omuuntu kaálaaba mukúlu kuchila abáandi, aábe nko omuuntu ali muto bwooli kuchila abáandi. Na kaálaaba naatégeka, aábe nko omuuntu ali omuzáana.

27 Mbweenu! Noóha ali mukúlu bwooli? No óogwo ali aha luhelo naálya, nali óogwo alikuléeta ebyookulya? Niinzila ínti no ogwo ali aha luhelo naálya! Náho, ínyé ndi ahagáti yáanyu, nko omuzáana wéenyu.

‡ 22:20 22:20 **Endagano:** Habwo obusoombooji bwooli osome Obusoombooji habwa Amagaambo Agagumile. 22:27 22:27 Osome Yohana 13:1-20.

28 “Íimwe, omwáanya gwóona óobu mbele niindeengeswa, mubele muli hamo neenye.

29 Ha bwéecho, niimbakola abatégeki omu bukáma bwaanze, nko óokwo Táata waanze yaáankozile kuba omukáma.

30 No omu bukáma bwaanze, nituba nitulya ebyookulya no kunywa hamo, na nimwiikala aha bitébe byo obutégeki, nimutégeka Abaiziraeli ne engaanda záabo ikúmi ne ébili.”

Yeézu naabáasa nka nikwo Simoni Peétero naamwaánga

(Matayo 26:31-35; Mariko 14:27-31; Yohana 13:36-38)

31 Yeézu yaágaamba, “Íiwe Simoni, íiwe Simoni! Omanye kuzima nkokwo Isitáani lyeékililiziibwe kubaleengesa mwéena. Nikuba nko kweelula omuchele.

32 Náho, naákusabiile hali Múungu, nkokwo otaákulekaho okwiikiliza kwaawe. Na káandi koólaaba waángwiile omu magulu, ozeénde kubaha amagala bazeenzi baawe.”

33 Náho, Simoni yaámusubiza, “Íiwe, Mukáma wéetu! Íinye ndi buligi ligi kuzeenda kubohwa hamo neewe omu ibóhelo, no óobu kwítwa hamo neewe!”

34 Yeézu yaámugaambila, “Íiwe Peétero! Niinkugaambila nkokwo, leélo enkoókolomi tekukoókoloma, otakanyaángile entúlo isatu nka nikwo tokuúmmanya!”

Agaayaandikilwe habwa Yeézu nigakolwa óobu

35 Káyaabaliile, Yeézu yaábúuza abaheémba boómwe, “Obuchilo naábasiíndikile mutéena

enfulebe ye empilya, nali omugugu, nali ebilaátu, ngási mukabulilwa choóna chóona?" Baámusubiza, "Mmahi!"

³⁶ Yeézu yaábagaambila, "Náho óobu, kaálaaba omuuntu ayina enfulebe ye empilya, nali omugugu, abitwáale. Na kaálaaba atéena lubáadi, aguze ebebo yoómwe, abone kulugula lúmo.

³⁷ Habwo kuba chaandikilwe, 'Akabalwa hamo na abakola biheni.' Ago magaambo gakaandikwa ha bwaánze. Niimbagaambila amazima iinti ni lwaampaka kuhikiilizwa hali iinye, nágo gali héehi kukolwa óobu."

³⁸ Abo baámugaambila, "Íwe Omukáma wéetu! Léeba! Aha heena embáadi ibili." Náwe yaágaamba, "Mubileke ebyo."

Yeézu naaneembelela Múungu omuli Getisemane

(Matayo 26:36-46; Mariko 14:32-42)

³⁹ Yeézu yaalugáho aho, yaázeenda ahi ibaanga lye Emizeituni, nko óokwo yaabele amanyiile. Na abaheémba boómwe bakaba nibamukulaatila.

⁴⁰ Káyaahikile ahi ibaanga elyo, yaábagaambila, "Mumusabe Múungu, nka nikwo mutaákwiiza mukaza omu bileengeso."

⁴¹ Niho, kubaleka aho, akeelila akáanya káche, nko obula bwo kunaguza ibáale. Yaáteela ebizwi, yaámusaba Múungu aáti,

⁴² "Íwe Táata! Koólaayeénda, onyihileho echikóombe echi cho olwaágala. Náho, buli éecho olikweenda íwe, chikolwe. Náho chi-taákuba éecho ndikweenda iinye!"

[
43 Aho, maléeka kuluga omu igulu yaámwiisulukiza Yeézu, yaamutamo amagala.

44 Yeézu akaba ayina obusaasi bwo olwaágalalo luháango bwooli, yaáguma kumusaba Múungu aha chihika. Empiita yoómwe, yaásusana na amatoónya go obwáamba, yaaba neetoónya ahaansi omu itaka.]

45 Na káyaamazile kumusaba Múungu, yaáyemeelela, yéeza aha baheémba boómwe, yaábasaanga bahuniile ha kuba bakaba beene entíimba.

46 Yaábagaambila, “He! Ha bwaáchi muhuníile? Mwiimuke! Mumusabe Múungu, mutaákwiiza mukaza omu bileengeso.”

*Yeézu naakwaátwa
(Matayo 26:47-56; Mariko 14:43-50; Yohana 18:3-11)*

47 Obuchilo Yeézu akaba acháali naagaámba ebyo, baamwiizáho abaantu béenzi. Abaantu aba, bakeebeembelelwa na Yuda, oómo wáabo wa abaheémba boómwe ikúmi na bábili. Niho, Yuda yaámwiililila héehi Yeézu, abone kumunyweégela.

48 Yeézu yaámugaambila, “Íiwe Yuda! Ngási, noomukoónga Mutábani wo Omuuntu ha kumunyweégela?”

49 Abaheémba ba Yeézu, obuchilo kábaabweene okwo bilaába, baámubúuza, “Íiwe Omukáma wéetu! Ngási, tubatemaateme ne embáadi?”

50 Ahonyini, oómo wáabo yaámuteela omuhálila wo omugabe omukúlu no lubáadi, yaámutema okutwi kwo obúlyo.

51 Yeézu yaágaamba, “Mubileke ebyo!” Yaakukoláho okutwi kwo omuhálila ogwo, yaámuchiza.

52 Omuli abo baantu áabo bakéeza kumukwáata Yeézu, bakaba balimo abakúlu ba abagabe ba Múungu, na abakúlu ba abasilikale be éenzu ya Múungu, hamo na abanyaampala ba Abayahudi. Yeézu yaábabúuza, “Íimwe! Ha bwaáchi mwéeza ne embáadi ne engoligo, nkoóti mweézila omunyagiilizi?”

53 Ha bwaáchi buli chilo, tukaba nitusíiba hamo omu nzu ya Múungu, na timulaankuúmizeho! Náho óobu, nibwo obuchilo bwéenyu, obuchilo bwo okutégeka kwe ensiimbaazi.”

54 Ahonyini, abo baantu baámukwáata Yeézu, baámutwáala omúka yo omugabe mukúlu. Peétero yaábakulaatila haláho.

Peétero naamwaánga Yeézu

(Matayo 26:57-58; Mariko 14:53-54, 66-72; Yohana 18:12-18, 25-27)

55 Akáanya abo baantu baáhika ha lubuga lwe eéka, baáhéemba echikoome, beékala. Peétero náwe, yéeza omuli abo yeekala hamo nábo.

56 Ne echikoome echo chaámumulika, no omuzaánakazi oómo yaámuleeba ha kumukómela, yaágaamba, “Mazima ugu muuntu, akaba ali hamo náze.”

57 Náho Peétero yaáyaanga, “Íiwe mukázi! Tiínkumumanya!”

58 Káyaabaliile káche, omuuntu oóndi yaámubona Peétero, yaámugaambila, “Neewe oli muzeenzi wáabo.” Náho Peétero yaámusubiza, “Íiwe mwoózo! Ti íinye!”

⁵⁹ Káyaabeele yaáhiingwiile esáaha eémo eéti, omuuntu oóndi yaámukomeenteleza, “Omu maz-ima, ogu muuntu akaba ali hamo náze! Habwo kuba weényini náwe no omu Galiláaya!”

⁶⁰ Náho Peétero yaámusubiza, “Íwe mwoózo! Áago olikugaamba, tiínkugamanya!”

Acháali naagaamba ago, ahonyini enkoókolomi ekoókoloma.

⁶¹ Omukáma yaámweechebuka, yaámuleeba Peétero aha méeso. Ahonyini, Peétero yeézuka ago magaambo go Omukáma gi yaámugaambiile, “Leélo, enkoókolomi etakakoókolomile, noóba waányogile entúlo isatu.”

⁶² Aho, Peétero yaásohola ahéelu, yaábaanza kuchula ha ntúmba na amaziga méenzi.

*Abachuungi nibamugaya Yeézu
(Matayo 26:67-68; Mariko 14:65)*

⁶³ Abakwaáta abo abakaba nibamweekomya Yeézu, baaba nibamusekeélela. Hamo na ago, bakaba nibamuteéla bwooli.

⁶⁴ Baámusweekelela aha méeso, ha kumugaambila buli ntúlo, “Gaamba obubáasi! Noóha óogwo ayaákuteela?”

⁶⁵ Baáguma kumuzuma ha magaambo méenzi go kulyoogweeza.

*Yeézu naalegelelwa omu méeso ga abakúlu
(Matayo 26:59-66; Mariko 14:55-64; Yohana 18:19-24)*

⁶⁶ Obuchilo bwo omulucheelelélwa, Itégekelo lya abanyaampala bóona ba Abayahudi§ beékobya. Omu Itégekelo éelyo hakaba heena abakúlu ba abagabe ba Múungu, na abeégesa be ebilagilo. Yeézu yaáleetwa omu méeso gáabo. Niho baámubúza,

⁶⁷ “Íwe! Koólaaba níwe Masihi, otugaambile.”

Yeézu yaábasubiza, “Mazima naakuba-gaambíile, timwaákukuunzile.

⁶⁸ Na kinakubabuulíze, timwaákuunsubiize.

⁶⁹ Náho kubaandiza óobu, ínye Mutábani wo Omuuntu níimba nnyikeele olubazu lwo obúlyo* lwa Múungu wo obuzizi bwóona.”

⁷⁰ Bóona, baámubúza Yeézu káandi, “Ha bwéecho, íwe oli Mutábani wa Múungu?” Yeézu yaábasubiza, “Ha bwaáchi ímwe nyini mwaágaambile nkokwo ínye nínye!”

⁷¹ Ahonyini, abakúlu abo baágaamba, “Mbweenu! Nitweendela chi obwaátuzi obúundi? Léeba íchwé boónyini twaáhuliile echigaambo echi kuluga aha munwa gwoómwe weényini!”

23

Yeézu naatwaálwa hali Pilato

(Matayo 27:1-2, 11-14; Mariko 15:1-5; Yohana 18:28-38)

§ 22:66 22:66 *Itégekelo lya abanyaampala bóona ba Abayahudi:* Habwo obusoomboozi bwooli, osome echigaambo cha Itégekelo lya Balusiingo ba Abayahudi omu Obusoomboozi habwa Amagaambo Agagumile. * 22:69 22:69 *Nnyikeele olubazu lwo obúlyo:* Ensoonga yaáho no kuháabwa obutégeki ni ikuzo.

¹ Kábaabalíile, abakúlu abo bóona ba Abayahudi baáyemeelela, baámutwáala Yéezu hali Pontio Pilato, óogwo ayaabeele ali omwaanaángwa wo omu nsi ya Yudea.

² Baábaanza kumulegelela ha busaaye omu kugaamba, “Omuuntu ugu, twaámubona naasíisa echaalo chéetu ha kuba naayaangila abaantu nkokwo bataákutoba oluhaambwe hali Kaizáari, na naagaamba nkokwo weényini niwe Masihi, omukáma.”

³ Niho, Pilato yaámugaambila Yéezu, “Ngási, níwe omukáma wa Abayahudi?”

Yéezu náwe yaágaamba, “Mbwéenu kawachegaambila íwe nyini!”

⁴ Aho, Pilato yaábagaambila abakúlu ba abagabe ba Múungu, hamo ne echipípi cha abaantu, “Omuuntu ugu, tihaliho echiheno choóna chóona éecho naábona hali weényini.”

⁵ Abaantu abo, baákomeenteleza kugaamba, “Léeba! Ha byeégeso byoómwe, naaleéta omusuniko ha baantu! Akabaandiza óokwo Galiláaya, na yaábisaámbeeze kuhicha éensi ezi yóona ya Yudea.”

⁶ Obuchilo óobwo Pilato yaáhuliile ago, yaábúza kaálaaba Yéezu no omu Galiláaya.

⁷ Na káyaamanyile nkokwo weényini no omu Galiláaya wo obutégeki bwa Herode, yaámusiindika hali Herode habwo kuba ebilo ebyo, Herode akaba ali okwo Yeruzaléemu.

Herode naamubuúliliza Yéezu

⁸ Akáanya Herode yaamubwéene Yéezu, akan-ulilwa bwooli ha kuba akaba yaáhuliile empola

zoómwe. Na ha bilo bíinzi akaba ategeza kumubona, abone kuleeba emanyiso ezo alaakola Yeézu.

⁹ Herode yaámubuúliliza Yeézu ha mabúuzo méenzi. Náho Yeézu talamusubiize chigaambo.

¹⁰ Abakúlu ba abagabe ba Múungu na abeégesa be ebilangilo bakaba baliho, baaba nibamulégelela Yeézu kúbi.

¹¹ Mara Herode na abalwaanila ngoma boómwe baábaanza kumugaya. Nibamusekeélela, baámweechuma enkaanzu nduunzi ye echikáma. Káyaabaliile, Herode yaámusubya Yeézu hali Pilato.

¹² Na buluga echilo echo, Herode na Pilato bakaba abanywáani, náho bakaba banobeéne aha bubaandizo.

*Pilato naakuúnda nkokwo Yeézu ayitwe
(Matayo 27:15-26; Mariko 15:6-15; Yohana 18:38–19:16)*

¹³ Káyaabaliile, Pilato yaábabuganisa abakúlu ba abagabe ba Múungu, abatégeki ba Abayahudi, hamo na abaantu bo omu muzihwa.

¹⁴ Yaábagaambila, “Mwaándeetela omuuntu ogu, nimugaamba nkokwo naabasunika abaantu. Mumanye kuzima nkokwo naámubuúlilize omu méeso géenyu. Na aha kulégelela kwéenyu kwóona, tihaliho echiheno choóna chóona éecho naábona hali weényini.

¹⁵ Bityo Herode náwe, takachibweene echiheno hali weényini. Niyo ensoonga yaámusubya hali íichwe. Mumanye kuzima nkokwo omuuntu ogu, tihaliho echigaambo echi yaákola, éecho echihikize ayitwe!

16 Ha bwéecho niimmukona óobu, niho ndaámulekulila.”

[
17 Buli chilo chikúlu cha Paásika, Pilato akaba ayeendelwa abalekulile abaantu embóhe eémo.]

18 Abaantu abo bóona, baáhámuka hamo omu kugaamba, “Omwiheho omuuntu ogu! Otuchiingulile Baraba!”

19 Na Baraba ogwo, akaba abohilwe omu ibóhelo habwo kuba akaléeta omusuniko muháango omu muzihwa, no kwiita.

20 Pilato, akaba naayeénda kumulekulila Yeézu, chaatelela káandi weényini kugaamba na abaantu abo.

21 Náho, baáguma kutéela eyoombo, “Mubaámbe ha musalaba! Mubaámbe ha musalaba!”

22 Yaágaamba nábo káandi entúlo ya kásatu, “Íimwe mulamanya! Yaákola ntaambala chi? Ha bwaáchi tiínkabwéene echigaambo choóna chóona hali weényini éecho echihikize ayitwe! Ha bwéecho niimmukona óobu, niho nimulekulila.”

23 Náho, abaantu abo baáguma kutéela eyoombo bwooli nka nikwo Yeézu abaámbe ha musalaba. Nikwo, eyoombo záabo zaásínga.

24 Niho, Pilato yaálamula kumuchwaáziika nkokwo abakolele Abayahudi abo nka nikwo bakaba nibamusaba.

25 Yaábachiingulila Baraba kwiingana no okusaba kwáabo, nóobwo akaba abohilwe habwo kuletelela omusuniko muháango omu muzihwa, no obwíisi. Yaálamula kubaha Yeézu babone kumukola nko óokwo balikweenda kwiingana no kutóonga kwáabo.

*Yeézu naabaámbwa aha musalaba
(Matayo 27:32-44; Mariko 15:21-32; Yohana
19:17-27)*

²⁶ Akáanya abalwaanila ngoma bakaba nibamutwáala Yeézu kumwíta, baábugana no omuuntu oómo, izíina lyoómwe Simoni, wo omuzihwa gwa Kurene.* Ogwo Simoni, akaba naaluga omu musili. Aho, baámukwáata, baámutweeka omusalaba gwa Yeézu. Yaázeenda agwiímukize kunu naamukulaatila Yeézu.

²⁷ Abaantu béenzi bakaba nibamukulaatíla Yeézu. Omuli abo, abakázi bakaba nibamuchulila ha ntíimba.

²⁸ Yeézu yaábechebuka, yaábagaambila, “Ímwe bakázi ba Yerusaléemu! Mutaanchulila! Náho, mweéchulilile ímwe nyini, hamo na abáana báanyu!

²⁹ Mumanye ha mazima nkokwo omu bilo ebilikwiiza, abaantu nibagaámba, ‘Beena omugisa abakázi áabo bali abaguumba. Beena omugisa áabo abataloónkize!’

³⁰ Mala, balyaáhamukila amabaanga báti, ‘Mutugwéele!’ Balyaáhamukila emigoongo báti, ‘Mutusweékelele!’

³¹ Habwe ensoonga, kábilaaba ebyo nibikolwa ha muti mubisi, ngási nibibaho bita ha muti gwoómile?”

³² Ha buchilo obwo, hakaba heena abazilwa bábili. Abalwaanila ngoma bakaba nibamutwáala Yeézu na abazilwa abo, bazeénde kumwíta hamo nábo.

* **23:26 23:26 Kurene:** No omutúulo ogukaba guli Chiziba cha Ntumwa omuli Afrika. **23:30 23:30** Osome Hosea 10:8.

³³ Baáhika ahaantu áaho halikwéetwa “Oluhaanga lwo Omútwe,” baámubaamba Yeézu ha musalaba. Baábaamba abazilwa abo bábili, buli oómo omusalaba gwoómwe, oómo olubazu lwo omukóno gwo obúlyo gwa Yeézu, no oóndi olubazu lwoómwe lwo obumoso.

³⁴ Yeézu yaágaamba, “Íiwe Táata! Obaganyile! Habwo kuba aga gi balikukola, tibakugasoom-bookelwa.” Abalwaanila ngoma abo baáyesa olweeso† lwi ibaando aha kubagana ebizwáalo bya Yeézu.

³⁵ Abaantu bakeemeelela áaho nibaléeba. Bakúlu ba Abayahudi, baábaanza kumugaya Yeézu omu kugaamba, “Léeba akachuúngula abáandi! Mbwéenu! Keélaaba weényini niwe Masihi óogwo ayaatooziibwe na Múungu, ayechuungule weényini!”

³⁶ Abalwaanila ngoma nábo, baámugaya. Bakaba nibamwiililila, babone kumuha evíini esaankameele.

³⁷ Bakasubiilila kumugaambila, “Koólaaba íiwe oli omukáma wa Abayahudi, oyechuungule íiwe nyini!”

³⁸ Na aha lugulu aha mútwe gwoómwe, baatáho echibaáho cha amaandiko, gaandikilwe gáti, “OGU NIWE OMUKÁMA WA ABAYAHUDI.”

³⁹ Oómo wáabo omu bazilwa abo bábili, yaámuzuma Yeézu omu kugaamba, “Ngási íiwe níiwe Masihi? Mbwéenu! Oyezune íiwe nyini! Neechwe, otuchuúngule!”

† **23:34 23:34 Baáyesa olweeso:** Bakaba bataho otuti óotwo tukaba twiina oluméenko nali amabáale ageene amazína omu chiseme, kuba abasilikale batwaále éecho chilaágweela hali weényini.

⁴⁰ Náho, muzeenziwe yaámuchaáhukila ha kumukaama ha kugaamba, “Ngási, íwe tokumutíina Múungu obuchilo neewe noochwaaziika kufwa nka weényini?”

⁴¹ Náho íichwe, twaáchwaaziikwa ha mazima, kwiingana ne ebikolwa byéetu. Náho ogu, takozile echiheno choóna chóona.”

⁴² Mara, yaágaamba, “Íwe Yeézu! Obuchilo óobwo olaazamo omu bukáma bwaawe, neenye olaanyizuka!”

⁴³ Yeézu yaámusubiza, “Mazima butúnu niinkugaambila, leélo ezi nituba hamo omu Butúulo bwo Kunulilwa.”

Yeézu naakába

(Matayo 27:45-56; Mariko 15:33-41; Yohana 19:28-30)

⁴⁴ Obuchilo nke esáaha mukáaga zíti nyemisana, haaba ne ensiimbaazi éensi yóona kuhicha esáaha mweenda,

⁴⁵ habwo kuba izóoba likaláala. Ni ichiíngilizo elyaabeele lisiikile ahaantu ahatakatíifu omu nzu ya Múungu, ahonyini lyaáteemukamo ha binogóka bibili.

⁴⁶ Niho Yeézu yaáchula ahi iláka liháango, “Íwe Táata! Omu ngalo zaawe naákuheéleza omwooyo gwaanze.” Káyaabeele yaámazile kugaamba aátyo, omwooyo gwoómwe gwaahwámo.

⁴⁷ Omwiímeelelezi wa abalwaanila ngoma abo akabona byóona éebyo ebyáagwa. Niho yaákuza Múungu omu kugaamba, “Ha mazima, omuuntu ogu takozile echiheno choóna chóona!”

48 Abaantu bóona, kábaabweene ebyáagwa ebyo, baásuba omúka owáabo, nibeeteéla aha kalezi káabo aha ntímba.

49 Na bóona áabo abaamumanyile Yéézu, bakaba beémeeliile haláho káche, na bakabona ebyo byóona ebyáagwa. Omuli abo abaabeele beémeeliile, bakaba balimo na abakázi áabo baabeele nibamukulaatíla kuluga omu nsi ya Galiláaya.

*Yozéfu omunya Arimatea naamuzúka Yéézu
(Matayo 27:57-61; Mariko 15:42-47; Yohana 19:38-42)*

50-51 Hakaba haliho omuuntu oómo, izíina lyoómwe Yozéfu, wo omu iboma lya Arimatea, omu nsi ya Yudea. Yozéfu akaba ali oómo wáabo wa abakúlu ba Abayahudi. Náho talakuundileene na bazeenzíbe ha chigaambo echo cho kumwíta Yéézu, ha kuba akaba ali omuuntu ayetegeeliize no omugololoke omu méeso ga Múungu. Na káandi akaba ategamiliile obukáma bwa Múungu bwiíze.

52 Niho, Yozéfu yaázeenda kumusaba Pilato nkokwo atwaále omutúumbi gwa Yéézu.

53 Pilato káyekiliize, Yozéfu yaázeenda kuguhanaantula kuluga ha musalaba. Yaátaandika kuguziíngilila isáanda, káyaabaliile, yaáguziika omu mbi eyaabeele esumilwe aha luchili.† Omu mbi omwo, hatakaziikilwe omuuntu weéna weéna omugati.

† 23:53 23:53 Obuteéka bwa Abayahudi bwo kuziika abaantu, bakaba nibabata abáfwiile omu nyaanga na kutaho ibáale aha chisasi. Eémbi ya Yéézu ekaba eli omu nyaanga.

⁵⁴ Echilo echo, chikaba chili echilo cho kweéloonza. § Ne echilo che Endaálikizo, chikaba chili héehi kubaanza.

⁵⁵ Abakázi abo abeezile hamo na Yeézu kuluga Galiláaya, baázeenda hamo na Yozéfu aha mbi. Baázibona eémbi, na nka nikwo omutúumbi gwa Yeézu óokwo gwaályaámikizwe omugati.

⁵⁶ Kábaabalíile, baásuba omúka, baáloonza amazuta ne emizeeze.* Náho baáhuumula ha chilo che Endaálikizo, nke echilagilo cha Abayahudi nko óokwo chilikulagila.

24

*Yeézu naazóoka
(Matayo 28:1-10; Mariko 16:1-8; Yohana 20:1-10)*

¹ Obuchilo bwo omulucheelelélwa echilo cha Habwooyo, abakázi abo baázeenda aha mbi. Bakaba beemukize emizeeze éezo baaloongíze.

² Ne elyo ibáale liháango likaba lichiiingile eémbi, baálisaanga lyaáhiliingisiibwe aha mpelo.

³ Niho, baataahámo omugati. Náho baásaanga omutúumbi gwo Omukáma Yeézu, gutalimo.

⁴ Echigaambo echi chaabaha okutahwa tahwa bwooli. Akáanya bachaáyagalala báti, aho-nyini héehi nábo, baáyemeelela abakwaáta bábili, bazweele ebizwáalo bilikweela pee!

§ **23:54 23:54 Echilo cho kweéloonza:** Habwo obusoombooji bwooli, osome echigaambo che *Endaálikizo* omu *Obusoombooji habwa Amagaambo Agagumile.* * **23:56 23:56 Amazuta ne emizeeze:** Zikaba zili habwo kuhuumbika aha mutuumbi gwa Yeézu. **23:56 23:56** Osome Okwiizukwa kwe Ebilagilo 5:12-15.

⁵ Abakázi abo kábaabweene ebyo, baákwáatwa obutíini buháango. Beénama, kuhicha obuso bwáabo ahaansi.

Náho, abakwaáta abo baábagaambila, “Kanimuloónnda ali mwooyo aha bafwiile?”

⁶ Taliho káandi aha! Yaázookile! Ngási, timukwizuka ago magaambo yaábagaambiile óobu akaba acháali Galiláaya,

⁷ ‘Ínye Mutábani wo Omuuntu, ni lwaampaka nsohozwe omu ngalo za abaheni, na nibaamba aha musalaba. No óobu bityo, echilo cha kásatu, niinzóoka!’ ”

⁸ Abakázi abo, bageezuka ago magaambo ga Yeézu.

⁹ Ha bwéecho, baalugáho aha mbi. Baázeenda kugagaamba áago góona aha ntumwa za Yeézu ikúmi no oómo, hamo na bóona abáandi.

¹⁰ Na abakázi abo, nibo aba: Mariamu omunya Magidala, na Yoana, na Mariamu nyina wa Yakobo, hamo na abakázi abáandi áabo bakaba hamo nábo.

¹¹ Náho, káandi baágaamba éebyo byóona aha ntumwa za Yeézu, entumwa baábibona nke ebitéena ensoonga, tibalabeesigile abakázi áabo aha mpola éezo.

¹² Ha bwéecho, Peétero yaáyemeelela aho-nyini, yeeluka kuza aha mbi. Yaáhika aha mbi, yaataahámo omugati, yeénama kuleeba, yaábona isáanda éelyo baamuziikilemo Yeézu, bilimo byoónyini byoónka. Yaalugaho áaho, ali omu kusobelwa bwooli.

*Yeézu naabeesuúlulukiza abaheémba bábili
(Mariko 16:12-13)*

13 Ha chilo echo nyini cha Habwooyo, abaheemba bábili ba Yeézu bakaba bali omu luzeendo lwo kuzeenda omu mugoongo gwa Emau. Omutúulo ogwo, guli nko kulibata esáaha ibili zíti kuluga Yerusaléemu.

14 Bábili abo, bakaba nibazeénda nibeetekelela empola za amagaambo góona áago agagwiile.

15 Obuchilo bakaba bacháali nibatekelela aga, Yeézu weényini yéeza, yaálibata hamo nábo.

16 Baámubona, náho Múungu akabakola bataákumumanya nkokwo ni Yeézu.

17 Yaábabúuza, “Nimuteekelela magaambo chi kunu nimulibata?”

Baáyemeelela, obuso bwáabo nibwooleka entíimba.

18 Oómo wáabo, izíina lyoómwe ni Kileopa, yaámusubiza, “Ngási, omu chipípi cha abaantu bóona abaabeele bali Yerusaléemu, níwe weénka omuzenyi otakahuliile góona áago agagwiile aho ebilo éebi?”

19 Yeézu náwe yaábasubiza, “Ni magaambo chi ago?”

Baámusubiza, “Íichwe nituteekelela byóona éebyo bamukolíile Yeézu Omunyanazaréeti. Abaantu bóona, no óobu na Múungu, bakabona nkokwo weényini no omubáasi, habwo kuba ebikolwa byoómwe na amagaambo goómwe gakaba geena obuhicha bwooli.

20 Náho, abakúlu ba abagabe ba Múungu, na abatégeki béetu, baámusohoza, achwaaziikilwe kufwa. Kábaabalíile, baámwíta ha kumubaamba ha musalaba.

21 Na weényini niwe twaámutegiize nkokwo alaátuchuúngula Abaiziraeli. Náho óobu, buluga ago góona gagwíile, leélo ne echilo cha kásatu.

22 “Hamo ne ebyo, abáandi abakázi omuli íichwe baátukaamaaza, habwo kuba leélo obuchilo bwo omulucheelelélwa, baázeenda aha mbi,

23 baásaanga omutúumbi gotalimo omugati. Béeza kutugaambila nkokwo beesulukizwa na bamaléeka, abo baábagaambila nkokwo Yeézu ali mwooyo!

24 “Mále, abáandi omuli íichwe baázeenda aha mbi, baásaanga byóona ni nka nikwo abakázi abo baátugaambila. Nábo bityo nyini, tibalagubwéene omutúumbi.”

25 Yeézu yaábagaambila, “Íimwe basílu! Ha bwaáchi timukuhicha kwiikiliza buli áago gaagaambilwe na ababási?

26 Ngási, ti Masihi akaba ahikiiliilwe kulabila ebyaágalo ebyo byóona, atakazíile omu ikuzo lyoómwe?”

27 Niho, Yeézu kubasoomboolela amagaambo ago góona agaayaandikilwe ageene empoláze, kubaandiza omu Maandiko ga Musa na aga ababási abáandi bóona.

28 Niho beeliliza omu mugoongo óogwo baabeele nibazeénda. Náwe Yeézu yeekola nka acháali naazeendelela no oluzeendo.

29 Náho, baámuneémbelala bwoli, “Yikala hamo neechwe aha! Léeba ensiimbaazi neeyiza, ni izóoba lyáagwa.”

Niho, Yeézu yaataahámo omu nzu, abone kwikala hamo nábo.

³⁰ Káyaabaliile beékala hamo ha luhelo niho Yeézu yeemucha omukaate, yaásaba no kusiima, yaágumenyula, yaaba naabaha.

³¹ Ahonyini, Múungu yaábakola kumanya nkokwo ni Yeézu. Náwe ahonyini yaabahwáho aha méeso.

³² Beébuuza, “Akáanya ako yaaba naagaámba gaamba neechwe omu muháanda, ha kutu-soomboolela agali omu Maandiko Amatakatíifu, mbwéenu kitwaahulila nko omulilo gwaáyaka omu miganya yéetu?”

³³ Ha buchilo obwo nyini baáyemeelela, baásuba Yerusaléemu. Baábugana ne entumwa za Yeézu ikúmi ne eémo beékobya hamo na abáandi.

³⁴ Bóona bakaba nibabagaambila bábili áabo omu kugaamba, “Na amazima nkokwo Omukáma wéetu yaázooka! Yaámweesuululukiize Simoni!”

³⁵ Niho nábo kubasoomboolela bazeenzi báabo buli áago agagwiile omu muháanda. Baábagaambila nka nikwo baabweene kumumanya Yeézu obuchilo naabamenyulila omukaate.

Yeézu naabeesuúlulukiza abaheémba ikúmi no oómo

(Matayo 28:16-20; Mariko 16:14-18; Yohana 20:19-23; Amakúlu ge Entumwa 1:6-8)

³⁶ Obuchilo abaheémba áabo ba Yeézu bakaba bacháali bachaáhooyela empola ye éebyo, ahonyini Yeézu náwe, yaáyemeelela ahagáti yáabo. Yaábagaambila, “Mube no obuhóolo!”

³⁷ Beékaangwa, baátina bwooli, habwo kuba bakeéteekuza nkokwo baábona omuzimu.

38 Náho, Yeézu yaábagaambila, “Ha bwaáchi mwaázululukwa! Kamwaábéele ne enteenga teenga omu miganya yáanyu?”

39 Muundébe emikono yaanze na amagulu gaanze, niho mumanye nkokwo nínye! Muunkúumye! Mweélebele ímwe nyini! Ha kuba omuzimu tigwína mubili, nali amagúfa, nko óokwo mulikuleeba nnyinabyo.”

40 Obuchilo Yeézu káyaamazile kubagaambila ago, yaábooleka emikono na amagulu.

41 Abaheémba boómwe, bakanulilwa bwooli, kuhicha tibalakuunzile nka nikwo ebyo byóona na amazima. Baásobelwa bwooli.

Niho, Yeézu yaábabúuza, “Ngási aha heena echookulya choóna chóona?”

42 Baámuha echinogóka che eénfwi eyaabeele eyokizwe.

43 Yaáchanaánkula, yaáchilya omu méeso gáabo.

44 Yaábagaambila, “Obuchilo mbele nchili hamo neemwe, mbele niimbagaambila amagaambo góona áago agaándikilwe ha bwaánze ni lwaampaka gahikiilizwe: agaándikilwe omu bilagilo bya Musa, no omu maandiko ga ababáasi, no omu chitabu che Enzina.”

45 Aho, Yeézu yaábakola kumanya Amaandiko Matakatifu.

46 Káandi yaábagaambila, “Gaandikilwe nka nikwo, Masihi naayeéndelwa kwaágazibwa ne echilo cha kásatu, alyaázooka kuluga omu bafwíle.

47 Na nka nikwo, abaantu ba amahaánga góona, kubaandiza Yeruzaléemu, boólekeélelwe

nka nikwo batamwe ebiheno byáabo, babone kuganyilwa.

⁴⁸ Íimwe mwaáyatula amagaambo ago.

⁴⁹ “Muléebe! Niimbasiindikila Omwooyo Mutakatíifu nka Táata waanze omulago ogwo yaabeésagiize. Náho, muliindilile omu iboma óomu kuhicha obuchilo óobwo mulaaháabwa obuzizi óobwo buleéza kuluga omu igulu.”

Yeézu naalelema kuza omu igulu

(Mariko 16:19-20; Amakúlu ge Entumwa 1:9-

11)

⁵⁰ Káyaabaliile, Yeézu yaábeebeembelela abahéemba boómwe kuhicha kuhika omu muzi-hwa gwa Betania. Akáanya kabaahikile aho, yeemucha emikonóye aha lugulu, yaábafuuha.

⁵¹ Na káandi akaba acháali naabafúuha, yaábaleka, yaaba naalelema kuzeenda omu igulu.

⁵² Aho, baámulamyá. Baásuba Yeruzaléemu, nibanulilwa bwooli.

⁵³ Beékala aha nzu ya Múungu, nibamukúza Múungu.

Endagano Eénsha omu Chiziinza
Portions of the Holy Bible in the Zinza language of
Tanzania: Endagano Eénsha omu Chiziinza (New
Testament+)

copyright © 2024 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: (Zinza)

Contributor: Wycliffe USA

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution Share-Alike license 4.0.

You have permission to share and redistribute this Bible translation in any format and to make reasonable revisions and adaptations of this translation, provided that:

You include the above copyright and source information.

If you make any changes to the text, you must indicate that you did so in a way that makes it clear that the original licensor is not necessarily endorsing your changes.

If you redistribute this text, you must distribute your contributions under the same license as the original.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

Note that in addition to the rules above, revising and adapting God's Word involves a great responsibility to be true to God's Word. See Revelation 22:18-19.

2025-07-10

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 10 Jul 2025 from source files dated 10 Jul 2025

ec04e043-ebb2-5393-a814-029b879f102a